

הרעורר כותב

תוכן העניינים

2	דוד בן-גוריון — תרמ"ז — תשל"ג — מפתביו
4	דברי שר הביטחון לדמותו של אלוף אברהם (אלברט) מנדלר ז"ל
6	הרקע להקמתה של מדינת ישראל אל"מ אברהם אילון
10	לקחי מלחמת יום-הכיפורים בעיני זרים אריה חשביה
23	הפתעה בריגדיר-גנרל וו. ויליאמס
28	מתיבת-הדואר של המערכת על קצין-החינוך — סא"ל א.
29	צל"ש וזלזול באויב — עמי ליבנה
30	מסוק נ"ט קולונל פ. אי. קולינס
34	אשנב למזרח התיכון הסיבוב החמישי בעיני פרשנים ערביים סא"ל יונה
37	לאופרד-2 סנק המערכה העיקרי של גרמניה המערבית לשנות ה-80
44	הנעה למאמץ גופני בקרב החיילים סא"ל דוד בן-אשר
46	חידושי-טכניקה וטקטיקה

העורך: סגן-אלוף אליצור פלד

עיצוב: פ' קור

מערכות בית ההוצאה של צבא הגנה לישראל

עורך ראשי: אל"מ יצחק זיו
 צוות המערכת: סא"ל משה ברימר, סא"ל שלום אביבי
 סגן קלרי כותני, סג"מ דוד באום

מרכזת המערכת: מרים דרורי
 "מערכות-חימוש": קצין-עריכה רס"ן משה אלון
 "קשר ואלקטרוניקה": קצינת-עריכה לנה גרי

היחיד בעולם. לגבי העולם, כפי שהוא עכשיו, אנו יוצאי-דופן, כאשר היינו כל אלפי השנים של קיומנו. אין אנו הולמים התבנית הכללית של האנושות; אחדים אומרים מפני שאנו לקויים. לי נדמה מפני שהתבנית הכללית פגומה, ואין אנו משלימים אתה ולא מסתגלים אליה...

...ועוד הערה אחת על דרכי התגוננותנו. אין בדעתנו לנהל מלחמה, אם נותקף שוב, כאשר ניהלנו בתקופה הטרומית-הסטורית, בימי ה"הגנה" — מלחמה סטאטית, דפנסיבית, במקום בו הותקפנו. אם יתקיפו אותנו בעתיד, אנו רוצים שהמלחמה תתנהל לא בארצנו, אלא בארץ האויב, ושלא נתגונן אלא נתקוף. מלחמה זו עושים לא על-ידי ישובי-ספר, אלא על-ידי כוחות ניידים המצוידים בכלי-תנועה מהירים ובעצמת-אש חזקה. חושש אני, שכל אלה המדברים על כוח-בטחון זול וקל ונוח — אינם יודעים בעיית הבטחון של מדינה זו ושל העם אשר בתוכה. אנו אחד נגד ארבעים. יחסי-כוחות אלה לא ישתנו גם אם תתמיד העליה — כי הריבוי הטבעי בצד השני ידביק תמיד ריבוי העליה אצלנו. ואנחנו העם ה"גון-קונפורמיסטי", אולי

...זכותנו ביחס לארץ-ישראל נובעת לא מהמנדט ומהצהרת בלפור. היא קודמת לאלה... התנ"ך הוא המנדט שלנו, התנ"ך שנכתב על-ידינו בשפתנו העברית ובארץ הזאת עצמה, הוא הוא המנדט שלנו. זכותנו ההסטורית קיימת מראשית היות העם היהודי, והצהרת בלפור והמנדט באו לשם הכרת הזכות הזאת ואישורה.

...צה"ל הוא אחד הכוחות המרכזיים המעצבים דמות המדינה, המלכדים את העם, הממוזגים את הגלויות, והמחנכים את הדור הצעיר. צה"ל לא יעשה שליחותו באמונה אם לא ישמש בית-ספר עליון, יעיל ונאמן לחינוכו של הנוער במובן המלא והממצה של המלה, אם הוא לא ישמש בית-ספר להעלאת האדם בתוכנו, גם מבחינה אנושית כללית, גם מבחינה אורחית, גם מבחינה יהודית וגם מבחינה חלוצית. צה"ל לא ימלא את שליחותו אם הוא יגיע רק לכושר עליון של לחימה — אם כי על זה הוא מצווה בשורה הראשונה — אלא הוא צריך להקנות לנוער שמכונס בתוכו, לכל הנוער היהודי הבריא המכונס בצה"ל, את הכרת שליחותו ויעודו בבניין המולדת ובעיצוב עם סגולה ובעיצוב עם יהודי חופשי, שהוא יהיה מקור-גאווה לכל העם היהודי בתפוצות, שהוא יהיה אבן-שואבת לכל הנוער היהודי בגולה, שהוא יעורר כבוד בכל אומות-העולם.

...תקוותנו תלויה בכך שצבאנו יהיה גם להבא לא פחות מאשר היה עד עכשיו, שהעיקר יהיה בו אהבת האדם, אהבת האומה, אהבת חבר, ערך אדם וחזון אנושי — כי הם הביאו אותנו עד הלום... צפונות בעמנו אפשרויות

שאינני יודע אם צפונות הן בעם אחר. לא די שידע המפקד את מלאכתו. עליו להיות אוהב האדם, שהחייל שנשלח אליו יהיה יקר לו, שיאהב אותו, ובעיקר שיעורר אמון בחייל ובאם-החייל. עלינו לטפח ידידות-עמים, אך לסמוך יכולים אנו רק על עצמנו. הדבר תלוי במפקדים שיהיו לנו. אם המפקדים יעוררו את האמון, את האהבה, את הדבקות בחיילים שלהם, תדע כל אם עבריה שמסרה גורל בנה לידי מפקדים ראויים לכך.

...נוסף לכל הדברים שקצינים חייבים לדעת כחיילים על תורת הלחימה, על תורת המשמעת, על מסירות ועל כל שאר התכונות הצבאיות המקצועיות, שאותן היטיב הרמטכ"ל למנות ממני, נחוץ עוד דבר אחד (לדעתי נחוץ בכל צבא בעולם — אבל אצלנו זה שאלת חיים) — על המפקד להיות איש למופת, לא מספיק שישלוט בכוח המשמעת, וצריכה להיות משמעת-ברזל, אבל לא רק במשמעת ברזל יעשה המפקד את מלאכתו. הוא צריך להיות איש מופת כזה שהפקודים, אלה שסרים למשמעתו, ידעו לעשות כל מלאכה, גם אם הדבר קשור במסירות-נפש... לא רק מפני חובת המשמעת, אלא מפני האמון בכושרו, ביושרו ובנאמנותו של המפקד...

...אילו נדרשתי למצות כל מהותה של ההסטוריה היהודית במלים אחדות, הייתי אומר שלוש מלים: איכות מול כמות...

...והערה אחרונה הנוגעת לצה"ל. הצבא בכלל זה עניין של בזבז — זה בזבז כוח אדם, בזבז אמצעים, אולי הבזבז הגדול ביותר שיש במדינה הזאת, אך בזבז שאין מנוס ממנו, בזבז קדוש שמצוה למסור את נפשנו על הבזבז הזה. לא הוא לבדו מקיים את בטחוננו, אבל בלעדיו אין בטחון. אולם, אין זאת גזירה שצבא יהא רק בזבז, וכשם שבטחון אינו תלוי אך ורק בצה"ל אלא בעוצמתו הטוטלית של העם, בעוצמה המוסרית, המקצועית והכלכלית, כך אין צה"ל אך ורק מושא הבטחון — וזה אחד ההבדלים היסודיים בין צה"ל ובין כל הצבאות האחרים.

...העליונות האנושים של צה"ל תלויה קודם כל במפקדים. על המפקד להיות לא רק מורה ומחנך, מאמן ומדריך. בשורה הראשונה — וזה תנאי להצלחתנו ולהצלחת צבאנו — הוא צריך להיות אדם למופת בחייו, בהתנהגותו, במסירותו, בטוהרו המוסרי, בנאמנותו לערכים הישראליים, היהודיים והאנושיים. הוא צריך לשמש מופת חי לחייליו. הצבא הטוב ביותר יתקלקל, אם מפקדיו אינם עומדים על הגובה...

3. 12-15/1951

דברי שר הביטחון

לדמותו של אלוף

אברהם (אלברט) מנדלר ז"ל

23.10.74

במלוא אונו, בשיא כוחו — יומיים לפני שעמד לעבור לתפקיד מרכזי בצה"ל — כששמו הולך לפניו, ותהי- לתו מצטברת אחריו, על סף המפנה במלחמה, על הנגמ"ש הפיקודי שלו, נפל אחד המפקדים הבכירים ביותר של צה"ל שאי-פעם נפל במערכות ישראל, האלוף אברהם (אלברט) מנדלר.

אלברט נטל חלק בכל מלחמות ישראל. במשך עשרים שנים רצופות הוא היה מפקד בשדה ומפקד על שדות- קרב. במלחמת השחרור הוא דהר עם שועלי-שמשון. בתקופת הפדאיון הוא יצא לפעולות תגמול. במבצע- קדש הוא פיקד על כיבוש רצועת-עזה. במלחמת ששת- הימים הוא הבקיע את מערכות הסורים ברמת-הגולן. במלחמת יום-הכיפורים הוא בלם את התפרצות המצ- רים בחזית הסואץ. הוא היה רובאי, סייר, צנחן ושריונאי. הוא היה מ"כ, מ"מ, מ"פ, מג"ד, מח"ט, מפקד אוגדה, מיועד לפיקוד על הגיס. הוא לחם, הוא אימן, הוא הדריך, הוא תיכנן, הוא פיקד — בכל פינות הארץ, על כל עוצבה אפשרית, בכל המצבים המשוערים והמפתיעים, ומכל המבחנים הללו הוא יצא כלוחם אמין, מדביר צבאות אויב, כובש לב צבאו הוא.

הוא מעולם לא זכה מההפקר וזוהרו לא הועם על-ידי רבב כלשהו. עמלו המתמיד, עוצמתו המוסרית, ידיעתו את האנשים, הגינותו, איזונו, רצינותו, אומץ ליבו, השקט הנפשי והפיזי שלו — עמדו בכל המבחנים, עברו את כל המפתנים והוא נשאר תמיד אדם שהש- קפתו פוריה, הבחנתו מעולה, ראיתו רחבה ורוחו — מופת.

לאלברט היה חוש של זמן ומקום. הוא ידע תמיד היכן להיות, ברגיעה — במרכז ההכנות המעשיות למערכה; בחירום — בלב המערכה, בשעה ובנקודה שבהם הוכרעו הדברים.

היתה לו תחושה של אחריות. הוא ידע לקבץ תחת דגלו אנשים רבים ומעולים; הוא ידע ללמוד דרכי פעולה אפשריות ולבחור בדרך המאפשרת נצחון; הוא למד להכיר את פני הקרקע, את הגבעה למסתור ואת המישור לפריצה; הוא ידע להשליט משמעת בחיל-ו תיו, בעיקר על-ידי השלטת משמעת בכל מעשיו הוא. ואת הדברים הללו הוא צירף ליכולת עליונה השמורה לימי תלאות לעמו.

הוא היה קשור לחברה, אבל לא תלוי בה. הוא היה ער למבוכה התוקפת אותה בשעת חירום, אבל הוא לא נכנע לה. הוא ידע את עוצמת הפלדה, גם את יגונה. הוא נבע כמעין לא אכזב, גם בזרום אכזבות בשפע.

כל המאומן, השיטתי והמלומד, שמחייבת גלימת המפקד וכל העמוק, ההירואי והבודד המתחייבים מנפש האדם. כל אלה היו מצויים באישיותו של אלברט, אבל גם ערוכים אצלו באיזון בלתי רגיל.

קראו לו אלברט. קראו לו המפקד, קראו לו האלוף. האיש, המפקד והאלוף מהו, אם לא אדם שעמל שנים להכין בקפדנות את חייליו למבחן העשוי להיות חדש להם; לאמנם ללא הרף בשגרת הצבא, ובהיפוך לשגרת הבית, להרגילם לפעול ביחד על-פי פקודה קצרה ולפעמים על-פי אות; לשחרר מאימת האש; ללמדם להיצמד ליעד לוט בערפל-הקרב; לעורר בהם אמון; לנהוג בהם ביושר ובהחלטיות; להקנותם תורת-הקרב, ללמדם — וללמד את עצמו ללא הרף למוד והוסף — בכדי להכיר בזמן את השינויים הבלתי-פוסקים החלים בהערכת המצב, את החידושים המת-וספים לתורת-הלחימה, את התוספות המפתיעות במערכות-הנשק; לשמור את עיניו קרועות לכל פרט; לתת את דעתו המסוקרנת לפני התמונה כולה ולהכין הכל למלחמה, שמועדה — חידה, מקומה — תשבץ, מהלכיה — הפתעה וכוחותיה נעים כסופה אדירה ומסנוורת. ואז צריך, אלברט, אלברט המפקד, ועוד יותר אלברט האלוף, לקבוע תוך שעות ספורות, היכן נקודת הכובד האמיתית, על שכם מי להטיל את המשימה העיקרית, היכן לכוון את כוחותיו להסת-תערות, ומתי למתן את קצב התנועה, איזה אגף לחזק, ואיזה היערכות לאגוף. הוא עומד במבול של אש, עם מכשיר-קשר המעביר הוראות דחופות, עם מטה הנושא אליו את עיניו ועם זמן הבורח ממנו במהירות מרגיזה. כאשר האויב לפניו, ותותחיו עוד רחוקים ושריונו דל במספרו, והמטוסים נקרעים בין שתי חזיתות. שוב אין מקום לשיקול נוסף: המערכה לא סובלת צער או חרטה או תיקון טעויות. המערכה דוהרת כמכונת-הכרעה, שאין לה טיפת התחשבות. כאן עומד המפקד, סמכות יחידה של עמו, נציג בלעדי של צבאו, ועליו לנצח על המערכה. אם הניצוח עולה

יפה — פירושו ניצחון. אם הניצוח הוא הססני ושונה — פירושו תבוסה. כל חייו מתמסר המפקד לרגע הזה, ומשהוא מגיע, החיים כולם מסורים בידיו.

כל מה שישנו מסביב, בעורף, בעתודה, בפוטנציה — שוב אינו משמעותי, שכן כאן, במקום ובשעת המערכה, מתמקד גורלם הקיבוצי של האנשים, נחרץ עתידה ההסטורי של המערכה.

כל חייו, ובשיטתיות בלתי רגילה, התכוון אלברט למבחנים כאלה, למבחן כזה. הוא ניצח עליו, הוא הכין את הניצחון שלו, כי מלחמת יום-הכיפורים היתה הקשה והאכזרית שבמלחמות ישראל: המספר הגדול ביותר של חיילים שאי-פעם התנפלו עלינו, המספר הרב ביותר של טנקים, תותחים ומטוסים, הטכנולוגיה הטיילית החדישה ביותר של ברית-המועצות, בצירוף יסוד ההפתעה, בתוספת כושר הונאה, עם סירוב לאומי שלנו, של עם חופשי, להאמין במידת-יות המלחמה.

כאן גם התגלתה גדולתו, גדולה שהלמה את גודל הסכנה, כאן התגלה גם השקט המפורסם שלו, שקט שעמד מול השאון האדיר שפקד את המערכה. כאן התגלתה שליטתו העצמית ושליטת עצמו על פקודיו, שליטה שהלמה את המחסור הכבד בכוחות בימיה הראשונים של המלחמה.

„לא כל אחד מוכן נפשית להילחם ברכב משוריין“ — אמר אלברט כאשר הספיד את מויש — „יש לזה הגבלות, מגבלות קשות למדי: אתה נמצא במקום סגור, אינך צמוד אל הקרקע, אתה בתנועה מתמדת. אך לעומת זאת יש לך אמצעי עצום מבחינת כוח-האש, יש לך יחידות שאתה מסוגל להפעיל איתן את המכ-שיר הזה ביעילות“.

ברכב משוריין, במקום סגור, לא צמוד לקרקע, בת-נועה מתמדת, בכוח-אש וביחידות, במעבר המתלה, נפל אחד האלופים הגדולים של עמנו. הוא ניצח ונפל. הוא בלם התקפה והכין הסתערות, וכאשר הגורל ניתן בידיו, התברר שהוא הופקד בידים איתנות, בנפש גדולה, ברוח איתנה, בגופו של גבר אמיץ.

עם שולה הוא הקים בית. עם ענת וסיגל משפחה — והכל בשלמות שאיפיינה אותו. משהוא נפל, התייתמה המשפחה, התייתם העם, ואולם מכאן ואילך מש-אלברט איננו — הוא הפך למופת גם לדורות הבאים.

הרקע להקמתה של מדינת ישראל

אל"מ אברהם אילון

העליון — בראשותו של המופתי חאג' אמין אל-חוסניני — ב-1936 במאבק מדיני ומזוין נגד שני הגורמים — הישוב והבריטים. מאבק זה נועד להביא להפסקת עליה יהודית לא"י, למניעת רכישת קרקעות על-ידי יהודים ולהקמת מדינה ערבית עצמאית. הוא הביא לכך שממשלת בריטניה הקימה את ועדת פיל, כדי לבחון את המצב שנוצר ולהציע הצעות לפתרון. ההצעה שהגישה הועדה ביולי 1937 שמרה על האינטרסים הבריטיים, אך לא התעלמה כליל מן האינטרס היהודי. דובר בה לראשונה על מדינה יהודית שתכלול את הגליל ואת רצועת החוף, למעט יפו; עיר זו אמורה היתה לשמש נמל למדינה הערבית. השטח המוצע, אשר שיקף בראש וראשונה את מפת ההתנחלות היהודית בא"י לאותה תקופה, לא ענה על צרכי הביטחון והעליה ההמונית שהתנועה הציונית חתרה לקראתם. לפיכך דחה הקונגרס הציוני ה-20 בבזל את הצעות ועדת פיל כמות שהיו, כשהוא מזכיר בהקשר זה את צמצום הבית-הלאומי לשטח א"י המערבית בלבד, לאחר שהמזרחית הפכה ב-1922 לאמירות עבר-הירדן; אך לא היתה זו דחיה שאין אחריה ולא כלום. גם הערבים דחו את הצעת ועדת פיל, ביתר תוקף, ואף הגבירו את פעולותיהם האלימות כנגד הבריטים והיהודים כאחד. מבחינה צבאית הצליחו הבריטים לדכאם — אך מבחינה פוליטית השיגו, למעשה, את מבוקשם. במאי 1939, לאחר כשלונה של ועידת סט. ג'יימס

הגורם המכריע בהתהוותה של מדינת ישראל היה המעשה הציוני על שני מרכיביו: יצירת העובדות — עליה, התיישבות וכוח-אגון; והמאבק המדיני — תהליך ההבשלה שהחל במאבק נגד הבריטים, והגיע לשיאו בשנת 1948 במאבק נגד הערבים. אמנם, אפילו ב-1948 לא שררה בתנועה הציונית תמימות דעים באשר לצורך בהכרזה על הקמת מדינה. במשך שנים הרבה התנהל בתנועה הציונית ויכוח שלא נסב בבירור על עצם מטרתה של הציונות — הקמת מדינה יהודית — אלא על השאלה היש ברכה בהכרזה מפורשת על מטרה זו. הרוב גרס שאין ברכה, אלא נזק בדבר, באשר הכרזה שלא בשעתה על המדינה כמטרה, ובמיוחד לגבי גבולותיה העתידיים, עלולה רק לשים מכשולים על דרכה של הציונות. כהוכחה הובאה העובדה, שכאשר התפלגה התנועה הציונית עם פרישת הרביון-יוניסטים, והמיעוט הגיש תזכיר לוועדת המנדטים של חבר-הלאומים, בו דרש כי ייאמר במפורש שהמנדט הא"י נועד ליצור מדינה יהודית — היתה התוצאה פסק-הלכה שלילי, שעד אז לא היה קיים.

העם היהודי ראה ברכה במשטר המנדט, כל עוד איפשר זה תהליך של יצירת עובדות, בשעה שהישוב הערבי היה רוב בארץ. יתר על כן, הישוב אף נאבק שנים הרבה בהסתערות הערבית הלאומית נגד המנדט. משום כך גם שיתף הישוב פעולה עם השלטונות הבריטיים, כאשר פתח הועד הערבי

בה ניסו הבריטים להביא את היהודים והערבים לידי הסכם, תוך לחץ ניכר על היהודים — פורסם הספר הלבן; הוראות הספר הלבן, שכללו גזירות חמורות על רכישת הקרקעות בידי יהודים בא"י, היו מפני התנהגות הערבים אם תפרוך מלחמת-עולם; כדי להבטיח את האינטרסים האסטרטגיים שלה באיזור במקרה מלחמה, ביקשה ממשלת בריטניה להעביר את הערבים לצדה.

מלחמת-העולם השנייה בלמה וריסנה את תגובתה של התנועה הציונית כנגד הספר הלבן, שביקש לתחום למפעל הציוני גבול, לפיו יהוו היהודים רק שליש מאוכלוסית ארץ-ישראל המערבית והתיישבותם תצטמצם אך לחלק משטחה. אולם, היא גם יצרה רקע להכרזה על הקמת מדינה יהודית כמטרתה של התנועה הציונית; הכרזה זו ניתנה בוועידת ביל-טמור (הקרואה כך על שם בית המלון בניו-יורק בו קויימה) במאי 1942. בוועידה זו של ציוני ארה"ב נתקבלה החלטה רשמית ראשונה, כי „א"י תכונן כקהיליה יהודית במסגרת העולם הדמוקרטי החדש" שיקום אחרי מלחמת-העולם השנייה. ההחלטה התקבלה בראש וראשונה בזכותו של דוד בן-גוריון, שהיה אז יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית, וזאת למרות שהיה ברור כי א"י יכולה להיות מדינה יהודית רק בחלקה, וכל שניתן לעשות הוא לנסות להגדיל חלק זה ככל האפשר. יתר על כן, קשה היה להניח כי העולם יהיה מוכן לכך שא"י שבה רוב ערבי של שני שלישים, תהפוך למדינה עצמאית תוך שליטה של המיעוט היהודי בכל שטחיה.

מלחמת עולם היא מאורע היסטורי המשדד מערכות תבל. אכן, כשם שמלחמת-העולם הראשונה נתנה לנו את הצהרת בלפור ואת ההכרה הבינלאומית במושג „הבית הלאומי", כך נתנה לנו מלחמת-העולם השנייה את העצמאות; ולא לנו בלבד, לשורה ארוכה של ארצות באסיה ובאפריקה. מלחמת-העולם הביאה לא רק להבסתן של גרמניה, איטליה ויפן — אלא אף לירידתן של צרפת ובריטניה ממקומן כמעצמות ראשונות במעלה. מאידך גיסא פתחה שקיעתן של האימפריות הקולוניאליות אליסטיות — המנוצחות והמנוצחות כאחת — פתח לאפשרויות חדירה למדינות אסיה ואפריקה המשתחררות, לשתי המעצמות העולות: ארה"ב ובריה"מ. תחרותן של אלה כוונה מעצם טבעה במידה רבה לעבר העולם הבלתי מוגדר, ובמסגרתו כלול היה המזרח התיכון. איזור זה נראה לארה"ב במשך תקופה ארוכה כבעל חשיבות משנית, למרות משאבי הנפט העצומים שלו וחשיבותו האסטרטגית. ולפיכך הותירתו לבעלת-בריתה בריטניה; זו, מצדה, ביקשה לשמור על שליטתה בו על-ידי יחסים טובים עם מדינות ערב. בהקשר זה עודד אנתוני אידן, שר החוץ הבריטי, ב-1945 את הקמתה של הליגה הערבית, אשר כמלט המאחד לה שימשה בראש וראשונה האיבה לישוב היהודי בא"י. המנדט היה מושג שהומצא לאחר מלחמת-העולם הראשונה, ומולידו היה פילדמרשל סמאטס, המנהיג הדרום-אפריקני. כפשרה בין שאיפותיהן של המעצמות המנוצחות להחזיק בשטחיהן הקולוניאליים של המעצמות המובסות ובין המגמה להגדרה עצמית של עמים בטריטוריות, הוצע סמאטס משטר חדש, מתאים יותר לסיסמאות הליברליות של נשיא

* הרעיון הועלה קודם לכן על-ידי ד"ר ח. ויצמן במאמרו בכתב-העת רב ההשפעה „פוריין אפיריס" מינואר 1942; ראה י. באואר, דיפלומטיה ומחתרת במדיניות הציונית, (ת"א, ספרית הפועלים, 1966) עמ' 197-203.

ארה"ב וודרו וילסון, לקיום משטר של שלטון זר על ארצות נחשלות. במשטר המנדטים ניתן למעצמות המנוצחות להחזיק בשטחיהן של המובסות אותם כבשו, תוך התחייבות מצדן לדווח לחבר-הלאומים על גיהול השטחים ותכנתם ההדרגתית לעצמאות. השטחים הפכו מנדטים, נחלקו בהתאם לרמתם, לשלושה סוגים: הסוג הראשון — ארצות שיגיעו לעצמאות תוך מספר שנים; הסוג השני — ארצות שעצמאותן רחוקה; והסוג השלישי — ארצות של „פראים", שטחים נחשלים שתקוותם לעצמאות קלושה. סוריה ולבנון (בידי צרפת), א"י משני עברי הירדן ועיראק (בידי בריטניה) היו בקטיגוריה של מנדט מן הסוג הראשון.

בימי מלחמת-העולם השנייה נשארה, למעשה, מבין כל אלה, רק א"י המערבית שטח מנדט אך אפשר היה להניח שלאחר המלחמה תזכה בעצמאות, והשאלה היתה מה צורה תלבש עצמאותה. שואת יהדות אירופה הכשירה את הלבבות, מבחינה מוסרית, לקבלת התביעה של מדינה יהודית עצמאית בא"י; אך ברור היה כי יינטש מאבק הן על מימושה של תביעה זו והן על ממדי השגתה.

ברור היה לציונים, כי לא יוכלו להילחם באנגליה ובערבים גם יחד, אם גם עשו משרד החוץ הבריטי והמופתי יד אחת כנגד היהודים. קיצוניות-היתר של השניים מעצם טבעה, אך סייעה לעניין היהודי, שכן התנגדותם לעליית פליטי השואה הועילה לו וחיוקה את התביעה למדינה עצמאית. בתחילה תבעו המוסדות הציוניים רק מאה אלף סרטיפיקטים, בידעם כי כל מאה אלף יהודים משפרים את מאזן הכוחות בארץ. אילו נענתה תביעה זו, אולי היתה נדחית לזמן מה התביעה החד-משמעית למדינה. אך הבריטים והערבים לא נענו לעליית מאת האלף; בסופו של דבר אירע, כי נשיא ארה"ב הארי טרומן תמך בהקמת מדינה יהודית דווקא משום שבריטניה והערבים לא היו מוכנים ולוא גם לעליית מאה אלף יהודים.

כיוון שנתגלעו ניגודים בין בריטניה לארה"ב בשאלת עלייתם של פליטי השואה לא"י, נתנו הסובייטים ידם (בתקופת קיץ 1945 — אביב 1947) להגירת יהודים ממזרח אירופה לאזורי הכיבוש המערביים של ברה"מ, בידעה ברורה כי פניהם של המהגרים לא"י. מטרתם היתה, כי מחנות העקורים יהוו מקור תסיסה ולחץ על ארה"ב ובמיוחד על בריטניה. מעצמת המנדט התנגדה לעליית יהודים במספר גדול לא"י, משום שמשמעות הדבר היתה חיסולה של מדיניות הספר הלבן. בראש המצדדים בהמשך מדיניות זו עמד שר החוץ הבריטי ארנסט בוין, אשר האמין כי מעצם האיסור על העליה יגרום לכך, שאפילו הישוב בארץ שמנה כחצי מיליון יהודים, יתיאש מסיכוייו לעצמאות — וחלק ניכר ממנו יחזור לאירופה, וינסה לבנות בה חיים חדשים. דווקא הואיל ונתבדה, זעם בוין על שחשבונו נטרף, והאשים את הנהגת הישוב, המטעה, כביכול, את יהודי א"י ומשלה אותם באשליות-שווא. הוא ביקש איפוא לפגוע בהנהגה זו, וביוני 1946 נקט נגדה צעדים תקיפים, כולל מעצר מרבית חבריה בלטרון. אולם בכך רק הגדיל בוין את פופולריות ההגה בישוב.

צעד אחר שנקט בוין היה להביא את הבית-הלבן לידי הסתל-קות מעמדתו הפרו-ציונית. כך נולד הרעיון של הועדה האנגלו-אמריקנית, שעל הקמתה נודע ברבים ב-13 בנובמבר 1945, בהודעה משותפת לשתי המדינות. היה זה צעד מרחיק לכת,

כמשקל-נגד לאיומי הערבים, נערכו באמצע יוני 1946 פשי-טות צבאיות על-ידי כל ארגוני המחתרת היהודיים בארץ: ה„הגנה“ פוצצה גשרים, ואילו האצ״ל והלח״י פשטו על מתקנים בריטיים, לרבות שדות-תעופה. מערכת פעולות זו שימשה אמתלה טובה לבריטים להכות בישוב היהודי, וב־30 ביוני 1946 נעצרו רוב מנהיגיו והושמו במעצר. הערבים שמחו על מעשי הבריטים כנגד היהודים, אך מאידך גיסא „הרדים“ המאבק היהודי-בריטי אותם, והם לא נעורו אלא כאשר החליט בוין להעביר את בעיית א״י להחלטת האומות המאוחדות. היה זה לאחר שנדחתה על הסף תכנית אשר פורסמה בשמו, בינואר 1947, לחלק את א״י ל־3 חלקים: חלק יהודי, חלק ערבי, וחלק בריטי הכולל את ירושלים והנגב. בתכנית נקבע, כי הארץ כולה תישאר בשלטון בריטי למשך ארבע שנים נוספות, שאחריהן תזכה בעצמאות, אם יוכלו הערבים והיהודים להגיע לכלל הסכם עליה.

מכיוון שהן הערבים, הן היהודים והן ארה״ב התנגדו לתכנית בוין, כשם שהתנגדו לתכנית מוריסון-גריידי, ונוכח המאבק המדיני והצבאי-מחתרתי נגד השלטון הבריטי בארץ, החליטו הבריטים, באפריל 1947, למסור את בעיית א״י לאו״מ. האו״מ אך נולד זמן קצר קודם לכן (ב־1945), ולא הוברר עדיין בעליל מה כוחו. בהקשר זה יצוין, כי כאשר ביקשה בריטניה מן המזכיר הכללי של האו״מ לכנס כנס מיוחד של העצרת הכללית לדון בשאלת א״י, לא התחייבה מראש לקבל את קביעת הארגון; אדרבה, בוין הלך לאו״מ כשאין בדעתו לנטוש את א״י, ודימה כי יקבל באו״מ אישור למדיניותו. על הפניה לאו״מ הודיע בוין בפרלמנט הבריטי עוד ב־18 בפברואר 1947, יומיים לפני שהודיע אטלי על מסירת הודו להודים, ובחודש בו הודיעה בריטניה לארה״ב, כי אין בכוחה להמשיך ולסייע ליוון ולתורכיה מפני סכנות שמקורן בברה״מ. זו האחרונה תמכה בשנים 1945—1946 בדרישה הסורית-לבנונית ליציאת הכוחות הבריטיים והצרפתיים מן הלבנט, ולאחר מכן בדרישה המצרית ליציאת הכוחות הבריטיים ממצרים. אך טבעי איפוא, כי במסגרת אותה מדיניות תבע סגן שר החוץ הסובייטי, אנדרי גרומיקו, בנאומו ב־14 במאי 1947 במושב המיוחד של עצרת האו״מ, את יציאתה של בריטניה מא״י. גרומיקו הכריז כי מדינתו, המכירה הן בזכויות היהודים והן בזכויות הערבים

כי בו הזמינה בריטניה את ארה״ב להתערב במתרחש בא״י בעוד היא עצמה בעלת המנדט עליה; אך בוין האמין כי מרגע ששישה אמריקאים נאיביים, כפי שדימה, יבחנו מקרוב מה משמעותה של עליה יהודית בקנה-מידה גדול, נגד רוב ערבי בארץ ומחוצה לה, הנכון למאבק מזוין — ימליצו נגד תביעת הסוכנות, ובכך יתנו גושפנקה למדיניות הספר הלבן. בוין טעה גם בענין זה; ב־30 באפריל 1946 המליצה הועדה על ביטול ההגבלות על העליה, ובכך הוציאה פסק-דין מוות על הספר הלבן.

הבריטים לא היו מוכנים לקבל פסק-דין זה ודחוהו בתירוצ, שכל עוד קיימים בארץ ארגונים מזוינים בלתי ליגליים אין דרך לבצע מדיניות כלשהי. ראש ממשלת בריטניה, קלמנט אטלי, קרא איפוא לפירוק הישוב מנשקו — ולכך כמובן לא יכולה היתה ההנהגה הישובית להסכים.

לפי שטרומן עמד על עלייתם של מאה אלף יהודים, נמשכו המגעים בין הבריטים לאמריקאים בהקשר להמלצות הועדה האנגלו-אמריקנית. כך נולדה, ביוני 1946, תכנית מוריסון (הבריטי) וגריידי (האמריקאי), שביקשה להשאיר בידי היהודים פחות מ־20 אחוזים משטח א״י המערבית. הדבר עלה בקנה אחד עם המלצתם של ראשי המטות בצבא ארה״ב לטרומן, שניתנה במאי 1946. הללו טענו, כי הבריטים לא ירצו לכפות את המלצות הועדה — לא על הערבים ולא על היהודים. כן טענו, כי אין כל היגיון לכפות בעזרת צבא ארה״ב, באשר גישה מעין זו תעודד חדירה סובייטית למזרח התיכון, תעודד איבה ערבית לארה״ב, ותפגע באספקת הנפט הערבי למערב.

רעיונות לשימוש בנשק הנפט אמנם עלו בוועדותיהם של שליטי ערב בשאלת א״י, לראשונה — בוועידת אינשאס שבמצרים בתחילת יוני 1946. החלטות ועידה זו כללו דחייתן של המלצות ועדת מוריסון-גריידי וסיוע לערביי א״י בהתנגדות פעילה להן; והן קיבלו משנה תוקף בוועידת בלודאן שבסוריה, שנערכה באותו חודש. בוועידה זו אף דובר באפש-רות, שצבאות ערב יכבשו את א״י בצאת הבריטים ממנה. בריגדיר קליטון הבריטי, שנוכח בוועידה כמשקיף, הוא שדיווח על כוונת הערבים לפגוע באינטרסים של המערב אם ימומשו המלצות הועדה האנגלו-אמריקנית.

בא"י, לא תתמוך בחלוקת הארץ — אלא במדינה פדרלית ערבית-יהודית עצמאית. עם זאת הצהיר, כי אם לא תהא אפשרות להקים מדינה פדרלית זו, תתמוך ברה"מ בחלוקת א"י ובהקמת שתי מדינות — יהודית וערבית — בשטחה.

באותם ימים תיכננו הבריטים את פינויה של מצרים — ולא של א"י — ואף העבירו לארץ ציוד ממחסניהם באיזור התעלה. הנחתם הבסיסית היתה, כי הסכמה סובייטית-אמריקנית היא בלתי אפשרית, שהרי רק ב־12 במרס 1947, משעמדה ארה"ב על מגמותיה של ברה"מ ועל שיטות פעולתה, ונוצרה ביניהן מערכת היחסים שכונתה לימים, "המלחמה הקרה", הכריז טרומן על הדוקטרינה שלו לגבי המזרח התיכון: בלימתה של ברה"מ באמצעות מתן סיוע כספי וצבאי לירדן ולתורכיה מול הסכנה הקומוניסטית. לעומת זאת העריכו הבריטים, כי דווקא הדרישה המצרית, שהופנתה למועצת הביטחון, לאלצם לערוך רכיזיה בחוזה האנגלי-מצרי מ־1936 ולפנות את כוחותיהם ממצרים — תזכה לאהדה, בדומה לפנייתן של סוריה ולבנון לגבי צרפת. אולם להפתעתה של בריטניה נדחתה דרישתה של מצרים במועצת הביטחון, ב־10 בספטמבר 1947. עובדה זו גרמה לבריטניה להשהות יציאתה מארץ זו, ולבטל את תהליך העברת הציוד לא"י.

במקביל החליטה בריטניה לנטוש את א"י. את החלטתה פירסמה באוקטובר 1947, לאחר שועדת אונסקו"פ — שמונתה על-ידי העצרת המיוחדת של האו"מ באפריל אותה שנה לבחון את שאלת א"י — הגישה את מסקנותיה באוגוסט. דו"ח אונסקו"פ כלל דעת-רוב, שקראה לחלוקת א"י לשתי מדינות עצמאיות (ערבית ויהודית), תוך איחוד כלכלי ביניהן, ואילו ירושלים תהא בשלטון בינלאומי; ודעת מיעוט, שקראה להקמת פדרציה בה ישלוט הרוב הערבי.

אולם בעניין אחד היו כל 11 חברי הועדה מאוחדים: סיום המנדט הבריטי על א"י. בריטניה לא יכלה להתעלם מעובדה זו, מה גם שניציגי קנדה ואוסטרליה, שני דומיניונים בריטיים, ניציגי שבדיה והולנד מאירופה המערבית, וכן פרו, אורוגוואי וגואטמלה מדרום אמריקה, החזיקו בדעה זו. זאת ועוד; ברה"מ וארה"ב תמכו בה שתיהן, והיה ברור לממשלת בריטניה כי הצעת הרוב תזכה בהצבעה באו"מ. הנה כי כן, במקום שתיאלץ בריטניה לצאת בעל כורחה, הקדימה והכריזה על כך מיוזמתה, בעיקר למען הצלת כבודה, אך גם כדי להשתחרר ממועקת הלחימה בהעפלה היהודית כנגד דעת-הקהל העולמית, ומן המאבק במחתרות שהקשו על חיי הבריטים בארץ.

החלטת הבריטים לצאת מא"י העמידה את הישוב היהודי פנים-אל-פנים מול הערבים. הבריטים, אף כי דירבנו את הערבים וסיפקו להם חימוש ושירותי מודיעין, לא לחמו בישוב בפועל בכוח הנשק. אנגליה לא יכלה ולא רצתה להיות הראשונה במעצמות העולם להתגרות באו"מ, כך שתואשם בהריסתו כבר בראשית צעדיו. כזאת יכלו להרשות לעצמם הערבים, אך לא הבריטים. מאידך גיסא, הארגון הבינלאומי עצמו לא יכול היה להסתכן בכישלון, דווקא משום שזה עתה קם. היהודים הבינו זאת יפה — ואילו הערבים טעו טעות קשה: הגם שבפני הועדה האנגלו-אמריקנית הסכימו להופיע, וזו אמנם קבעה כי לא תקום מדינה יהודית או ערבית, החרימו את ועדת אונסקו"פ. בעשותם זאת שכחו, כי כאשר המדובר בוועדה האמורה להגיש דו"ח והמלצות בלא שתהא אחראית לביצוען,

החרמה מזיקה למחרים ומועילה לצד שכנגדו; שכן הועדה — מבחינה פסיכולוגית — "משלמת" למשתף עמה פעולה.

ב־29 בנובמבר 1947 קיבלה העצרת הכללית ברוב מכריע את המלצת הרוב של ועדת אונסקו"פ; היה זה ללא כל ספק הישג גדול של התנועה הציונית, ואולם, האו"מ לא הבטיח כל עיקר את הקמת המדינה היהודית — הוא אך איפשר אותה. את הקמתה הבטיחה מלחמתו של הישוב על קיומו — מלחמת הקוממיות. במלחמה זו הוסיף צה"ל לישראל חל-קיס ניכרים מעבר לגבולות החלוקה, דווקא משום שהאו"מ נכשל בכפיית רצונו על הערבים. אילו הצליח האו"מ בכך, היה מצבנו חמור ביותר, שכן היתה לנו מדינה בגבולות החל-קה בלבד, בלא הגליל המערבי ובלא ירושלים והפרוודור.

מלחמת הקוממיות נכפתה עלינו על-ידי הערבים, ובמיוחד על-ידי עבדאללה. כבר בכינוס הליגה הערבית בקהיר במרס 1947 רמו נציגו, כי ממשלת עבר-הירדן שומרת לעצמה חופש פעולה, להבטיח את צביונה הערבי של א"י. רמו זה לא הובן תחילה על-ידי מצרים; היא גילתה אדישות, ואת ההתכנן-סות הבאה של מנהיגי ערב, בספטמבר 1947 בצופר שבלבנון, יזמה דווקא עיראק. העיראקים, שבידם היה נשק הנפט, קראו בוועידה זו להשתמש בו — אך סעודיה התנגדה לכך והדבר לא מומש. לעומת זאת נשאה פרי ועידת הליגה הערבית בראשית אוקטובר 1947, בעאלי שבלבנון, שבה הוחלט על הקמת ועדה צבאית, ריכוז צבאות לאורך גבולות מנדט, הקמת צבא ההצלה וסיוע בנשק ובכסף לערביי א"י. בוועידה זו התנגד המופתי לרעיון כי צבאות ערב יפלוש לא"י, שכן חשש כי התערבותם תבטל את אפשרות הקמתה של מדינה ערבית עצמאית ברא-שותו. לחשש זה היה יסוד. בנובמבר 1947 נפגש עבדאללה עם גולדה מאירסון (מאיר) * ואמר לה: „לשנינו אויב משותף שיפריע לתכניותינו — המופתי“.

אם גם היה יסוד להאמין, כי בשל האינטרס המשותף האמור יסתפק עבדאללה ב„בליעת“ המדינה הערבית הגובלת עמו, ויניח לנו להשתלט על שאר חלקי הארץ — לא הישלה עצמו בן-גוריון (שמאו דצמבר 1946 קבע את מדיניות הביטחון של הסוכנות היהודית), כי נזכה לכך ללא מערכה. אדרבה, כבר ביולי 1947, בפקודותיו ל„הגנה“, קבע בן-גוריון כי החזית הבריטית היא חשובה, אך חשובה ממנה היא זו הערבית. זאת — שהרי בעוד המערכה נגד בריטניה היא בראש-וראשונה מדינית, הנה המערכה נגד הערבים תהא בראש-וראשונה צבאית.

במערכה הצבאית שניהלנו נגד הערבים במלחמת הקוממיות יכולנו להשיג יותר משהשגנו. נציין כאן רק את העובדה, שב־1947 הציעה הסוכנות היהודית הצעת חלוקה משלה לוועדת אונסקו"פ, שהושתתה על העיקרון של שטח מכסימלי למדינה היהודית תוך מיעוט ערבי מינימלי בה. הצעה זו הקצתה את יפו כנמל למדינה הערבית ללא פרוודור אליה. היא גם קבעה שירושלים תהא נתונה לפיקוח בין-לאומי ותבירת המדינה היהודית אליה תיעשה מכיוון מזרח (יס-המלח). מעגלות ההיסטוריה סבבו אחרת.

* האחים ג'ון ודוד קמחי בספרם משני עברי הנכבה (ח"א, מערכות, 1973) עמ' 58-59.

לקחי מלחמת יום הכיפורים בעיני זרים

אריה חשביה

אשר קרעה אשנב אל מלחמת המחר, מלחמת קוריאה היתה חזרה וזוּטא על מלחמת-העולם השנייה; מלחמת ויאט-נאם היתה מוגבלת מבחינות רבות, אם כי הופעלו בה טילי קרקע-אוויר סובייטיים חדישים ונעשה שימוש בטילי אוויר-קרקע ובחיי"ר חמוש בטילים-מונחים; מלחמת ששת-הימים היתה מעין שיא בלוחמת-בוק מהסוג שנראה בראשית מלחמת-העולם השנייה; ואילו מלחמת אוקטובר 1973 במזרח-התיכון הציגה הלכה למעשה את חידושי הלוחמה האלקטרונית: הטילים נגד-מטוסים, הטילים ממטוסים נגד מטרות-קרקע והטילים נגד-טנקים. כמו כן העלתה מלחמה זו את האפשרות של הפעלת טילי קרקע-קרקע נגד ריכוזי אוכלוסיה, כשהם מצויידיים בראשי-נפץ קונבנציונאליים או ממין אב"כ (אטומי, ביולוגי, כימי); המלחמה האחרונה אף העלתה את האפשרות של שימוש בגז (שלקראתו היו לפחות צבאות מצרים וסוריה מצויידיים היטב); וכן את המזיגה המחודשת של חילות וזרועות בצוותי-קרב המתאימים למלחמה בזירת-קרבות חדישה — בה מופעלים מערכות-נשק קטלניות מאוד, בין שהן קונבנציונאליות או אחרות". כך נאמר בוועידת המכון למחקרים אסטרטגיים בלונדון, שנערכה באמצע ספטמבר, ועסקה בלקחי מלחמת יום-הכיפורים ובלקחים שניתן להפיק מהסבת הנפש לנשק בידי הערבים.

נסקור להלן — סקירה ראשונית — את לקחי המלחמה בעיני זרים, נושא אחר נושא, על-פי סדר שרירותי שיש בו מעין סכימה של המלחמה: ההפתעה, לחימת כוחות הקרקע, הפעלת כוחות האוויר וסיכומים כלליים.

הפקת הלקחים ממלחמת יום-הכיפורים החלה כבר ביום השני למלחמה, הן בישראל והן מחוצה לה. צה"ל ניגש מייד לפתרון הבעיות שצצו בשדה-הקרב, בדמות מערכות-נשק או דוקטרינה-נתי-לחימה חדשות במחנה האויב, ולא חדל מהפקת הלקחים ויישומם עד עצם היום הזה. אמצעי-התקשורת, אשר סיקרו את המלחמה, גייסו פרשנים לגיתוח הלחימה ולהצגת תחזיות על מלחמת-המחר, על-פי אירועי אוקטובר 1973. בשלב השני התיישבו על המדוכה אסטרטגים וקציני-צבא בכירים מצבאות שונים וניסו להעמיק חקור בסוגיית הלקחים.

הפרשנויות הראשונות היו לעתים חפוזות וקיצוניות מדי. רבים נטו לראות בטילים השונים חזות הכל במלחמת המחר, ולפיכך ניבאו את קץ הטנק והמטוס. במרוצת השנה שחלפה מאז המלחמה תוקנו רבות מן ההערכות המוקדמות, לאור מידע (סטטיסטי ואחר) רב יותר, ברור ומדויק יותר, שנצטבר בהדרגה. בתום שנה נסתבר כי הלקחים אינם מעידים על תהפוכות עמוקות מדי בלוחמה. מסקנות שקולות יותר הוסקו בשורה של ועידות, כנסים, ודיונים שנערכו במלאת שנה למלחמה ודנו בפני המלחמה בעידן האלקטרוניקה והטילים. רוב הדברים הושמעו במערב. לכן סקירתם של לקחי מלחמת יום-הכיפורים בעיני זרים נשענת בעיקר על מקורות מערביים. אולם משולב בה גם חומר מזרח-אירופי או ערבי, העוסק בלקחים לשמם (להבדיל מתעמולה או הסברה).

הלקח הראשון שהפיקו זרים ממלחמת יום-הכיפורים הוא, שזו המלחמה הגדולה הראשונה מאז מלחמת-העולם השנייה,

3. IISS Conference.
4. ibid.
5. Barclay, op. cit., p. 29 ; Gen. Andre Beaufre (Ret.), "La Quatrieme Guerre Israelo-Arabe", Forces Armees Francaises (Paris, 1—2.74), p. 11.
6. IISS Conference ; Jac Weller, "The Fight at Suez", National Defense (USA, 9—10.74), p. 131.
7. Gen. Albert Merglen, IISS.
8. Beaufre, op. cit., p. 15.
9. Maj. Edgar O'Ballance, "The Fifth Arab—Israeli War", Army Quarterly (England, 4.74), p. 309.
10. Barclay, op. cit., p. 29.

11. בארקלי, שם.
12. שם.

הטנק מת...

במלחמת יום הכיפורים ניטשו קרבות-השריון הגדולים ביותר מאז מלחמת-העולם השנייה. נעשה שימוש בכלים חדישים, מהם שטרם נוסו בלחימה, לרבות נשק נ"ט וטאקטיקה נ"ט באמצעות חי"ר ; ישראל עצמה הפעילה כוחות-שריון גדולים מאלה המצויים בידי מעצמה מערבית כלשהי.¹ ברמת-הגולן בלבד הופעלו טנקים יותר מאשר בפלישה הגרמנית לברית-המועצות ב-1941. אך בכך תמה ההשוואה. מלחמת-העולם השנייה ניטשה בין מעצמות תעשייתיות גדולות, בעלות משא-בים עצמאיים גדולים.² ואם כי היו אויבים לטנק במלחמת-העולם השנייה, לא קמו לו אויבים כה מסוכנים כטילים-המונחים של אוקטובר 1973.

התחזיות הראשונות על עתיד הטנק והמטוס — עמודי-התווך של החשיבה הצבאית המערבית ברוח לוחמת-הבזק של סר הנרי-באזיל לידל-הארט — היו קודרות. "קרוב קצו של הטנק," כתב איאן סמארט, לשעבר דיפלומט בריטי וחבר המכון למחקרים אסטרטגיים בלונדון והיום סגן-מנהל המכון המלכותי הבריטי ליחסים בינלאומיים.³ באותה עת כתב הפרשן הצבאי של שבועון-החדשות האמריקני רב-התפוצה, "ניוויורק" : "הטנק חדל לשלוט בשדה-הקרב".⁴ יש המחזיקים בדעה זו עד עצם היום הזה. אחד מהם הוא הגנרל הצרפתי אלבר מרגלן, שאמר בוועידת המכון למחקרים אסטרטגיים, שנערכה בבריטון באמצע ספטמבר : "טילים נ"ט — בהיותם מופעלים במסות — חיזקו את ההגנה על חשבון ההתקפה, כשם שעשה זאת המקלע במלחמת-העולם הראשונה. הטנק, כנשק-התקפה, נעשה איפוא נשק קהה. כוחות קטנים, חמושים בטילים, שיתפרסו עמוק בשטח, יוכלו לבלום יחידות-שריון שייצאו להתקפת-נגד, בלי שמפעילי הטילים יסתכנו ביותר".

"האבידות העצומות שספגו שני הצדדים מעידות כי במצב הנוכחי של הנשק נ"ט (בדומה להופעת התותח הגרמני בן 88 המ"מ ב-1944—1945) — אין הטנקים יכולים עוד לפעול בגנם, בראש, למעט בניצול-הצלחה בשטח שאינו מוגן היטב," כתב אנדרה בופר, הגנרל הצרפתי (בדימוס).⁵

והבריגדיר הבריטי (בדימוס) בארקר כתב : "הטנק הכבד, האטי יחסית, קרב אל סוף דרכו. במלחמת יום-הכיפורים לא היו הבקעות-שריון ראוותניות. המצרים פחדו לצאת מתחת למטריית הטילים שלהם, ואילו חוד השריון הישראלי הוקהה

הפתעה

גנרל טוב אל לו להיות מופתע, אמר נפוליון. במלחמת יום הכיפורים נחלו שני הצדדים הפתעות, בשלבים השונים של הלחימה.¹ רוב הפרשנים ציינו כי ישראל הופתעה בפרוץ המלחמה ; אולם ההפתעה לא נבעה מחוסר מידע כ"אם מהערכה מוטעית של המידע. ישראל ליקטה שפע של מידע על התעצמותם של המצרים ושל הסורים, אך לא העריכה נכונה את כוונותיהם.² בהעדר הערכה נכונה, אין ערך למידע הרב ולא תראה.³ בנתונים של אוקטובר 1973 היתה לישראל אתראה אסטרטגית, אך היא נחלה הפתעה טאקטית.⁴

להפתעה שנפלה בחלקה של ישראל תרמו מאמצי-הטעיה ערביים, שעלו יפה,⁵ וכן העובדה שבצד הערבי של קו-העיימות היו ריכוזי-כוחות גדולים, דרך קבע, שעה שבצד הישראלי היה קו צבאי דליל בלבד. המעבר מפריסה הגנתית או מתמרון גדול — להתקפה, קל מאוד לצד המרוכז.⁶ וכאשר יש שפע של מידע [והאויב מבצע שפע של תנועות] עלול להיווצר מסך-עשן הגורם להערכה מוטעית, בבחינת, "מרוב עצים אין רואים את היער".⁷

ההפתעה הישראלית נבעה גם מהערכה מוטעית של כושר האויב הערבי.⁸ ישראל לא האמינה, שהערבים מסוגלים לנהל בעת ובעונה אחת לוחמת גרילה ומלחמה קונבנציונאלית (ותשומת-הלב הישראלית היתה ממוקדת בבחירות ובפרשת סגירתו של מחנה שנאו באוסטריה בפני עולים מברית-המועצות).⁹ הישראלים הופתעו מהשיפור שחל באימונם וב-כושר הלחימה הכללי של הערבים בשתי החזיתות. הפתעה גדולה יותר היתה העובדה שהמוראל המצרי והסורי החזיק מעמד כה יפה.¹⁰

גם הערבים הופתעו במלחמה זו, במיוחד במבצע הצליחה הישראלי אל הגדה המערבית של תעלת סואץ. אך בעוד שישראל התאוששה במהירות מהפתעתה, התבלבלו המצרים לגמרי.¹¹

ברם, הפתעה כשהיא לעצמה אינה מבטיחה ניצחון. דרוש ניצול-הצלחה — ולשם כך נחוץ פיקוד מעולה וכושר-ניידות-ותמרון רב מזה שהיה במחנה הערבי באוקטובר 1973.¹² הישראלים, לעומת זאת, הצטיינו בניצול-ההצלחה (ראה פרק-משנה בנושא הפיקוד).

נושא ההפתעה קשור במודיעין — איסופו והערכתו. אולם המודיעין אינו יכול למנוע מלחמה. במקרה הטוב ביותר, הוא יכול להתריע עליה מראש. כאשר היא פורצת, מחובתו של הצבא לבלום את האויב, להדפו ולהכותו. במלחמת יום-הכיפורים ניטש השלב הראשון של הלחימה ביבשה, במיוחד בין כוחות חיל-רגלים ערביים ובין כוחות-שריון של ישראל.

1. Brig. C.N. Barclay (Ret.), "Lessons from the October War", Army (USA, 3.74), p. 29.
2. Brig. Kenneth Hunt (Ret.), "The Military Lessons", Survival (London, 1—2.74), p. 5 ; Barclay, op. cit. p. 26 ; Gen. Thompson (Ret.), "Yom Kippur and the Artillery", The Royal Artillery

של צה"ל, נשלחו טנקים בגפם ההדוף את הפולשים — ונתקלו בחיילים-רגלים חמושים בטילים-מונחים. הטנקים הישראליים לא נשאו תחמושת נפיצה, שהיתה שוברת את החי"ר במדבר הפתוח, העיר מייג'ור אובאלאנס הבריטי.² הטנקים הישראליים נפגעו כאשר יצאו לשטח פתוח, מחוץ לטווח הארטילריה הישראלית, שהיתה יכולה להגיש להם סיוע, ציין בריגדיר בארקר (בריטי גם הוא).³

גם הטנקים הערביים נפגעו קשות, כאשר התקדמו לאור היום, מעבר לקו הטילים שלהם, חיווה דעתו גנרל תומסון הבריטי.⁴ על זאת העיר אלוף (מיל') ישראל טל: „בגלל נסיבות הפתיחה [של המלחמה] עמדו הימים הראשונים בסימן של טאקטיקה לא-נכונה, והשריון [של צה"ל] נאלץ לבלום באמצעות מכות-נגד אשר בוצעו טיפין-טיפין, בניגוד לכללי לוחמת השריון, מול כוחות ומערכים גדולים ומאורגנים. האבידות הכבדות של השריון בימי המלחמה הראשונים היו, איפוא, פועל יוצא לא של אמצעי-הלחימה אלא של אופן הפעלהם.”⁵ על אופן ההפעלה העיר גנרל בופר הצרפתי, בין השאר, שהשריונאים הסורים והישראלים כאחד לא הפעילו מיסוך-עשן להסתרת הטנקים שלהם.⁶

„הטנק הוכיח שוב שהוא עדיין הנשק הטוב ביותר נגד טנקים, כתב פרשן אמריקני, שהוסיף: „הטילים נ"ט קצרו הצלחה רק כאשר מספר קטן של טנקים ישראליים ביצעו התקפות-התאבדות חזיתיות על ריכוזי חי"ר מצריים גדולים... למרות ההפתעה שהשיגו הערבים, והיוזמה שהיתה בידיהם בפתיחת המלחמה, היה יחס האבידות בטנקים בין ישראל ובין הערבים דומה לזה של 1967.”⁷

„רוב האבידות בטנקים נגרמו בקרבות שריון-שריון [ולא מטילים נ"ט, כפי שהתרשמו פרשנים בתחילה], כתב גנרל תומסון.⁸ רוב האבידות ספגו הערבים. כאשר עברו המצרים ללוחמת-תנועה, כבר פיתחו הישראלים טאקטיקה חדשה: הטנקים שלהם חדלו להסתער במדבר והחלו יורים מן המארב ומעתיקים עמדות-ירי לעתים קרובות.”⁹

פרשנים ייחסו את הצלחת השריון הישראלי במיוחד לאיכות הכלים והלוחמים. השריון הערבי נחות, הן מבחינה טכנית והן מבחינה אישית — במיוחד בקרבות בטווח מעל 1,000 מטרים, כתב אחד מהם.¹⁰ טנקים סוריים, עיראקיים וירדניים הובסו קשות כאשר התקיפו את הישראלים, ובבלבולת שנוצרה במחנה הערבי ירו הסורים בירדנים, כתב פרשן אחר.¹¹ לשריונאים הישראלים תעוזה ודמיון רבים יותר, ציין הפרשן הצבאי של „ניווייק”.¹² „איכות השריון [במלחמת יום-הכיפורים] היתה תלויה בעיקר בטיב הצוותים ובכמותם, ובטיב סדנאות-השדה והאחזקה בשטח,” נאמר במחקר שערך צוות ה„טיימס” הלונדוני.¹³ כמעט כל הטנקים הישראליים שנפגעו — תוקנו.¹⁴

הצד הערבי סבל ממחסור בכוח-אדם מתאים, והכמות הערבית הגדולה קוזה על-ידי האיכות הנחותה של החימוש הערבי, העיר צוות-מחקר בריטי.¹⁵ צוות זה הסביר, כי לערבים היו בעיקר טנקים סובייטיים מדגם טי-55, שהם משנות החמישים, ומספר קטן יותר של טי-62, חדישים יותר. ישראל הפעילה בעיקר טנקים מדגם „צנטוריון” ו„פאטון”, משנות החמישים, ומספר קטן יותר של טנקי אם-60 חדישים יותר. לערבים היו גם כמה טנקים טי-34 מיושנים, רובם מחופרים ומשמשים כארטילריה, ואילו צה"ל עדיין השתמש בטנקי „שרמן” ישנים

על-ידי טילים נ"ט שהופעלו בהמון.⁶ לדעת בארקר, תחודש הניידות בעתיד על-ידי הצבת טילים על רכב קרבי — או, טוב יותר, במסוק. בעתיד יידרשו, לדעתו, כלי-רכב קלים ומהירים יותר, חמושים בטילים מונחים. היתרון יהיה במהירות, לא בשריון.

קצו של הטנק הודגש על-ידי הערבים בלקחי-המלחמה שלהם — שראו אור. „חיל-הרגלים החמוש בטילים נ"ט כפה על העולם לעיין מחדש בשיטות ההפעלה של הטנקים,” כתב „אל-ג'מהור” הלבנוני.⁷

היו פרשנים מערביים שהסבירו את הגישה הערבית בנחיתותו של השריון הערבי ובצורך אשר חשים הערבים להצדיק את ההפעלה המאסיבית של חי"ר חמושים בטילים נ"ט, בטאקטיקה הגורמת להתקדמות אטית מאוד ואינה מאפשרת הבקעות-בזק למיטוטו של מערך האויב. דוגמה אחת מני רבות: קצין-שריון אמריקני אשר חזה באחדים מקרבות-השריון בחצי-האי סיני כתב: „לא-אחת נלחמו טנקים מצריים זה בזה, מרוב בלבול. עדיפותם של השריונאים הישראליים היא הקובעת.”⁸

לפרשנים מאירופה המזרחית היה הסבר משלהם לתחזיות הקודרות על עתיד הטנק במערב. „נוצר הרושם, שהמערב מעוניין לדבר על שקיעת הטנק כדי לרפות את ידי השריון המזרחי-אירופי, שהוא רב ומשמש עמוד-תווך לכוחות-היבשה של אירופה המזרחית,” כתב אלוף-משנה פולני.⁹ דעתם של פרשנים מברית וארשה פסקנית: הטנק עודנו נשק מרכזי בכוחות היבשה. זוהי גם דעתם של רבים מפרשני המערב.

1. Kenneth Brower, "Armor in the October War", *Armor*, (USA, 5—6.74), p. 10.
2. Brig. A.J. Barker (Ret.), "Israel after the Yom Kippur War", *RUSI Journal* (London, 6.74), p. 29.
3. Ian Smart, *Times*, 24.10.73.
4. *Newsweek*, 5.11.73.
5. Beaufre, op. cit., p. 14.

6. בארקר, שם, עמ' 30.
7. „מלחמת ראמאדאן בחזית סואץ”, „אל-ג'מהור” (לבנון, 20.12.73).
8. „ניווייק”, 29.10.73, עמ' 21; *Insight on the Middle East War* (Andre Deutch, London, 1974), p. 247; בארקר, שם, עמ' 30; ברואר, „ארמור”, שם, עמ' 15.
9. אל"מ בוגוסלאב קולודז'יצ'אק, „שקיעת הטנק — האמנם?”, „חייל החופש” (פולין, 4.2.74).

...יחי הטנק!

לאחר שהתפור ערפל הקרב וניתן ללקט מידע מדוייק וברור יותר על הלחימה, נתגבשו הערכות חדשות לגבי מקומו של הטנק בזירת-קרבות בת-זמננו. מהלומת-הנגד המשוריינת הראשונה של צה"ל נכשלה לא בגלל הטילים נ"ט שבידי המצרים כי-אם בגלל חוסר-זמן להכנות, היסוס כלשהו מצד הפיקוד הישראלי והקלת-ראש בכושר-הלחימה של המצרים, כתב בריגדיר בארקלי הבריטי.¹ גם הטאקטיקה של צה"ל, בתחילת המלחמה, לא הלמה את המציאות: לפי מיטב המסורת

מאוד, אך משופצים ומוסבים על-ידי ישראל, לצרכיה.¹⁶ כמו כן היו לצה"ל טנקי-שלל סובייטיים, שהותאמו על-ידי הישראלים לפי צרכיהם.¹⁷ כל הטנקים שבידי ישראל שופצו-הוסבו בבל-הכר, הן במנוע והן בחימוש, כתבו פרשנים שונים.¹⁸ לטנקים הישראליים תותח 105 מ"מ מעולה, שטווחו ארוך מזה של תותחי הטנקים הסובייטיים שבידי הערבים, לפחות ב-400 מטרים, ציינו מומחים במערב.¹⁹ יתרה מזו: הטנקים הערביים ירו תחמושת מוגבלת יותר — חודרת-שריון בלבד. צה"ל ירה תחמושת חודרת-שריון וגם מטען חלול, קטלני יותר. הטנקים המערביים, אשר פותחו על-פי לקחי המלחמה במדבר המערבי, במלחמת-העולם השנייה, מתאימים יותר לוחמת מדבר מאשר הטנקים הסובייטיים, שנועדו ללחימה באירופה. לכן הם יותר בטנקים הסובייטיים, הנאלצים לנוע במדפים פתוחים — ונעשים פגיי-עים יותר. תותח הטנק הסובייטי מטווח בעיקר באמצעות העין. לטנקים האמריקנים והבריטים אמצעי-טיווח מתוחכמים ומעולים. לטנקים הסובייטיים צללית נמוכה יותר, כדי ליצור מטרה קטנה יותר, ולעובדה זו נודעת חשיבות רבה בשטח פתוח. אך כתוצאה מכך יכול התותח הסובייטי להנמיך רק כדי 4°, לעומת 10° בטנק המערבי. הטנק הסובייטי נאלץ, איפוא, להיחשף בעלותו לעמדת-ירי, שעה שהטנק המערבי יכול לחסות בעמדת-תובה מוסתרת.²⁰ ועוד: הטנקים הסובייטיים נושאים את פגזיהם בצריח, לכן הם דליקים יותר בהיפגעם.²¹ מסקנתם של רוב הפרשנים — במערב ובמזרח כאחד — היא, שלקחי מלחמת יום-הכיפורים, אינם מעידים כי הקיץ הקץ על הטנק, כדברי בריגדיר האנט מן המכון למחקרים אסטר-טגיים בלונדון.²² הטיל הוא נשק הגנתי והטנק הוא עדיין כלי התקפי. אפשר לראות את הטילים נ"ט במעופם ולחמוק מהם — או מעיני הטילן המשגר אותם; וריכוז אש-מקלעים על עמדת המשגר עשוי לגרום להחטאתו של הטיל. כיוון התנועה של הטיל מגלה את מיקומו של המשגר.²³ הפצת הטענה כי הטיל נ"ט הופך את הטנק למיושן ומוציאו משדה-הקרב, היתה לא רק מוטעית ופזוזה, אלא גם חסרת-אחריות במידה שלא תשוער, הן מן הבחינה המעשית והן מן הבחינה המוראלית, העיר אלוף (מיל') ישראל טל, "מאז הופעתו של הטנק לראשונה במלחמת-העולם הראשונה לא היה יום אחד שבידי החייל-הרגלי לא היה מצוי נשק צוותי ואישי המסוגל להשמיד טנק. ברוב המקרים שקרבות טנקים הסתיימו באסונות, נעשו החטאים הקדמונים של שימוש בטנקים כנשק מסייע ובריכוז לא מספיק, במקום הידבקות בעיקרון שהטנק הוא נושא ההסתערות ביבשה, וכל שאר החילות המשוריינים והניידים בעוצבה — תפקידם לסייע לו. גם במלחמת יום הכיפורים לא הופיע הנשק המוחלט והסופי נגד טנקים, והטילים נ"ט אינם משנים את המצב. כמעט כל טנקי האויב [שנפגעו במלחמה זו] הושמדו על-ידי הטנקים הישראליים. הטנק הוא נשק-התקפה מובהק ביסודו, ועל-ידי שימוש מאסיבי ותוקפני בטנקים נחסך באבידות ונביא את עליונותנו לידי מיצוי מירבי. כבמלחמותינו בעבר, הוכיחה גם המלחמה האחרונה כי העוצבה הניידת והמשוריינת הרב-חילית ניצבת במרכז של אמנות המלחמה ביבשה, והטנק הוא עמוד השדרה שלה. אין ספק, כי חיל-השריון יהיה גם בעתיד עמוד-התווך המרכזי...

ולוחמי השריון ימשיכו להיות עמוד האש ההולך לפני המחנה.²⁴ באותה רוח כתב הגנרל הצרפתי דלנווי: "יחידות ממוכנות ומשוריינות הן עדיין האמצעי החומרי והפסיכולוגי להבקעה לעומק, המהממת את האויב."²⁵ ובמאמר-מערכת בכתב-עת גרמני נאמר: "מגווחך לטעון שהטנק הפך למטרה נייתה. יש להבדיל בין לוחמת מדבר ולוחמת הרים [אך בכל מקרה] הטנק נשאר [בוירת-הקרב]."²⁶ מקומו של הטנק שמור לו במיוחד לנוכח נשק אטומי טאקטי, נשק ביולוגי וכימי ונשק קונבנציונאלי, קטלני-מאוד. בנסיבות כאלה דרושות יחידות שתוכלנה להתרכז במהירות להתקפה ולהבקעה, ולהתפרס במהירות כדי שלא להיפגע יתר-על-המידה. תפיסה זו מחייבת יחידות מהירות, בעלות כושר-עבי-רות מעולה. יש להגדיל את מספר מובילי-הטנקים כדי להגדיל את הניידות האסטרטגית של השריון.²⁷ "בטרם נשליך את הטנק אל מגרש-הגרזטאות — או אל שולי המבצעים — הבה נבחן את תפקידיו השונים, הציע הלוטר-קול. ההולנדי פאטיסט.²⁸ התפקיד הראשי של הטנק הוא — איל-חומה, פורץ-מצור, מבקיע מערכי-הגנה ניחים, זורע הרס בעורף האויב, מנהל מרדף ועוקף מגננים קבועים, מאסי-ביים. תפקיד אחר: הגשת סיוע לחי"ר בהתקפה, ירי מנשק אוטומטי על חי"ר חשוף, הפעלת להבירות נגד חי"ר מחופר. הטנק משמש גם ארטילריה ניידת המספקת אש עקיפה וישירה כאחת. לעתים השתמשו בו לתפקידי סיור (אם כי לזה מתאים יותר רכב-קרב-משורין קל ומהיר ממנו) ולהגנה על עמדות מוגנות — מפני טנקים אחרים. הטנק היה השילוב הטוב ביותר של תנועה, אש ושריון. לשם כך ניתנו לו כושר-עבירות, עוצמת-אש רבה ושריון, כתב פאטיסט. לדעת פרשן זה, היה הטנק יעיל ביותר בתפקידו כמסייע לכוחות-יבשה אחרים (ובמיוחד לחי"ר או לחרמ"ש) בהתקפה. הוא פחות יעיל בהגנה מפני טנקים, משום שיש בזה בובו של כוח-אדם וציוד יקר: זוהי לוחמת-שחיקה. השריון יעיל כשהוא מתקיף במרוכז, מבקיע ודוהר קדימה בנצלו את ההצלחה. בהסתער על חי"ר, הטיל חתת בלבו, בדרך כלל, משום שהכוחות לא היו שקולים בהתמודדות שריון-נגד-חי"ר. רק חי"ר מאומן היטב יכול היה לעמוד בפני טנקים. השיפור שחל בנשק נ"ט חיוק את כוח-ההגנה של החי"ר, אולם הטנק לא איבד את חשיבותו. הוא עדיין כוח-המחץ העיקרי ביבשה. הוא אמצעי מצויין נגד רכב-קרב-משורייני של האויב; בתוספת כמה חידושים והכשרה נוספת של צוותים, יהיה מסוכן גם למסוקי-אויב המיועדים ללוחמה נ"ט, כתב פרשן צבאי פולני.²⁹ מעת שיגורו של טיל נ"ט ועד לפגיעה במטרה חולפות כ-15—25 שניות. מהירות התגובה של השר-יונאי גדולה מזו בהרבה. על השריונאי להיות מתורגל, איפוא, באיכונו של הטילן ובשיתוקו במהירות מירבית. שטח מבוחר, שיחים, מבנים — מכבידים על הטילן; לכן על השריונאי לנצלו לתועלתו. אי-אפשר לשגר טיל שני לפני שהתפוצץ הטיל הראשון. על השריונאי לנצל פרק-זמן זה. ושיגור הטיל מגלה את המשגר — מה שמאפשר את שיתוקו. יש לשפר את שיטות האיכונו של הטילנים, הן בהיותם על הקרקע והן על רכב קרבי. ריכוז אש על הטילנים ישבש את פעילותם. אפשר ואפשר לפתח שיטות שיקנו לטנק יתרון על הטיל.³⁰

הקרב, ולחדול מהפעלתו באורח עצמאי, „מדברים על טנק מול נשק נ"ט — ואין זה נכון,“ כתב גנרל תומסון הבריטי. „אין שולחים טנקים נגד נשק נ"ט. יש להשמיד את הנשק נ"ט על-ידי ארטילריה או חי"ר, או במשולב“. ואפשר להסתייע גם במסוקים ובמטוסים, ואז נפתחת הדרך לתנועת השריון המהירה, המוחצת.

המצרים הפעילו צוותי-קרב, בשלבים הראשונים של המלחמה, והיה ברשותם מגוון עשיר של נשק נ"ט — החל בטילים וכלה בתותחים נ"ט ובטנקים. יעילותם בקרב נבעה ממוזיגה נכונה של חי"ר, ארטילריה ושריון, עם שמץ של סיוע אוירי טאקטי.² התקפת-הנגד המשוריינת הראשונה של ישראל נכשלה לגמרי, במיוחד משום שלא נהנתה מסיוע אוירי, או מתיאום עם ארטילריה וחי"ר.³ הטנקים של צה"ל [שנתקלו בחי"ר חמוש נ"ט] לא יכלו, לבדם, לשתק את האויב. זאת יכול לעשות חי"ר ממוכן [תותח, מטוס, או מסוק].⁴ על הטנק לפעול במתואם עם חי"ר מוטער בשילוב ירי ארטילרי צפוף ויעיל — אשר יכוון אולי על-ידי החי"ר, שעה שהטנקים נלחמים מאחורי מחסה, ככל האפשר.⁵ הטנקים עודם חשובים בשדה-המערכה, אך הם זקוקים לסיוע מכוחות אחרים.⁶

„דרושה התאמת הטנק — במיוחד השריון החזיתי שלו — נגד פגזים וקליעים חודרי-שריון, ויש להעניק לטנקים כושר ירי ולחימה תוך תנועה, לביטול יכולתו של הנשק נ"ט שבידי החי"ר, האטי והמסורבל יחסית. השריון עודנו מכריע בשדה-המערכה, בתנאי שיפעל בתבונה — בסיוע אוירי, ארטילרי ורגלי,“ כתב פרשן אמריקני.⁷ היו שיעצו להציב טילים נ"ט על טנקים, כדי לשפר את כושר-הלחימה שלהם.⁸

יש המדגישים את חשיבות הארטילריה בצוות-הקרב שהטנק במרכזו. „יש לסייע לטנקים בהאדרת האש של הארטילריה הקלאסית. רק היא יכולה לנטרל נשק נ"ט — על-ידי פגז-גזים, או נפיץ,“ טען גנרל דלונגי הצרפתי.⁹

מרכיב חשוב אחר רואים פרשנים במסוק — הן כאמצעי להולכת יחידות קטנות ונבחרות באותם מקרים בהם ייבלמו טנקים, והן כאמצעי לחימה בטנקי-אויב וברכי-הקרב אחרים שלו.¹⁰

המסוק נ"ט — טוען לויט. קול. פאטיסט ההולנדי — הינו מהיר מכל טנק, בעל כושר-עבירות טוב מזה של טנק, מסוגל לדלג מעל למכשולים גבוהים, עמוקים או רחבים, יכול להסתתר מאחורי תלולית או מבנה או צמחה ולהיטמע ברקע. הוא יכול להסוות את מקור-החום שלו (המרתק אליו נשק מונחה על-ידי תת-אדום). הטווח המבצעי שלו ארוך מזה של טנק. הוא מהווה מטרה חמקמה מאוד, מסוגל לפעול בלילה ולזהות מטרה במהירות ובוודאות, ועשוי להשתמש באותו טיל נ"ט שמצוי בידי החי"ר (כדי לפשט את הלוח-גיטיקה).

המסוק יכול לטוס נמוך מאוד, מתחת למסך-המכ"מ של האויב, להסתייע במסוק-סיוור-ותצפית, לירות מן המארב ולהתחמק מייד.

מטוסי-קרב מתקשים להתמודד עם מסוקים, שהם אטיים ומנמיכי-טוס מאוד. במזג-אוויר מעונן, מעורפל או גשום, חסין המסוק מתקיפה מהאוויר — ובמידה מרובה גם מהקרקע. הסכנה הממשית ביותר המאיימת על המסוק החמוש, טמונה בהגנה נ"מ האורגנית לכוחות השריון או החי"ר של האויב.

אולם דווקא העובדה שטיל נ"ט מצוי בידי החי"ר של האויב — או ברכב קרבי של האויב, או במסוקים שלו (ועל המסוק נ"ט ראה בפרק-משנה על צוות-הקרב) — מחייבת הצבתו של הטנק במרכזו של צוות-קרב, בכל מלחמה בעתיד. הטנק כמסתער בראש, בגפן, כמוהו כפרש-הלוחם בבאלאקלאווה,^{*} טוענים רוב הפרשנים. דרוש שיתוף-פעולה של חילות וזרועות כדי לנצח בשדה-הקרב של המחר.

1. בארקליי, שם, עמ' 26.
2. או'באלאנס, שם, עמ' 314—315. וג'ק וולר כתב: „הטנקים של צה"ל התקופו בסגנון של יוני 1967, כנגד אויב שפעל בצוותי-קרב. התקופת-הנגד הראשונות של צה"ל נערכו על-ידי פלוגות-טנקים [ללא שיתוף-פעולה עם כוחות אחרים], ולכן נכשלו.“ (נשוגל דפנס, שם, עמ' 132).
3. תומסון, שם, עמ' 28.
4. תומסון, שם, עמ' 84.
5. אלוף (מיל) ישראל טל, „השריון: מיתוס ומציאות“, „הארץ“, 20.10.74, עמ' 9.
6. בופר, שם, עמ' 4.
7. קנת ברואר, „מלחמת אוקטובר“, מיליטארי ריווי (ארה"ב, 3.74), עמ' 32—33.
8. תומסון, שם, עמ' 84.
9. וולר, „נשוגל דפנס“, עמ' 133.
10. ברואר, „ארמור“, עמ' 15.
11. או'באלאנס, שם, עמ' 316.
12. „ניווייק“, שם.
13. „אינסייט...“, שם, עמ' 240.
14. ברואר, שם, עמ' 13.
15. „אינסייט...“, שם.
16. שם.
17. ברואר, שם, עמ' 10.
18. לדוגמה, ברואר, שם, עמ' 10—11.
19. „אינסייט...“, שם; סמארט, שם; האנט, שם, עמ' 6.
20. „אינסייט...“, שם, עמ' 243—247; „ניווייק“, שם.
21. „אינסייט...“, שם; ברואר, שם, עמ' 13.
22. האנט, שם.
23. וולר, „נשוגל דפנס“, עמ' 133.
24. טל, שם.
25. Gen. Delaunay, "Après la guerre du Kippur", Forces Armées Françaises (Paris, 71), p. 11.

26. Wehr und Wirtschaft (1.74).
27. דלונגי, שם, עמ' 11—12.
28. Lt. Col. A Patist, "Lessons of the October War, a Dutch view, Battle (5.74), p. 17.
29. קולודוויצ'אק, שם.
30. שם.
- * הסתערות בריגדת הפרשים הקלה הבריטית במלחמת קרים (1854—1856). הסתערות מרובת אבידות זו מציינת את סוף תקופת הפרשים הקלאסית — המער.

צוות-הקרב

השיפור בנשק נ"ט — בידי חי"ר, ברכב-קרב, במטוסים ובמסוקים, וכן בארטילריה — לא סילק את הטנק מהזירה, אך הוא מחייב חשיבה חדשה על מבנה הטנק ועל דרכי הפעלתו, ציינו פרשנים רבים.¹ יש להשיב את הטנק אל צוות-

אך תמרון משותף, קנדי-אמריקני-גרמני, גילה כי קשה להגנה נ"מ לגלות מסוק-תקיפה המוטס במיומנות.¹¹ צוות-הקרב אינו חידוש. למעשה, זהו אחד מעמודי-התווך של הלוחמה מקדמת-דגא, אך לדעת משקיפים זרים, "שכחו זאת שני הצדדים הלוחמים במלחמת אוקטובר 1973 — ובמיוחד הישראלים והסורים, בשלבים הראשונים של המלחמה."¹² זהו אחד הלקחים הישנים שנלמדו מחדש במלחמת יום-הכיפורים.

1. תומסון, שם, עמ' 87—88.
2. וולר, "ארמי", עמ' 22.
3. ברואר, "ארמור", עמ' 13.
4. וולר, "נשונל דפנס", עמ' 133.
5. בופר, שם, עמ' 14.
6. וולר, שם, עמ' 134.
7. ברואר, שם, עמ' 15.
8. האנט, שם; ריצ'ארד אוגורקביץ', "איקונומיסט" (לונדון, 21.10.73).
9. דלוניי, שם, עמ' 12. גנרל-התותחנים הבריטי תומסון מרחיב את הדיבור בנושא זה: ראה פרקימשה על הארטילריה.
10. דלוניי, שם; פאטיסט, שם; קולונל אמריקני בראיון-טלביזיה, אוקטובר 1974.
11. פאטיסט, שם.
12. ועידת המכון למחקרים אסטרטגיים.

ארטילריה

הארטילריה מוזכרת — בין לקחי מלחמת יום-הכיפורים בעיני זרים — הן כחלק מצוות-הקרב והן כחיל שיש לתת את הדעת עליו, כשהוא לעצמו.

רוב הפרשנים תמימי-דעים, כי שכיחותו של הנשק נ"ט בידי חי"ר הגדילה את הצורך בסיוע ארטילרי לשריון, ובשילוב נשק נ"ט רב יותר ביחידות הטנקים. יש המציגים את השאלה: בידי מי יימצא הנשק נ"ט? גנרל-התותחנים הבריטי תומסון הסביר כי בבריטניה מיועד השריון להנחתת אש ישירה, ואילו הארטילריה מספקת אש עקיפה. "הטילים נ"ט ארוכי-הטווח נמצאים היום בידי השריון. במלחמת-העולם השנייה היו התותחים נ"ט בידי הארטילריה, כי נשק זה נחשב הגנתי, בעוד השריון ידוע כנשק התקפי. הטיל המונחה נ"ט, ארוך-הטווח, הוא נשק של אש עקיפה, והתחמושת הארטילרית החדשה מעניקה לארטילריה כושר חדש וחשוב נגד טנקים. יש לתאם את האש של שני הגורמים הללו. לכן רצוי שהטילים המונחים נ"ט יופעלו בידי הארטילריה."¹

למותר לציין, שהארטילריה יעילה מאוד לאש נגד-ארטילריה (נגד-סוללתית). אולם היום מציינים את כושרה של האר-טילריה ארוכת-הטווח גם לשיתוק מערכי טילים נ"מ, כדי לפלס את הדרך למטוסים.²

הערבים קשרו זרי-שבחים לראשה של הארטילריה שלהם, אשר "המטירה במלחמה זו כמות אש השווה לפצצה גרעינית קטנה," לדבריהם.³ מאז מלחמת ששת-הימים טיפחו המצרים את האר-טילריה שלהם, הן הקונבנציונאלית והן זו של טילים — נ"ט,

נ"מ וקרקע-קרקע. נרכש ציוד-תצפית חדיש והוכנסו לשירות מחשבים אלקטרוניים לאיכון תותחי-אויב, כדי לפעול נגדם במהירות. מלחמת ההתשה לימדה את המצרים היכן נמצאים תותחי צה"ל וכיצד הם מופעלים. לקראת 6 באוקטובר 1973 הוכנה תכנית-אש שכללה לוח-זמנים לכל שעה, לכל ציר.⁴ "לכל 11 מטרים היתה עמדת-תותח [לאורך הגדה המערבית של תעלת סואץ]. בדקה הראשונה, שנועדה לרכז את מעוזי האויב, נפלו בממוצע 175 פגזים בשניה [על קו בר-לב]. מסך-האש נע לפני החי"ר במרחק 100 מטרים, לעתים — במקום 300—400 המטרים המקובלים."⁵

גם בשלב השני של הלחימה הפעילו המצרים אש ארטילרית מאסיבית, לפי מיטב הדוקטרינה הסובייטית. "במשך זמן רב היו צירי-התנועה בצד המזרחי של התעלה נתונים תחת אש מצרית רצופה," כתב פרשן אמריקני.⁶ "הישראלים רחשו כבוד לאר-טילריה הערבית. אצל הסורים מצאתי כושר ניכר באש נגד-סוללתית," העיר גנרל תומסון הבריטי.⁷

תמימות-דעים שוררת בין הפרשנים הזרים כאשר לצורך במא-סות, כאשר מדובר בארטילריה. במלחמת יום-הכיפורים נהנה הצד הערבי ממספר רב מאוד של קני-תותח וממאסות של תחמושת ארטילרית, ואילו הארטילריה הישראלית היתה מעטה ועל כן לא התבטאה די-הצורך בשדות-הקרב.

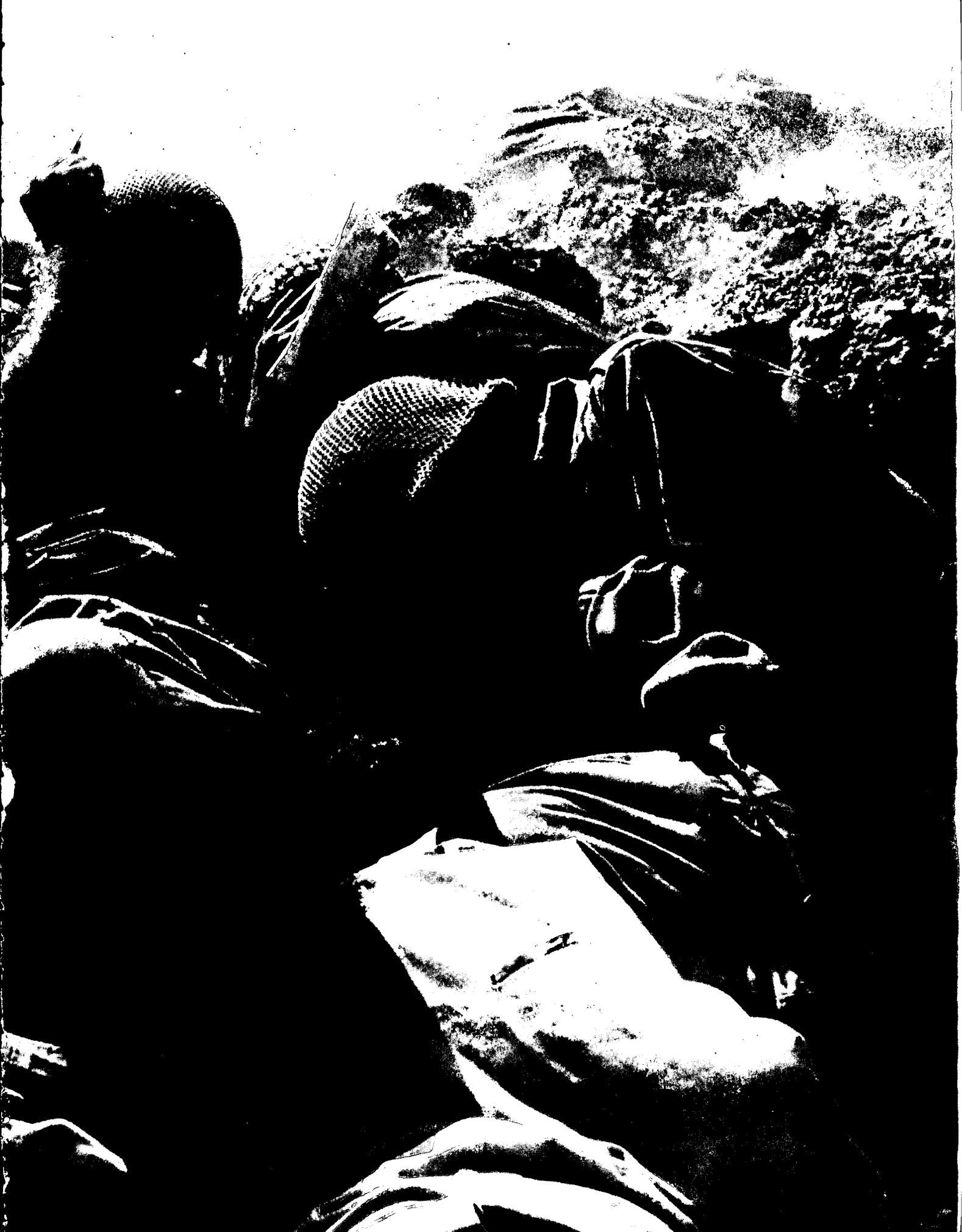
1. תומסון, שם, עמ' 88.
2. בארקליי, שם, עמ' 28.
3. הארטילריה במלחמת הראמאדאן, "אל-אהראם" (קאהיר, 23.12.73).
4. שם. פרשנים מערביים מעירים, שזו היתה מגרעת: תכנית נוקשה מדי, שלא נתנה למפקדים בשדה-המערכה חופש-יוזמה.
5. "אל-אהראם", שם.
6. ברואר, "ארמור", עמ' 14.
7. תומסון, שם, עמ' 86.

חיל-הרגלים

חיל-הרגלים זכה לתשומת-לב מרובה במלחמת יום הכיפורים — ובלקחים שהפיקו ממנה פרשנים זרים.

"החיילים-הרגלים החמושים בטילים נ"ט כפו על העולם לעיין מחדש בשיטות ההפעלה של טנקים. זו היתה אחת ההפתעות הגדולות במלחמה. הפתעה נוספת היתה טמונה בכושרם של הטילים עצמם: הם הוכשרו מראש, בתרגול ממושך, לקלוע אל המטרה ביום ובלילה," התפארו המצרים.¹ היה יסוד להת-רבבות זו, שכן היו פרשנים במערב שכתבו כי, "יש להעריך מחדש את הטאקטיקה של החי"ר [בעקבות מלחמת יום-הכיפורים]. הערבים קצרו הצלחות בשגרם חיילים-רגלים לפני הטנקים שלהם. החי"ר הערבי פילס את הדרך לטנקים, במקום להיפך."²

אולם החי"ר הערבי היה חלק מצוות-הקרב, ציין פרשן אמריקני.³ בתחילת המלחמה נלחם החי"ר המצרי לא רק בהגנה מפני טנקים אלא גם בהתקדמות, בסיוע ארטילריה ושריון. בשלב זה היה החי"ר המצרי קשות, אמיץ וגמיש

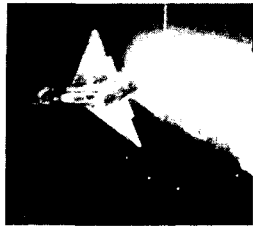

חיילי צה"ל ושבויים מצריים תחת הפגזה

טוב יותר, הן ללחימה בחי"ר-או"ב, הן ללחימה בטנקים ובמטו-
סים והן לראיה בלילה.

1. „אל-הראם", ש.ס.
2. מאמר-מערכת ב„ואהר אונד וירטשאפט", ש.ס.
3. וולר, „ארמי", עמ' 22.
4. ש.ס.
5. ש.ס, עמ' 23.
6. אר'באלאנס, ש.ס, עמ' 320.
7. ש.ס.
8. בופר, ש.ס, עמ' 14.
9. פאטיסט, ש.ס.

חיל-האוויר

כוחות-היבשה זקוקים למטריה אווירית כדי לפעול ביעילות מירבית. בנושא זה עדיין שולטת ישראל בכיפה במזרח-התיכון, לדעת הפרשנים הזרים. בצידוד, בטייסים ובטאקטיקה עולה חיל-האוויר הישראלי על חילות-האוויר הערביים. בקרבות-אוויר יד ישראל על העליונה. טייסי ישראל וצוותי-הקרקע שלה מעו-לים¹ לישראל 4—5 טייסים מאומנים היטב לכל מטוס — לעומת 1.5 טייסים לערבים — וטייסי-התחלופה הערבים אינם מאומנים היטב². משום כך לא ניסו הערבים להתמודד עם הישראליים באוויר, אלא באמצעות טילי נ"מ — ובצד המצרי, גם בפריסת מטוסים בעומק רב ובמחסות מבוצרים³. יתכן שמצרים שמרה על חיל-האוויר שלה לשלב מאוחר יותר, לאחר שייחלש חיל-האוויר הישראלי⁴. מכל מקום, חיל-האוויר המצרי לא בלט בשתקים⁵, וכל אימת שהזנוקו מטוסים ערביים, לא יכלו טייסיהם להתמודד עם טייסי צה"ל⁶.

חיל-האוויר של ישראל פגע בסורים קשה יותר מאשר במצרים, משום שאיכות המערך נ"מ הסורי נידרדרה במהירות⁷. הסורים סבלו בעליל מרגש-נחיתות באוויר (שלא היה לטייסים המצרים)⁸.

מאמציהם של הערבים לשלוט במרחב האווירי באמצעות טילים ותותחים נ"מ מונחי-מכ"מ, גרמו לכך שנמנעה הטיסה גם ממטוסיהם-שלהם⁹. הטילים נ"מ אמנם אילצו בתחילה את טייסי ישראל להנמיך טוס — ולהסתכן בפגיעתם הקשה של התותחים נ"מ — אולם טילים נ"מ פגיעים למטוסים מנמיכי-טוס החמושים בטילי אוויר-קרקע ארוכי-טווח, והניסיון בוויאט-נאם הוכיח שהטילים נ"מ אינם יעילים נגד מפציצים מגביהי-טוס מאוד¹⁰.

הטילים נ"מ חיזקו את ההגנה, על חשבון ההתקפה, כאשר הופעלו בכמויות — בדומה למקלע במלחמת-העולם הראשונה¹¹. במלחמת אוקטובר 1973 הופעלו הטילים הללו בנסיבות שהיו נוחות להם במיוחד ואשר ספק אם יישנו בעתיד. טיל ה„סאם" מועיל, אך אינו מכריע. במקרה קיצוני, אפשר לחסלו במבצע קרקעי, כפי שעשתה זאת ישראל בגדה המערבית של הסואץ¹². טילי נ"מ טרם הפכו לנשק הסופי נגד המטוס: רובם זקוקים לבסיסי-שיגור [ואלה פגיעים], והאמריקנים פיענחו את סודות

למדי¹. גם חיל-הרגלים הסורי היה חלק מן הכוח המסתער, אך רוב החיילים הסורים נעו בנגמ"שים מסורבלים למדי, בעלי כושר-עבירות נחות. שריונו של רכב-הקרב הסורי — שניתן לחי"ר — לא היה עבה ביותר, הכלים צפופים מאוד ונסיינם של הסורים להילחם מתוך הרכב לא קצר הצלחה יתרה⁵. גם המצרים וגם הסורים הפעילו קומנדו שהועבר על-ידי מסוקים, אך רוב היחידות הללו נכשלו⁶. בכמה מקרים בסיני היווה הקומנדו המצרי מטרד לצה"ל וריתק כוחות שלו, ואילו הקומנדו הסורי נלחם היטב על החרמון⁷.

כללית, נראה לפרשנים כנגרל בופר הצרפתי, כי „נתחדש הכושר ההתקפי וההגנתי של החי"ר. נשקו של החייל-הרגלי הוא רב-עוצמה, קל ונייד⁸." נוסף לנשק נ"ט הטוב יותר משהיה אי-פעם, ניתן לחי"ר ציוד. לראיה בלילה — וכך נשתפרה יכולתו להילחם בלילה⁹.

איך נראה החי"ר של צה"ל, בהקשר זה? ג'ק וולר, המומחה האמריקני לנשק קל ולחי"ר, הרחיב את הדיבור בנושא זה. הוא העיר, שצה"ל מקיים למעשה שלושה חילות-רגלים נפר-דים: חיל-הרגלים קונבנציונאלי, חיל-הרגלים משוריין וחיל-רגלים נבחר (צנחנים). משום כך שונה החי"ר הישראלי מכל חי"ר אחר — בארגון, בהקצאת משימות ובאימון. השריון — זו הזרוע היבשתית הגדולה ביותר של צה"ל, מסביר וולר, והחרמ"ש בוחל"מים ובנגמ"שים הינו אורגני בדרך כלל בגדודי הטנקים. לוחמי החרמ"ש חובשים את הכומ-תות השחורות של השריון, ולמעשה לא היו מעולם חי"ר של ממש. כושר-הלחימה שלהם, ברגל, נופל מזה של החי"ר. במלחמת יום-הכיפורים היו מעט מדי יחידות חרמ"ש אורגניות ביחידות הטנקים. צה"ל מצא לנחוץ להפעיל חי"ר רגיל וצנ-חנים כסיוע לטנקים — אם כי כוחות אלה לא היו קשורים במהודק לשריון, לפני המלחמה.

החי"ר הקונבנציונאלי של צה"ל היה בעל מגמה הגנתית באוקטובר 1973 — להבדיל משאר כוחות צה"ל, שהם בעלי מגמה התקפית. אחת הסיבות היא — הלהיטות לחסוך באבידות בנפש. צה"ל העדיף תמיד להפעיל מכונות (משורינות, ככל האפשר) על פני הפעלת אנשים. כיון שבמלחמת ששת-הימים הוכיח השריון שהוא מסוגל לבצע רוב המשימות ההתקפיות, ללא עזרת חי"ר, הושם דגש בשריון על חשבון החי"ר. אם היה החי"ר של צה"ל מפגר כלשהו — בצידוד, בתרגול, בהק-צאת משימות התקפיות — לא היה זה פיגור בסיסי: אותו נוער משרת בחי"ר כבחילות האחרים בצה"ל, ולחי"ר גאות-יחידה שאינה נופלת מזו של כוחות אחרים.

הצנחנים של צה"ל הם חי"ר מובחר, בעל אימון מיוחד. הצניחה מחשלת את אומץ-הלב שלהם, והם ביצעו במרוצת השנים הרבה מבצעים בלתי-ישגרתיים. הם עשו זאת שוב באוקטובר 1973 (אם כי לא בהיקף שניתן לצפות לו מצד צה"ל).

בלחימה על החרמון הפעיל צה"ל חי"ר רגיל, שפעל ברגל, וחי"ר נבחר שהובא במסוקים אל שטח קשה במיוחד. זה היה קרב קשה, מול אש צפופה, והיה כרוך במאמץ פיסי עצום — ויד צה"ל היתה על העליונה. אולם, כאמור, לא היתה לצה"ל דעה ברורה על תפקידו של החי"ר.

היום מבין צה"ל, לדעתו של פרשן אמריקני זה, כי החי"ר שלו זקוק גם לניידות רגלית, ולא רק ממוכנת. והוא זקוק לציוד

האלקטרוניקה של רובם ופיתחו אמצעי-נגד, שהגיעו לידי ישראל.¹³

חיל-האוויר הישראלי לא נבלם על-ידי מערך-ההגנה נ"מ של הערבים. יתרה מזו, הטווחים הקצרים בזירת המזרח-התיכון [ורמת צוותי-הקרקע של צה"ל] איפשרו לו לבצע גיחות רבות מאוד, תוך ניצול מרשים של טייסים ומטוסים (מעל 1,000 גיחות ליום).¹⁴

עם זאת, פעל צה"ל בחוסר תבונה בשני תחומים: הוא השתמש במטוסים ששוויים מיליוני ל"י להשמדת טנקים ששוויים 600 אלף ל"י, תוך סיכון המטוס וצוותו [במקום להשתמש באמצעי-עים זולים יותר להשגת אותה מטרה]; וצה"ל לא נקט אמצעי-הגנה מספיקים מפני התקפות מהאוויר — לא בתוחי נ"מ, לא בטילי נ"מ ולא באמצעי-הסוואה.¹⁵

אמר תת-אדמירל מנול, מנהל המכון המלכותי של השירותים המשולבים לעיונים בנושאי ביטחון (R.U.S.I.) בלונדון, בשיחה עם כותב השורות הללו: „באופי, ברוח, בחשיבה, בצידוד ובהיערכות — חיל-האוויר של ישראל הוא כוח התקפי מעולה, ובצד ההתקפי לא נמצא בו פגם במלחמת יום-הכיפורים. אך ישראל לוקה בחסר בתחום ההגנה האווירית — הן הגנה על ריכוזי אוכלוסיה והן הגנה על בסיסי חיל-האוויר עצמם. מה ערכה של מטריה אווירית מעולה, כאשר נפגעים בבסיסה ואין לטייסים ולמטוסים לאן לשוב לאחר ההזנקה? ומדוע יופעלו מטוסים מעולים כפאנטומים' בתפקידי ארטילריה מעורפת, כאשר יש כלים זולים ויעילים מהם למשימות כאלה? „לדוגמה, המטוס הסילוני המיועד להמראה ונחיתה אנכיות. מטוס כזה עשוי להשתמש בבסיסי-אוויר שנפגעו מסלוליהם, אך נשארו בהם צוותי-הקרקע, מצבורי הדלק והחימוש ומערך-כוח הפיקוד והבקרה. מטוסים כאלה יכולים להתפרס בעורפו של קו-החזית ולשרת כמעט בן-רגע את המפקד המקומי. וכיוון שיימצאו סמוך לאויב, יוכלו לפגוע בו ובעורפו — שעה שהמטוסים האדירים יותר, כפאנטומים', מבצעים משימות אסטרטגיות ארוכות-טווח.“

הפעלת חיל-האוויר הישראלי למשימות טאקטיות ברוב ימי הלחימה, גרעה מיכולתו לבצע משימות אסטרטגיות — אם כי סוריה הוכתה קשות במרכזי-כוחה כתחנות-כוח, מסופי-דלק, נמלים, שדות-תעופה וגשרים.

במלחמה בעתיד עלולים הערבים להשתמש בטילי קרקע-קרקע ארוכי-טווח, כדי לפגוע בבסיסי-תעופה ישראליים — ובמטרות אסטרטגיות אחרות; ואפשר שישראל לא תטמון ידה בצלחת ותשיב לערבים באותו מטבע. כיוון שישראל כמצרים פגיעות מאוד למהלומות מעין אלה, עשויה להתפתח ביניהן הרתעה הדדית.¹⁶

אשר למסוקים — נעשה בהם שימוש מועט מאוד במלחמת יום-הכיפורים — במבצעים קרביים [למעט כמה מבצעי קומנדו]. הם שימשו בעיקר להולכת מפקדים ולפינוי נפגעים.¹⁷ בעתיד יש לנצל יותר את המסוק, כשהוא חמוש, הן כנשק-מסייע לטנקים והן כאמצעי להגשת סיוע הדוק לכוחות יבשה בכלל.¹⁸

כמו כן יידרשו בעתיד כוחות-יבשה להגנת מטוסים ומערכי-הגנה נ"מ — לא פחות משיידרשו מטוסים להגנה על כוחות-היבשה [דהיינו, להגנת בסיסי-תעופה ולירי נ"מ בכלים אור-גניים לכוחות-היבשה].¹⁹

כלומר, גם בתחום האוויר, כבכל תחום אחר, חוזים הפרשנים הזרים מזיגה של אמצעים. אי-אפשר יהיה עוד להטיל את כל הביצים בסל אחד — לא המטוס לבדו, אף לא הטיל לבדו.

1. האנט, שם, עמ' 4, 6, 7; תומסון, שם, עמ' 85.
2. בארקליי, שם, עמ' 28. ארבלאנס, שם, עמ' 313. פרשן זה נוקב במספר שלושה טייסים לכל מטוס בישראל. (שם, עמ' 311). לדבריו, נמשך אימונו של טייס ערבי זמן רב מאוד. (שם, עמ' 313).
3. בופר, שם, עמ' 10.
4. האנט, שם.
5. ארבלאנס, שם, עמ' 317.
6. שם; בופר, שם.
7. ארבלאנס, שם, עמ' 316.
8. שם, עמ' 313.
9. בופר, שם, עמ' 14.
10. בארקליי, שם, עמ' 28.
11. גנרל מרגלן, ועידת המכון האסטרטגי.
12. בארקליי, שם, עמ' 29.
13. „אינסייט...“, שם, עמ' 248; האנט, שם.
14. ברואר, „מיליטארי רוויו“, עמ' 26.
15. תומסון, שם, עמ' 86.
16. גנרל מרגלן, ועידת המכון האסטרטגי.
17. האנט, שם.
18. פאטיסט, שם.
19. בארקר, שם, עמ' 30.

הפיקוד

מלחמת יום הכיפורים היתה גדושה מערכות-נשק חדישות, מתוחכמות, אלקטרוניות ואחרות. הופעלו בה מטוסים, טנקים וטילים יותר מאשר בכל מלחמה אחרת שקדמה לה. לכאורה, היתה זו מלחמה של כלים — ולא היא. הוכח פעם נוספת, כי הכלים טובים רק בה-במידה שטוב הלוחם, ובמיוחד המפקד. וכאן היתה עליונותו של צה"ל מובהקת, לדעתם של פרשנים זרים.

איכותו של הלוחם והקצין הערבי השתפרה מאוד, הן במוראל והן בהפעלת מערכות-נשק מורכבות; אולם זהירותו של הפיקוד הבכיר המצרי גרמה לקיפאון מזרחית לתעלת סואץ. פיקוד ער יותר וניידות של יחידות גדולות עם טילי נ"מ, היו משנים את המצב לטובת מצרים.¹ הוא הדין בפיקוד הסורי, אשר לקה בנושאי הארגון, התיאום והגמישות.² בתחילת הלחימה היתה למצרים ביריה: להבקיע במהירות אל מעברי ההרים בחצי-האי סיני, או לחזק את ראשי-הגשר שלהם. הם בחרו בגישה השמרנית יותר.³ הם היססו והתקדמו תמיד מתחת למטריית הטילים שלהם.⁴ כתוצאה מכך, נאלצו להצטופף יתר-על-המידה בגדה המזרחית.⁵ ייתכן שהפיקוד המצרי קיווה כי צה"ל יישחק בהתקפות חזיתיות על עוצמת-האש בנוסח הסובייטי.⁶ הערבים עצמם הודו בשמרנותו של הפיקוד הערבי, אם כי

הבקעות וניצול-הצלחה מירבי — אולם ניצול מלא של ההצלחה נמנע מצה"ל בגלל מגבלות מדיניות, לא צבאיות. ישראל נשארה במטחווית תותח מדמשק, משום שהששה מברית-המועצות וכן משום שידעה כי ניתוק כביש דמשק—עמאן יעמיד את חוסיין במצב לא-נוח, שעה שהחזית הירדנית היתה שקטה.²³ לחצים מדיניים הגבילו את האופציות של צה"ל. לכן ניהל צבא זה, הידוע כנועו ביותר, מסע-מלחמה שמרני יחסית. דובר רבות על שיעור האבידות של ישראל, אך במחיר זה היכה צה"ל מכה מוחצת צבאות משולבים השקולים יחדיו כנגד כל מערך נאט"ו באירופה.²⁴

1. גנרל מרגלן, ועידת המכון האסטרטגי.
2. א'באלאנס, שם, עמ' 320.
3. ברואר, "ארמור", עמ' 13, "מיליטארי רוויו", עמ' 26.
4. תומסון, שם, עמ' 84.
5. האנט, שם, עמ' 4.
6. ברואר, "ארמור", עמ' 13.
7. "אל-ג'מהור", 20.12.73.
8. תומסון, שם, עמ' 83.
9. שם, עמ' 85; וולר, "ארמי", עמ' 22.
10. בופר, שם, עמ' 12.
11. תומסון, שם, עמ' 85.
12. בופר, שם, עמ' 13.
13. בארקליי, שם, עמ' 28.
14. וולר, "נשונל דפנס", עמ' 134; א'באלאנס, שם, עמ' 317.
15. וולר, שם.
16. א'באלאנס, שם, עמ' 320.
17. בארקליי, שם, עמ' 29.
18. מאמר-מרכת ב"ואהר אונד וירטשאפט", שם.
19. ברואר, "מיליטארי רוויו", עמ' 33; א'באלאנס, שם.
20. בארקר, שם, עמ' 29.
21. בארקליי, שם, עמ' 28.
22. תומסון, שם, עמ' 84; ברואר, "ארמור", עמ' 15.
23. תומסון, שם, עמ' 84.
24. ברואר, "מיליטארי רוויו", עמ' 28, 32; "ארמור", עמ' 13.

סיכום

בסכמם את לקחי מלחמת יום-הכיפורים, קובעים רוב הפרשנים הזרים כי יש להיזהר בנסיונות ליישם אותם למלחמה אחרת — זו שאולי תפרוץ שוב במזרח-התיכון, או זו שתתלקח בכל מקום אחר בעולם; משום שנסיונותיה של מלחמת אוקטובר 1973 היו מיוחדות במינן וספק אם יישנו במדויק בעתיד. כמו כן, היתה מלחמה זו שונה לגמרי בדרום משהיתה בצפון. אפשר להפיק את הלקחים הנכונים ממלחמת יום-הכיפורים רק בהת-חשב בתנאי הראות, בטופוגרפיה, בכושר-ההפתעה, באיכות הלוחמים, באיכות הציד, בכמויות, באורך החזיתות ובתגובתן של מעצמות-העל.¹

רוב הפרשנים קובעים, כמו כן, כי במלחמה זו — כמו במל-חמות הקודמות בין ישראל ובין צבאות-ערב — יצא צה"ל וידו על העליונה.² התשתית של צה"ל עמדה יפה במבחן: הכוחות הסדירים, עם הפיקוד המקצועי מצבא-הקבע בלמו את התקפות-ההפתעה המאסיביות של הערבים, שנפתחו בעת ובעונה אחת בשתי חזיתות; מאחורי מסך-הבלימה הזה גויסו המילואים, התארגנו, הצטיידו, זרמו לחזיתות, השתתפו במא-מצי-הבלימה ופתחו בהתקפות-נגד; והמלחמה הועתקה לשטח האויב, הן בסוריה והן במצרים.³

נזהרו לייחס פרשנות זו לגורמים מערביים. כתב, "אל-ג'מהור" הלבנוני: "הכוחות המצריים לא חדרו לעומק סיני בתחילת המלחמה, לפני שרוכזו כוחות המילואים של ישראל. מומחים במערב סבורים כי הפיקוד המצרי העדיף להגביל את הסיכונים שביציאה למדבר החשוף, או שהכוחות המצריים היו עדיין בשלב התחדשות לאחר מלחמת 1967. לא ניתן לצפות שכוחות אלה יהיו מסוגלים לתמרן בשריון ובחיל-אוויר בחזית רחבה. כך נשענו המצרים על טילי נ"מ כמטריה אווירית, וטווח הטי-לים הללו לא עלה על 20 ק"מ מהגדה המערבית. המצרים רצו לעמוד איתן ולהתיש את האויב. מצרים התכוונה למלחמה ממושכת — או להפסקת-אש מהירה. שתי המטרות לא הושגו."⁷ הצלחותיהם של המצרים בשלב הראשון של הלחימה נבעו מתכנון מפורט ומתרגול חוזר ונשנה.⁸ התכנון הצבאי — המצרי והסורי — היה טוב, וכוחותיהם נלחמו היטב, כל עוד היה הכל מתוכנן [ומתורגל] מראש.⁹ תכנית צליחת התעלה היתה מפורטת מאוד, נוסח 17—1967.¹⁰ אך המפקדים המצרים לא יכלו להתמודד עם הישראלים בתנופה, בגמישות או בת-גובת-בוק.¹¹ הפיקוד המצרי לא קרא היטב את הקרב, והגיב באיחור. הוא הפגין כושר-אלתור דל מאוד.¹² ברגע בו נסתיימה התכנית המקורית, חסרה למצרים הגמישות הדרושה לניצול ההצלחה, והיוזמה עברה לידי צה"ל. גם הסורים לא השכילו להתמיד בהצלחתם ההתחלית, והיתרון עבר לצד ישראל.¹³ הפיקוד הערבי התבלבל כאשר נטל צה"ל את היוזמה לידיה. המצרים היו יכולים להגיע אל מעברי-ההרים בסיני, אילולי היו כה אטיים.¹⁴ וכאשר התהפכה הקערה על פיה, נמנע הפיקוד בשדה-הקרב. לדווח לפיקוד הגבוה יותר, דיווחים קודרים.¹⁵ במחנה הסורי היה פיקוד גרוע גם ברמה החטיבתית.¹⁶ פיקוד פחות מסורבל היה מגיב אחרת, ולא היה מאפשר לצה"ל לרכז כוח ולהצליח בקלות כה רבה במתקפת-הנגד שלו.¹⁷ זאת ועוד: ההצלחה המצרית ההתחלית נבעה, בין השאר, מציוות-כוחות נכון ומאוזן. אולם המפקדים המצרים לא השכילו לתאם את הכוחות ולעכל מידע משתנה מהר בשדה-הקרב.¹⁸

אשר לצה"ל — הוא לקה בתחילת המלחמה בזחיחות-הדעת ובזלזול באויב.¹⁹ ביומיים הראשונים נדהמו הישראלים מעוצמת ההתקפה הערבית ומיעילותם של הצבאות הערביים. נצחונות צה"ל בחלק השני של הלחימה חידשו את בטחונו בעצמו, אך יראת-הכבוד כלפי הערבים נשארה בעינה.²⁰ אולם צה"ל התאושש במהירות מההלם הראשון וגילה מידה של גמישות אשר חסרה לגמרי לאויב. המתקפה הישראלית הראשונה בחזית התעלה נכשלה בגלל עודף-ביטחון ומשגים של הפיקוד המקומי; אך מייד חיפש צה"ל ומצא אמצעים אחרים. במבצע הצליחה רבו האלתורים, בתוקף הנסיבות, וחיילי צה"ל היו מאומנים ונלהבים די-הצורך לבצע את התכניות החדשות.²¹ נצחוננו של צה"ל נבע מהצטיינותו במבצעים מהירים מאוד ומניצול הזדמנויות וקיום היוזמה לאחר שעורער שיווי-משקלו של האויב. וצה"ל עשה זאת לאחר שמצא בתחילת המלחמה מצב שלא עלה בקנה אחד עם הכנותיו מאז 1967 — הכנות למבצעי הבקעה ותנועה מהירים, ולא למערכה ממושכת של הגנה ובלימה.²² מחמת הטילים, נזקק צה"ל, רוב הזמן, לטאקטיקה קונבנציו-נאלית, אטית, ולתכנון קפדן שימנע אבידות. גישה זו מנעה

פרשנים מערביים ציינו, כי המערך ההתקפי של צה"ל מעולה — בארגון, ציוד, תפיסה, אימון, רוח-הלוחמים והתכנון המבצעי. מבחינה התקפית, עולה צה"ל על צבאות ערב, והפער בינו לבנים עדיין גדול מאוד, חרף הציוד וההדרכה שסיפקו הרוסים לבני-הסותם. הצד ההגנתי של צה"ל נמצא לוקה בחסר במל-חמת יום-הכיפורים — בתפיסה, בהיערכות, בציוד ובתכנון מבצעי.⁴

אחת הסיבות היתה — זלזול באויב. המצרים, שלא לקו בזאת, התכוננו היטב להתמודד עם עדיפותו האיכותית של צה"ל. הסורים, שהקלו ראש בהערכת הכוח הישראלי הקטן שעמד למולם בתחילת המלחמה, והפריזו בהערכת הכוח העיראקי, הירדני והאחר שיבוא לעזרתם — הוכו קשות, כבר בתחילת המלחמה.⁵

אסור להקל ראש בהערכת-האויב. יש להתייחס אליו בכובד-ראש, ואז תקטן הסכנה של טעות בהערכת המודיעין לגבי כוונותיו וכשרו.⁶

כיון שנודעת חשיבות מרובה להפתעה, יש לתת את הדעת למאמצי-הטעיה מצד האויב ויש לשפר את המודיעין על-ידי מידע מאמצעים מתוחכמים (לוויינים, מטוסים, אלקטרוניקה).

יש לתת את הדעת מחדש לנושא של מלחמת-מנע. נצחונותיה המהירים של ישראל באותן מלחמות בהן הנחיתה היא את המהלומה הפותחת, והמאמץ הממושך והיקר שנדרש לה הפעם להשגת ניצחון, כאשר הנחה לאויביה להלוים ראשונים, מסכים את תשומת-לב הפרשנים הזרים לסוגיית מהלומת-המנע, המקדימה את האויב.⁷

אולם — טוענים פרשנים רבים במערב, המעלים לקח חדש-ישן — המלחמה לא תענה הכל. המלחמה היא חלק מן המדיניות, כדברי קלאוזוויץ. נסתם הגולל על האמונה שאפשר להשיג ביטחון לאומי בכוח צבאי בלבד.⁸ לא די היום בניצחון צבאי (אם כי בלעדיו — כל השאר בטל ומבוטל). דרושה גם הצלחה מדינית. נשיא מצרים, אנואר סאדאת, הבין זאת ותיכנן את „מלחמת ראמאדאן“ כמהלך צבאי במערכה מדינית — כ„ניצוץ“ שיחולל תמורה במצב הקפוא במזרח-התיכון. מטרת-המלחמה של מצרים היו מוגבלות (בעוד אשר לסוריה היו מן-הסתם שאיפות טריטוריאליזם גדולות יותר).⁹ מבחינה צבאית, ביקש סאדאת להוכיח כי צבאות ערב נעשו כשירים מבחינה מבצעית והינם יריב מסוכן לישראל. התפיסה הכללית היתה מוגבלת במרחב אך ממושכת בזמן, ככל האפשר, מתוך הערכה שישראל אינה מסוגלת לעמוד במלחמה ממושכת ולספוג אבידות כבדות.¹⁰

פוח מדיני דרוש גם במהלך המלחמה וגם בסופה. מדינות קטנות כישראל ומדינות ערב יכולות להגיע לעצמאות ניכרת בתעשייה צבאית, אך הן תלויות יותר ויותר במעצמות הגדולות, ככל שמערכות-הנשק החדשות נעשות מתוחכמות ויקרות יותר.¹¹ עובדה זו בלטה בכמה שלבים במלחמה: לפני המלחמה ובמהלכה סיפקו לווייני-ביון מידע שוטף למעצמות-העל (ובאמצעותן, אולי, לצדדים הלוחמים);¹² התקדמותה של ישראל אל אל דמשק נבלמה מסיבות מדיניות, יותר מאשר צבאיות;¹³ והרכבת האוירית והימית — הסובייטית לסוריה ולמצרים, החישה רכבת אמריקנית דומה לישראל. אילו לא היתה רכבת כזאת, היתה המלחמה שוככת מאליה בשלב מן השלבים (כפי שהיה הדבר במלחמת הודו-פאקיסטן בראשית העשור). ואם

היתה רכבת כזאת לצד אחד בלבד, היה מצבו של היריב מחמיר מאוד.

אולם חשובה מן הרכבת האוירית היא סוגיית המוראל: איזה צד יקיים מוראל גבוה יותר, זמן רב יותר. נתברר שהמוראל של צה"ל עדיף על זה של הערבים. אשר למוראל בעורף — נתגלו סימני רפיון בשני המחנות. בישראל הופעל לחץ חזק למיעוט אבידות ולהחזרת השבויים, אף במחיר ויתורים על הישגים חשובים. במצרים מצא המשטר לנחוץ לנהל את שיתותיו עם ישראל בחשאיות מירבית, מתוך חשש לתגובת הציבור.¹⁴

במחנה הערבי נתגלה מוראל צבאי גבוה יותר מאשר בעבר, בעיקר בזכות השיפור באימון ובתרגול.¹⁵ הרוסים, שהעניקו את ההדרכה היעילה לצבא המצרי והסורי, הקנו להם גם תכנון אופראטיבי מפורט, מראש. אך לא די בביצועה הקפדני והמדויק של תכנית נוקשה. על המפקדים והחיילים להיות מאומנים בניצול ההצלחה — ובזאת עולה צה"ל על הערבים, עד מאוד.¹⁶

צבאות ערב לא היו מוכנים עדיין למלחמת תנופה, חֲנוּעה ותמרון. היה עליהם להיזהר מכל פעולת איגוף בה מצטיינים הישראלים — אך הם הניחו לצה"ל להפתיעם, במיוחד בצליחת התעלה.¹⁷

לערבים היה ציוד רב מזה של ישראל, וצידם הית חדש וטוב — אך צה"ל השתמש טוב יותר בכלים שהיו ברשותו.¹⁸ בניגוד לערבים, שלא היו גמישים ומהירי-תגובה די הצורך להגיב על מהלכי צה"ל, עמד צה"ל במהירות על פגמים, משגים ובעיות בהם נתקל במהלך המלחמה — ותיקן עצמו תוך כדי לחימה.¹⁹

כתוצאה מכך, הובסו הערבים מבחינה צבאית, חרף עדיפותם הכמותית הגדולה והעובדה שהיוזמה היתה בידם בתחילת המלחמה, ולמרות שהשיגו הפתעה גמורה במהלך-הפתחה.²⁰ מלחמת אוקטובר 1973 היתה, ללא ספק, מלחמת-ניצחון לשר-יון הישראלי — אם כי צה"ל שילם מחיר יקר עבור ניצחון זה.²¹ הוכח בעליל כי הערבים אינם מסוגלים להתמודד עם צה"ל בקרבות שריון-שריון. לעומת זאת, למד החי"ר הערבי להי-לחם בטנקים, ובהיותו מתורגל היטב גילה גם אומץ-לב בלוחמה זו. צה"ל פיגר אחרי הערבים בתחום החי"ר, ואין ספק שיטפל בנושא זה ללא דחוי; שכן גם בעיות הביטחון השוטף (חדירות מחבלים) מחייבות חי"ר מעולה, מצויד ומאומן כיאות.²²

רוב הפרשנים המערביים משוכנעים, שגמישותו של צה"ל תאפשר לו להפתיע שוב, בעתיד. פרשנים אלה כותבים: על-אף ההפתעה ההתחלית ויחסי-הכוחות הגרועים מאוד בתחילת המלחמה, התאוששה ישראל וקצרה ניצחון צבאי בולט. כיצד יכלו הישראלים לספוג את המהלומה הגדולה הראשונה, בשתי הזיתות, ולנצח? „ראשית, משום שהם חושבים טוב יותר מכל צבא אחר בן-זמננו. המוראל שלהם גבוה והם אמיצים. טייסיהם ותותחניהם — בארטילריה ובטנקים — טובים יותר מן הערבים, גם תודות לציוד טוב יותר, אך במיוחד משום שהם מיומנים יותר, מאומנים יותר ובעלי יצר-תחרות ער יותר. והישראלים נעים, מגיבים ומחליטים בכל הרמות, טוב יותר מכל צבא אחר. ברוב המתקפות במאה ה-20 מאבדים הכוחות התוקפים את תנופתם בהמשך הלחימה. ישראל

מצליחה להתמיד בתנופה עד לניצחון. הישראלים אינם בני-נפילים — ולכן הפתיעו אותם הערבים ב-6 באוקטובר 1973 — אך הם כבר החלו בשידוד-מערכות יסודי, והפגמים שנתגלו אצלם ניתנים לתיקון.²³

צה"ל בלם, התאושש והדף את האויב. אם היתה המלחמה ארוכה יותר, היו המצרים נהדפים כולם אל מעבר לתעלה.²⁴ רק התערבות מבחוז הצילה את הערבים מתבוסה משפילה יותר מזו שנחלו בעבר.²⁵ על-אף השיפור שחל אצלם, עדיין לא היו המצרים מסוגלים להתמודד עם הישראלים בשדה-הקרב. אולם הפער צומצם ומחייב את צה"ל לא לנוח על זרי-הדפנה שלו.²⁶ על צה"ל להכיר בעובדה שהוא כבר הגיע לרמת יעילות גבוהה ביותר, ואילו בצד הערבי עדיין נותר מקום לשיפור, והכמות הערבית עלולה לקזז את איכותו של צה"ל.²⁷ לחיל-הים של צה"ל קושרים הכל שבחים בלתי-מסויגים — תוך אתראה על הצורך לקיים את הפער ולא לשקוט על השמרים. אשר לחיל-האוויר, יש הטוענים כי מילא תפקיד משני בלבד במלחמה זו, בגלל מערך ההגנה נ"מ של האויב — אולם, ההיסטוריה מלמדת, שלכל נשק נמצאת תשובה, אם בכלים ואם בטאקטיקה.²⁸ בשריון התייצב אויב רציני נוכח הטנק (הטיל נ"ט), אולם כבר במהלך המלחמה הזאת עצמה נמצאו תשובות לבעיה זו. התשובה העיקרית: ציוות נכון של צוות-הקרב, שמוכרח להיות מורכב מטנקים, חרמ"ש, ארטילריה ומטוסים — בסיוע מסוקים מוליכי-קומנדו או חמושים, ובתוספת חשיבה צבאית חדשנית ומהירת-תגובה. אשר לטנק, עדיף לשפר את הכלי הקיים מאשר לחפש כלי אחר — אך יש להסכין עם המחשבה שהטנק הקלאסי ותפקידו הקלאסי נדחקים היום על-ידי כלים אחרים ושיטות-לוחמה אחרות, וכי ההגנה העקשנית והעיוורת על הטנק (כמו על הסוס ואניית-המערכה) עלולה להזיק.²⁹

הטנק, המטוס, הטיל, האלקטרוניקה — כל אלה יקרים מאוד, במיוחד במלחמה בת-זמננו הכרוכה בהפעלת מאסות. טילי קרקע-קרקע — מאלה העשויים להימצא בזירות, „מובילות“ (יחסית) כמוזח-התיכון — אינם מדויקים ואינם יעילים נגד מטרות-נקודה. הם יעילים אפוא רק נגד מטרות-שטח — ריכוזי אוכלוסיה או ריכוזי צבא. כדי „לכסות“ מטרת-שטח דרושה מאסה. הארטילריה יעילה אף היא במאסות. ההגנה נ"מ מחייבת מאסות של אש — טילים, „וכל כלי-ידי אחר, שאפשר להפעילו מן הקרקע.“³⁰ מבצע-צליחה מחייבים מאסות של אמצעי גישור וצליחה.³¹

הפעלת מאסות מחייבת גם מקורות-הצטיידות גדולים, רצוף פים ומובטחים (עצמאיים או של מעצמה בעלת-ברית); והיא מחייבת כושר ארגון וכושר פיקוד. זאת ועוד: הפעלת מאסות בשדה-הקרב מחייבת טיפוח לוחמים עזי-נפש, ממושמיעים, חדורי תודעה, בעלי מניעים חזקים וכושר-עמידה רב. על הלוחם בן-זמננו לדעת — יותר מאשר אי-פעם בעבר — להפעיל את נשקו, משום שכל שבריר-שניה קובע בזירה בה מתמודדים עם טילים ואמצעים אלקטרוניים. מלחמת יום-הכיפורים הוכיחה כי מלאכת הפיקוד — בכל רמה שהיא — קשה היום משהיה אי-פעם; כיוון שעל המפקד ללקט מידע, לעכלו, לשקול אותו ולהחליט במהירות, ממש כאותה מכונת-מלחמה שהוא מפעיל או שמאיימת עליו. המפקד חייב להחליט במהירות אם עליו להסיג את כוחותיו כדי להימנע מאבידות,

או להטיל את כל כוחו ועתודותיו לפרצה שנפרצה במערך האויב (או שמא לא נפרצה, אלא הינה מלכודת?). אסור לפיקוד — בכל רמה שהיא — להיתפש לדוקטרינות או ל„פולחן“ כלשהו — ויהיה זה פולחן התמרון-בכל-מחיר, או ההגנה, או המתקפה.³²

המלחמה המודרנית יקרה ביותר. (מעריכים את מחיר מלחמת יום-הכיפורים ב-40 מיליון ל"י לשעה — ועל זה יש להוסיף את הנזק שנגרם למשק האזרחי).³³ האם התמורה עולה בקנה אחד עם המחיר? יש פרשנים הטוענים כי הטילים עשויים היום לדלג על פני שטחים ניכרים, ומחייבים חשיבה-מחדש בנושא גבולות-ביטחון. אך הטילים אינם אלא היבט אחד במלחמה, וזו מוכרעת לבסוף על-ידי החזקה בשטח.

גבולות 11 ביוני 1967 הבטיחו לישראל שהמלחמה תנוהל הרחק ממרכזיה.³⁴ כיצד פותרים את הבעיה הסבוכה של „מלחמה כחלק מן המדיניות, שטחים כחלק מהסדר-שלום, טילים המדלגים על פני שטחים ומערך-אויב המורכב ממדינות (עמן אפשר להידבר) ומארגונים קיצוניים (המסרבים להידבר)“? לשאלה זו אין לפרשנים הזרים כל תשובה שהיא.

1. ועידת המכון למחקרים אסטרטגיים; בופר, שם, עמ' 15.
2. אר'באלאנס, שם, עמ' 320.
3. Col. (Ret.) Jehuda Wallach, "Erste Reflexionen zum Yom-Kippur-Krieg", Wehrforschung, 6,73, p. 161.
4. מנול, שיחה עם המחבר; אר'באלאנס, שם, עמ' 311.
5. בארקליי, שם, עמ' 26.
6. שם.
7. בארקר, שם, עמ' 29.
8. שם, עמ' 28, 29; אר'באלאנס, שם, עמ' 28, מעיר כי בגלל הפלשתינים קשה מאוד להגיע לפיתרון מדיני-או להמיר שטחים בשלום; והערבים אינם מוכנים לשלום מלא עם ישראל, כשם שישראל אינה מוכנה לויתור מלא על כל השטחים שכבשה מידם.
9. בארקליי, שם, עמ' 26.
10. בופר, שם, עמ' 8.
11. בארקר, שם, עמ' 30, 31.
12. בארקליי, שם, עמ' 29.
13. תומסון, שם, עמ' 84; ברואר, „מיליטארי רוויו“, עמ' 28, 32.
14. בארקליי, שם, עמ' 27.
15. שם.
16. שם, עמ' 28.
17. בופר, שם, עמ' 9, 15.
18. בארקליי, שם.
19. בופר, שם, עמ' 15.
20. תומסון, שם, עמ' 85.
21. ברואר, „ארמור“, עמ' 15.
22. וולר, „ארמי“, עמ' 25.
23. וולר, „נשונל דפנס“, עמ' 134.
24. אר'באלאנס, שם, עמ' 320; וולר, שם.
25. אר'באלאנס, שם; ברואר, „מיליטארי רוויו“, עמ' 33.
26. אר'באלאנס, שם.
27. מרגלן, ועידת המכון האסטרטגי.
28. בארקליי, שם, עמ' 28.
29. פאטיסט, שם.
30. דלוניי, שם, עמ' 12; תומסון, שם, עמ' 85.
31. דלוניי, שם.
32. שם.
33. בארקר, שם, עמ' 28.
34. שם, עמ' 29.

BULLETIN

WASHINGTON, DEC. 7 (AP)-PRESIDENT ROOSEVELT SAID IN A STATEMENT TODAY THAT THE JAPANESE HAD ATTACKED PEARL HARBOR, HAWAII, FROM THE AIR.

THE ATTACK OF THE JAPANESE ALSO WAS MADE ON ALL NAVAL AND MILITARY "ACTIVITIES" ON THE ISLAND OF OAHU.

הפתעה

בריגדיר-גנרל רוברט וו. ויליאמס

רבות נאמר ונכתב אודות בעית האתראה המוקדמת — האסטרטגית והטקטית, וסכומי כסף ניכרים הוצאו כדי לשפר שיטות איסוף מודיעיני ותקשורת מואצת. אף-על-פי-כן, עדיין הננו מועדים להפתעה כבעבר. יתכן שהפרזנו בערכם של האספקטים המכניים שבאתראה מוקדמת, ולא התמודדנו כראוי עם הבעיות האנושיות הכרוכות בדבר.

סקר של כמה מצבים בולטים מאז 1940, בהם הופתעה ממשלת ארה"ב או זרועותיה הצבאיות על-ידי יוזמה זרה, מגלה עובדה מאלפת: בכל אחד מן המקרים היתה ההפתעה, במידה רבה, תוצאה של הכישלון להעריך נכונה את המידע המצוי. כדוגמאות: פרל-הרבור, מתקפת-הנגד בארדנים, המתקפה הצפון קוריאנית נגד דרום-קוריאה ב-1950, ההתערבות הסינית בקוריאה, הפלישה הסובייטית לצ'כוסלובקיה ב-1968 ומתקפת ה-טאט באותה שנה.

נשאלת השאלה מי שגה בהערכה לא נכונה של המידע המצוי? האם היה זה משגה של אנשי המודיעין, של המפקדים או של מקבלי החלטות בממשל האזרחי? התשובה היא אחת: כולם. זו בעיה בעלת השלכות חמורות, אלא שלא ברור לנו כיצד לטפל בה. מכל מקום, דבר אחד ברור: הבעיה לא תיפתר מאליה. הכרת רפיונו של האדם וחולשותיו והשיטה לשנותו, הם שני דברים שונים. נוכל להתמודד עם הבעיה רק אם נודה תחילה בקיומה. לאחר מכן עלינו לנקוט צעדים כדי להפחית עד מינימום אפשרי את סיכויי השיפוט והחישוב המוטעים של האדם.

איני מתיימר להקנות סמכות להצעותי, כי אין בר-סמכא בנושא זה; אני מציע אותן כאיש-צבא מקצועי המעורב בשטחי המודיעין השונים. רעיונות אלה אינם מוגבלים לצבא היבשה בלבד, וניתן ליישםם ברמת הפיקוד האסטרטגי והטקטי כאחד. הם מכוונים בראש וראשונה אל מפקדים ואל מקבלי-החלטות בממשל האזרחי, מפני שהם אלה הנושאים באחריות הכבדה במקרים של מתקפת-פתע. עליהם לקבוע את סוג הסיוע המודיעיני שהם מעוניינים בו, ולפיכך הם חייבים להשיג פיע על אופיה של מערכת המודיעין כולה. אליהם מכוונים הדברים הבאים.

● הגדר בקול ובבהירות את דרישות המודיעין שלך.* מפקדים רבים מדי מקבלים כפשוטם את ממצאי מערכת המודיעין; אחרים עוברים לקיצוניות, ומניחים לקצין המודיעין שלהם להכביד בפרטים טפלים. אי-שם בתווך, קיים הקו הנכון, אותו ימצא רק מפקד מיומן, אשר מאמן עצמו לדעת את רצונו ועומד על שלו, בגבולות ההיגיון.

● אל תניח לקציני המטה להחליט במקומך מהו המידע הדרוש לך. עליך להיות מעורב בתהליך החשיבה הקשור בקביעתן ובהגדרתן של ידיעות חיוניות. תוכל לעשות זאת בכל עת: במשרד, בתרגיל בשדה, או אפילו במקלחת. ברגע שתמצא עצמך בעיצומה של פעולה, יהיה זה מאוחר מדי.

● דרוש קבלת מידע עובדתי הערוך בצורה נוחה לעבודה. אל תיכשל בהסתמכות-יתר על יכולת ההערכה של קצין-המודיעין, ואפילו לא על יכולתו לפרש עובדות. קצין-המודיעין יכול להיות לך לעזר רב, במיוחד אם קיבל הכשרה מקצועית בחיל-המודיעין. הוא יכול לעזור בתיאום כלל מאמצי האיסוף,

* הכוונה לציון ידיעות חיוניות. — המער.

במיון העובדות העונות לידיעה החשובה שקבעת, בצירופן למידע אחר השייך לענין ובעריכתן בצורה נוחה לעבודה. סכנה רבה טמונה בעיסוקו של קצין המודיעין בתחומים נוספים: הוא אינו ניתן בתכונות מאגיות לניחוש והוא אינו מגידע-עיתדות. יחד עם זאת, אל לך לדכא את היוזמה של קצין-המודיעין שלך; הדרך אותו בפשטות בכיוון הנכון.

● אל תסמוך על קצין-המודיעין הראשי שלך בלבד לקבלת אתראה מוקדמת. אם הוא עושה זאת, מה טוב; אבל אל תהיה תלוי בו באופן בלעדי בסוג זה של הערכה מורטת עצבים; שהרי רק לעתים רחוקות תמצא תמימות-דעים בין אנשי-מודיעין באשר לפירושו של המידע העובדתי. קצין-המטה למודיעין נמצא בלחץ תמידי: עליו לשאת חן בעיני המפקד, ולשנות את מעמדו ביחס לקצין-המבצעים. לכן הוא מתקשה להיות אובייקטיבי ולעתים קרובות מדי מעדיף „ללכת על בטוח“. על קצין-המודיעין להיות מוכן להביע דעה או להכין הערכה כשיתבקש לעשות זאת. אולם אם תסמוך עליו בלבד בפירוש העובדות, כמעט ודאי שאתה צפוי להפתעה. מפקדים ומקבלי החלטות, חייבים שיהיו להם מקורות-מידע שונים, נוסף למידע המרוכז באורח סדיר באגף המטה למודיעין. עיקרון זה של ריבוי מקורות, יפה באותה מידה בדרג הלאומי ובדרג הפיקוד הטקטי. לדוגמא: נשיא ארה"ב עלול לשגות אם יהיה תלוי בלעדית במנהל סוכנות הביון המרכזית, או בכל מקור יחיד אחר, לשם קבלת אתראה מוקדמת. מידה מסוימת של תחרות בגיתוח מידע מודיעיני היא תופעה בריאה והכרחית; יש לעודדה ולא להתנגד לה מטעמי „כפילות המאמץ“, כמו שמקובל היה בשנים האחרונות. ריכוז-יתר ופיוור-יתר מסוכנים באותה מידה בעבודת מודיעין. האמרה „גודל אינו מוליד איכות“ ישימה בהחלט למודיעין.

למפקדים בדרג הטקטי ישנן הזדמנויות רבות להזדקק למקור-רות-מודיעין מרובים. ראשית כל, על המפקד לשוחח מדי פעם עם קציני-המודיעין העוסקים בגיתוח. כך הוא יקבל מידע שבדרך הבירוקרטית, יתכן שלא היה מגיע אליו כלל. על המפקד להרגיל עצמו לשוחח עם קציני-המודיעין בעת ביקוריו במפקדות ממונות או כפופות. עליו לשוחח עם שבויי מלחמה ולנקוט מדיניות של דלת פתוחה לכל סוכנויות המודיעין הפועלות בגזרתו. אל לקצין המודיעין הראשי לפרש אמצעים אלו כהבעת אי אמון בו; להיפך, אלו מוכיחים על רצינות ואיכפתיות של המפקד.

● עליך לראות את עצמך ולא את קצין-המודיעין שלך כאחראי להפתעות. במשך שנים היו אנשי-המודיעין שעירים לעזאזל כשמפקדים התרשלו בתפקידם. זהו מפלט של מפקדים הרואים עצמם אחראים לכל דבר, פרט לאחריות לפירוש המידע. כל אימת שמתרחשת שואה צבאית נשמעות טענות בדבר „כשלון המודיעין“. אין מוכיחים את המפקד שהיה עסוק מדי מכדי לערב עצמו במאמץ המודיעיני, או את המפקד שפשוט לא האמין למידע שהונח לפניו.

● עליך להישמר מפני השפעת-יתר של „הדעה הרווחת“. מרגע שתיכנע לתופעה זו, עלול אתה לדחות מידע סותר. ההסטוריה גדושה בדוגמאות של הסקת מסקנות נמהרות שנשתרשו לפני ידיעת העובדות. אחד הממצאים של ועדת הקונגרס המשולבת, אשר חקרה את ההתקפה על פרל-הרבור היה: „האמונה והשכנוע שפרל-הרבור לא תותקף, האפילו

במוחם של המפקדים בהוואי על כל יתר השיקולים... בכך מוסברת הסיבה שלא ננקטו צעדים יעילים נגד פשיטת היפנים בבוקרו של ה-7 בדצמבר". בכותבו על הקרב על הבליטה ב"דצמבר השחור", אמר רוברט א. מריס (Robert E. Mariam): נפלנו בפח בשל ביטחון עצמי מופרז, ובגלל הודאות שהגרמנים בנסיגה. קציני-מודיעין שצריכים היו להיולד פסימיסטים, התחרו זה בזה על הכבוד לקעקע במלים את מכונת המלחמה הגרמנית. היה זה משחק מסוכן, והמחיר היה גבוה".

אחת הדוגמאות ההסטוריות המחפירות לדעות קדומות, קשורה בהפתעה שהושגה על-ידי הסינים בקוריאה, בנובמבר 1951 נגד כוחות הגנרל מק-ארתור. ה"דעה הרווחת", שיש לזקפה במידה רבה לגנרל מק-ארתור עצמו, היתה שהסינים לא יתערבו. שיפוט מוקדם זה, חדר למועצות הממשלה בושינגטון ולכל הגופים הכפופים של מפקדת כוחות האו"ם. מידע עובדתי שסתר תיאוריה זו, נדחה. במבט לאחור, אי-אפשר להימנע מתמיהה למקרא סדר ההתרחשויות שנאסף על-ידי ה.א. דוירד בדו"ח של חברת ראנד בשם "הפתעה אסטרטגית במלחמת קוריאה" מיוני 1962:

* בסוף ספטמבר (1951) קיבלה ממשלת ארה"ב, באמצעות שירותיה הטובים של ממשלת הודו, אזהרה מהסינים כי אם כוחות או"ם יחצו את קו הרוחב 38, יתערבו כוחות סיניים קומוניסטים.

* ב-3 באוקטובר 1951, הודיע שר החוץ הסיני לשגריר הודו בפקינג כי אם גייסות אמריקניות או כוחות או"ם שאינם דרום-קוריאניים יחצו את קו הרוחב 38, תשגר סין כוחות לחזית קוריאה — להגנת קוריאה.

* אזהרות אלו נידונו בוועידה שנערכה באי ווייק ב-15 אוקטובר, שבה אמר גנרל מק-ארתור לנשיא טרומן שהתערבות סינית כבר אינה נראית סבירה.

* ב-20 באוקטובר דווח על לכידתו של השבוי הסיני הקומוניסטי הראשון.

* ב-4 בנובמבר נפלו בשבי 35 סינים קומוניסטים ווהו שבע דיביזיות נפרדות.

* ב-24 בנובמבר פתח גנרל מק-ארתור בהתקדמות חסרת-המזל לעבר היאלו.

* ב-28 בנובמבר דיוח גנרל מק-ארתור בשדר מיוחד לאו"ם כי ".... חלק הארי של כוחותיה המזוינים של סין במבנה של קורפוסים ודיביזיות, בעוצמה כוללת של למעלה מ-200,000 איש נערך עתה נגד כוחות האו"ם בצפון קוריאה.... אי-לכך, אנו עומדים בפני מלחמה חדשה לחלוטין...."

* בעת חקירתו של מק-ארתור, העיר הסנטור דאז לברט סלטינהטול (רפובליקני ממסצ'וסטס) באוזני מזכיר המדינה דין אצ'סון: "הם (הסינים), אם נאמר בפשטות, שיטו בנו, האין זאת?". מר אצ'סון השיב: "כן אדוני".

הדטנט הנוכחי של ארצות-הברית עם ברית-המועצות ושיקום היחסים הפורמליים עם הרפובליקה העממית הסינית, גרמו לאוירה של אדישות ושלוה בחלק מהמחנה האמריקני. בדברו על אפשרות הנחתת מתקפה גרעינית סובייטית על סין, כתב העתונאי ג'וסף אולסוף ב"וושינגטון-פוסט" מה-5 בספטמבר 1973: "הגענו למצב ביש, אם אפשרות גדלה והולכת של מלחמה גרעינית, אינה מעוררת כל ענין בארצות-הברית". זוהי אוירת הרגיעה וההונאה העצמית שמפקד וכל מקבל החל-

טות אחר חייבים להישמר מפניה. עליכם לעסוק בעובדות ולא בדעות מוקדמות של מפקדות ממונות או של דרגים נמוכים. לעתים רחוקות עלולים אנו להיות מופתעים, אם כל דרג יאמץ לעצמו את הגישה של "תן לעובדות לדבר בעד עצמן".

● צא מתוך הנחה, והשתדל להאמין בכנות, כי יריבך פיקח כמוך. אם הנך מנהיג צבאי אמריקני נמרץ, שאפתן, אמיץ ומאומן היטב, תיווכח שקל יותר להתפעל ממשפט זה מאשר לאמצו. משפט זה אינו חדש; הוא מושמע לעתים קרובות, אך רק לעתים רחוקות מתיחסים אליו ברצינות הדרושה. גישה כזו היא הכרחית על-מנת להימנע מכישלון. פילוסופיה חשובה זו, היתה בחינת "אמיתה שמוטב לא לקיימה" בויאט-נאם, שם אילצו מפקדינו את הצפון ויאט-נאמים — הויאט-קונג לשחק במשחק של חתול ועכבר, וסבלו אבידות כבדות. מצאנו יריב ערמומי, מוכשר, עושה-נפלאות עם משאבים מוגבלים מול עדיפות מרעת לכאורה. יהא זה לא הוגן לומר עליהם פחות מזה.

בנתונים המיוחדים, הקשים כל-כך לכוחות צבא סדירים, היינו נוהגים בתבונה לו הנחנו שיריבינו פיקחים מאתנו, ושאין הם איכרים נחותים המהוים מטרה חמקמקה בלבד. לו נהגנו כך, יכולים היינו להיות מופתעים לעתים רחוקות יותר. יתכן שהחמצנו נקודה זו באימונים שלנו בימי שלום, במיוחד בתר-גילי-שדה מבוקרים. כולנו רגילים לתמונה הבאה: הכוחות הכחולים (הטובים), סובלים מפלה זמנית על-ידי הכוחות האדומים (הרעים), מתארגנים מחדש, ואז מנחיתים מהלומה ניצחת על הכוחות הרעים. הכחול מנצח — זהו חלק מהתכנית, כשם שהמשטרה תנצח תמיד בסרט החביב של שוטרים וגנבים בטלביזיה. אין רע בַּמתוה כזה, אלא שאנו חוזרים עליו לעתים כה תכופות, עד שכל כוח אדום נראה בעינינו כשק-אגרוף. בשדה הקרב, כשמדובר בחיים ומוות, אין שקי-אגרוף, אלא יריבים פיקחים כמונו, או אף יותר.

● כתוספת לכלל האחרון, הכר בעובדה שליריבך, הפיקח כמוך, יש תמיד תכנית; לא זו בלבד, אלא שהוא מתכוון לנצח. יעדיו עשויים להיות בלתי מתקבלים על דעתנו, אבל מבחינתו, הם ממשיים מאד, ותכניתו עובדו כך שיוכל להשיגם. אמריקאים רבים התקשו להבין כי בשנות ה-60 המאוחרות היתה מטרתם של הצפון-ויאט-נאמים והויאט-קונג, "לסלק את האמריקאים מויאט-נאם". שעה שרבים ממפקדינו מדדו את ההצלחות בשדה-הקרב, נעו יריבינו בעקשנות לקראת מטרתם, תוך השילוב המושכל ביותר של תמרון צבאי ופוליטי שהושג אי-פעם על-ידי מדינה קטנה בקנה-מידה כה גדול. ב"דצמבר השחור" של 1944, בעקבות הערכותינו כי הגרמנים נותרו עם יתרת יכולת צבאית מוגבלת, שכחנו את העובדה כי גם להם יכולה להיות תכנית. שכחנו שהם התכוונו להשיג מטרה נוספת, חיובית, פרט להשמדה עצמית שיטתית. הופתענו ממתקפת-הנגד הגרמנית בארדנים, ושילמנו על כך מחיר כבד: יותר מ-77,000 הרוגים, פצועים ושבוים. בדרך כלשהי, עלינו לעקור משורשה את התפישה העממית, שמקורה כנראה בבתי-הספר ובאימוני-השדה שלנו, כי האויב אינו אלא מכשול זמני המונח ביננו לבין יעדינו.

● מטרת-המודיעין הסופית שלך חייבת להיות הגדרת מוונות היריב. הצהרה זו מפתיעה ודאי, כיון שהורגלנו בעבר להימנע מלעסוק בכוונות האויב, ודבקנו רק בדרכי הפעולה האפשריות

שלו. דא עקא שמצאנו עצמנו מופתעים שוב ושוב. ברור שגישתנו הנוכחית אינה נכונה. הסיבה נעוצה בכך שאנו נוטים לחשוב על כוונות, במובן של מה אנו מאמינים שהאויב יעשה, במקום מה כוונתו לעשות. קיים פער עצום בין שתי הגישות.

כשיריבך מודיע לך על כוונותיו, המידע יכול להיות אמיתי או כוזב. הבעיה שלך היא להחליט, כשהסיכויים שווים: תיקו. אם אתה מכיר את אויבך וניחנת בתחושת שדה-הקרב, גובר הסיכוי שתקבע קביעה נכונה. בכל מקרה, מוטב שתעריך את אמיתותם של דברי האויב על כוונותיו, מאשר לשקול את השגותיו של קצין-המודיעין שלך. האפשרות הראשונה מקטינה את הסיכון; השנייה מגדילה אותו. מובן שרק לעתים רחוקות תהיה בידיך הצהרת-כוונות מלאה של היריב; ברוב המקרים, יהיה עליך להסתפק בהרבה פחות מזה. אולם, האפשרויות להשיג מידע זה גדולות ככל שהעולם מצטמק וטכניקות המודיעין משתכללות. כל עוד אינך משיג מהאויב הצהרות על כוונותיו (תכניתו), אל תניח שהנך עוסק בכוונות. במקרה זה עליך לעסוק רק באפשרויות האויב, בתוספת הערכה לגבי האפשרות המסתברת.

כיצד אוספים מידע על כוונות היריב? הדרכים והשיטות, מגוונות ביותר: החל במבצעי ריגול מתחכמים וכלה בקשת רחבה היורדת עד לליקוט ידיעות מפרסומים בלתי-מסווגים. להלן מספר דוגמאות שנבחרו באופן מקרי:

● ריגול. במלחמת-העולם-השנייה הצליח המשרת האלבני של השגריר הבריטי בתורכיה לפצח את ארגו הביטחון הפרטי של השגריר, וכך השיג גישה למסמכים בריטיים סודיים ביותר על ניהול המלחמה. הוא מכר את צילומי המסמכים לממשלה הנאצית, וכך היו לגרמנים הגדרות אוטנטיות על כוונות בעלות-הברית באורח רצוף. למרבה המזל, אחדים ממומחיו של היטלר בברלין לא האמינו לגמרי שאין זה פיתיון בריטי. בשל כך, ובשל סיבות אחרות, מורכבות יותר, מעולם לא נתקבלו המסמכים על-ידי שלטונות גרמניה כמייצגים את כוונות בעלות-הברית. מילת הצופן של הגרמנים למבצע זה היתה „ציצרו“.

● האזנה אלחוטית. דוד קאן, בספרו המרתק, „שוברי הצופן“, מתאר כיצד נספח צבאי אמריקאי תמים בקהיר, סייע במתן מידע מדויק לגנרל ארוין רומל, אודות תכניות בריטיות בצפון אפריקה. שפע מברקי-הרדיו ששידר אל המודיעין הצבאי האמריקני בוושינגטון, נקלטו ע"י שתי תחנות (לפחות) של הצי. הם פוענחו ושוגרו תוך שעות ממועד שידורם אל גנרל רומל בצפון אפריקה. כותב קאן: „... ואיזה מברקים היו אלה? הם סיפקו לרומל ללא ספק, את המידע הנרחב והבהיר ביותר על כוחות האויב וכוונותיו. לשום מפקד מכוחות הצי, משך כל המלחמה, לא היה מידע כזה, ורומל אכן ידע כיצד להגיב על מודיעין משובח“.

● מזל. ב-13 בספטמבר 1862, נכנסו כוחות ה„ברית“ בפיקודו של גנרל ג'ורג' מקלין לתוך פרידריק, אשר במדינת מרילנד, שזה עתה פונתה על-ידי כוחות הקונפדרציה. חייל מכוחות ה„ברית“ מצא העתק מפקודת-יום מיוחדת מס' 191 של גנרל רוברט לי, ששימשה עטיפה לסיגרים, ואשר הושארה כנראה על-ידי חייל של כוחות הקונפדרציה. הפקודה גילתה את תכניתו של לי למערכה על מרילנד. מוסכם על הכל, שאפילו

בידיו הזהירות של גנרל מקלין היתה להצהרת כוונות זו חשיבות מכרעת.

● שבויים ועריקים. בכל מלחמה מגלים שבויים ועריקים את תכניות מפקדותיהם. אלו הן הגדרות על כוונות האויב הניתנות על-ידי נציגי האויב עצמו. מי ששירת בויאט-נאם יזכור בודאי את המידע הרב, כולל תכניות, שזרם משבויי מלחמה ועריקי אויב.

● מסמכי שלל. תכניות מבצעות ללא ספור נתפסו בדרום ויאט-נאם, זמן רב לפני המבצעים המיועדים של הצפון ויאט-נאמים — הויאט-קונג. המבצעים לא יצאו תמיד אל הפועל, או לא נערכו תמיד בזמן המיועד, דבר שגרם לאכזבה אצל כמה ממפקדינו. במצבים כאלה, כדאי לזכור כמה מבצעים אנו מתכננים, ולאחר מכן משנים אותם קודם הביצוע. אין לנו שום מונופול על שינוי דעה.

● מסמכים בלתי מסווגים. „מיין קמפף“ של היטלר לא נלקח ברצינות על-ידי מרבית מוסדות הממשל האמריקני בשנות השלושים, למרות העובדה שהוא תיאר את אשר התכוון לעשות. אנשי המודיעין שלנו מעדיפים כנראה לאסוף את המידע שלהם, ולהביט אל תוך כדורי-הבדולח שלהם עצמם. לבין הציג בבהירות גדולה למדי את כוונות המפלגה הקומוניסטית; לא ראיתי שכוונות אלו ננטשו.

● עליך לדרוש תמיד מידע על אפשרויות האויב. כאשר חסר לך מידע על כוונות יריבך, כושר הראיה שלך מוגבל. כאשר אתה חסר מידע על אפשרויותיו, הנך עיוור! אפשרויות האויב נגזרות בעיקר משתי קטגוריות של מידע: מקום ועוצמה (כוח-אדם וציוד). אלו הן קטגוריות עובדתיות ולא ספקר-לטיביות. אסור שקצין-המודיעין יפריז ויתחסס אל מידע זה כאל קטגוריה שממנה ניתן להסיק את „האפשרות הסבירה“. אם יעשה כך, אין הוא אלא עוסק בניחוש.

המידע הבסיסי שחסר בפרל-הרבור, היה מקומו ועוצמתו של כוח-המשימה היפני שנע לכיוון הוואי. אף שהמפקדים בהוואי שיכנעו את עצמם שפרל-הרבור לא תותקף, ואף כי כוונות היפנים לא היו ברורות, אילו קיבלו המפקדים סימן כלשהו לקיום כוח משימה של נושאות-מטוסים יפניות (עוצמה) במרחק 100 מיל ימי (מקום) מהוואי, קשה להאמין שאסון פרל-הרבור היה קורה.

בשל החינויות של קביעת המקום והעוצמה, יש להפעיל את מערכת האיסוף של המודיעין באיזור הקרב, לשם איסוף סוג זה של מידע — „היכן“ ו„מה“, ולדווח על כך במהירות. דיון מפורט בנושא זה בכללו, מופיע בספרו המזהיר של אליאס קארטר תאונסנדר, „המפתח למודיעין קרבי“, המומלץ לקריאה על-ידי כל איש-צבא מקצועי.

● כשהנך יודע את יכולתו של האויב, אבל לא את כוונותיו, נסה להשיב על השאלה: „מה הוא בעצם רוצה?“ וזהי שאלה שעליך לבחון באופן אישי עם המטה שלך ללא מחיצות. נוסף למידע על עוצמה ומקום, המשמש לקביעת אפשרויות, חייב קצין-המודיעין שלך להיות מסוגל לספק מידע אחר שיסייע לניסוח התשובה, כולל נתונים נוספים על סדר-הכוחות (מידע לוגיסטי), הזירה (קרע, מזג-אוויר, מתקנים), הטקטיקה של האויב ושיטת פעולתו. אם העובדות הללו אינן מספקות את התשובה לשאלה, הוצא דו"ח ציון-ידיעות-חינויות חדש. כל

מערכת-המודיעין תתחיל לפעול למענך; התוצאות עשויות להיות מפתיעות.

● עליך להתחלק בשפע שלרשותך! תחרות בין גורמי מודיעין היא תופעה בריאה, בתנאי שכולם עובדים עם אותן עובדות בסיסיות. אולם, כשהתחרות גורמת להיווצרות צוארי-בקבוק בצינורות זרימת המידע, נוצר מצב מסוכן. אחת הסיבות העיקריות לעובדה שהופתענו על-ידי הגרמנים בארדנים ב-1944, היא הכישלון של מפקדות שונות להעביר במהירות מידע מודיעיני למערכת כולה. ככל הנראה, התחרו המפקדות השונות ביניהן על בעלות על ידיעות ועל הזכות לפרשן. למרות שה-ארמיה האמריקנית הראשונה הופתעה לחלוטין ע"י ההתקפה, לא הופתעה הארמיה השלישית בדרום. גנרל ג'ורג' פטון, מפקד הארמיה השלישית, חזה כבר ב-9 בדצמבר את האפשרות של מתקפה גרמנית רבתי בארדנים, — אף כי המעיט בהערכת עוצמתה — והתכוון לקראת הבאות, למרות שההתרחשות היתה מחוץ לגזרת האחריות הישירה שלו. קולונל (אח"כ בריג. גנרל) אוסקר קור, קצין-המודיעין של גנרל פטון, אמר מאוחר יותר: „שפע הידיעות שהיה לנו, איפשר לנו לתמוך במסקנה שאליה הגענו (אודות ההתקפה הגרמנית), ובדעות שהובעו במפקדתו של פטון מאז התדריך שנתן בנאסי ב-9 בדצמבר. ההיסטוריה הוכיחה שכולן היו נכונות לחלוטין“.

כיצד יתכן ששתי ארמיות, שפעלו זו בצד זו, העריכו באופן כה שונה את מצב האויב? הסבר חלקי לכך הוא שאף כי החליפו ביניהם סיכומי מודיעין ודו"חות אחרים, הוחלפו מעט מאוד דעות בין המפקדים ובין קציני-המודיעין שלהם ומעט מאוד סיוע הוגש להם מלמעלה. פיצול מודיעיני זה התפשט על-פני כל מפקדות בעלות-הברית. הקורפוס השמיני שספג את הלם ההסתערות הגרמנית, קיבל רק חלק ממידע האתראה שנאסף על-ידי הדיביזיות שלו. לדוגמא: ביום שלפני מתקפת ה-16 בדצמבר, נתפסו ארבעה שבויים על-ידי הדיביזיות ה-4 וה-106. כל הארבעה טענו ששמעו דיבורים ושמועות על התקפה גרמנית העומדת להיערך בין ה-16 וה-25 בדצמבר. הדיביזיה ה-106 דיווחה מיידית על שבוי אחד במברק אל הקורפוס, אך מאומה לא על השבוי השני. הדיביזיה ה-4 לא דיווחה דבר על השניים שנתפסו על-ידיה.

סמוך לתחילת ההתקפה נתגלו בסך-הכל שבעה סימנים המעידים על התקפה ממשמשת ובאה; זאת, על-ידי דיביזיות 4, 28 ו-106 של הקורפוס השמיני. רק ארבעה מהם, ובכלל זה הידיעה היחידה על השבוי, הועברו אל מפקדת הקורפוס. הקורפוס לא דיווח דבר מארבעה סימנים אלו לארמיה הראשונה, אך כלל אותם בדו"ח היומי של קצין-המודיעין, אשר ודאי הגיע מאוחר מדי אל הארמיה, והיה כבר חסר תועלת. ב-14 בדצמבר עדיין הראתה מפת המלחמה של מייג'ור גנרל קנט סטרונג, קצין המודיעין של גנרל איזנהואר, רק ארבע דיביזיות גרמניות בחזית הקורפוס ה-8, במקום 28 שהיו קיימות בפועל. ברור היה שכל מפקדה פעלה באופן עצמאי בנושא המודיעין. גנרל סטרונג כתב אחר-כך בספרו „מודיעין בצמרת“: „אחרי המלחמה למדתי כי מפקדי דיביזיות ומפקדי חזית אמריקאים רבים קיבלו סימנים-מעידים ברורים, יותר מכל מה שקיבלנו אנו במפקדה העליונה, על הקורה בצד הגרמני. מטעמים שונים לא הגיעו אלינו מעולם קטעי אינפורמציה חשובים אלה“ באיזור הקרב היה מצוי מידע בשפע: הוא פשוט לא הופץ כראוי,

ולא רוכז במקום כלשהו. מפקדים וקציני-המודיעין שלהם פעלו למעשה לבדם והתוצאות היו הרות-אסון.

ניתן לסכם את הלקח כך: מידע על האויב חייב לעבור במהירות ובחופשיות ברחבי המערך הצבאי, ללא הגבלת צינורות הפיקוד. מפקד אינו אי בודד, במיוחד כשהמדובר בענייני מודיעין. הוא זקוק לכל הסיוע שביכולתו להשיג. שיתוף בשפע המידע יסייע למפקדי העתיד להימנע מהלם, כמו זה שהתרחש בקרב על הבלטיה.

● שאף להציב את הטובים ביותר במחלקת המודיעין. עליך להאבק על קבלת קצין מודיעין טוב — עדיף איש חמ"ג — לראשות צוות המודיעין שלך. ככל שיגברו דרישותיך מחיל-המודיעין, כן יגדל מאמץ החיל לגדל צוות בעל איכות מעולה. החיל, על אף היותו צעיר, עשה התקדמות ניכרת מאז הקמתו ב-1962, ומאז הפיכתו, מאוחר יותר, לחיל מסייע קרבי. אם ברצונך להימנע מהפתעה או להיפך, להשיג הפתעה על יריבך, תזדקק לאותו קצין מעולה שיעמוד בראש משרד המודיעין שלך. לא זו בלבד שהוא ירכז ויערוך עבורך את החומר, אלא גם יפתח בפניך את דלתות מערכת המודיעין כולה. עליך להיאבק גם על קבלת אנשי-מודיעין טובים אחרים, בנוסף לקצין-המודיעין. הנמוך בבעלי הדרגות במחלקה, עשוי לגלות את קטע הידיעה אשר יזעיקך לכוננות; נוכחתי במקרים כאלה לא פעם.

● צפה שכל ניסיון להפתיעך יארע במקום ובזמן הגרועים ביותר. לא היה זה מקרה שפרל-הרבור הותקפה דווקא בשעות הבוקר המוקדמות של יום ראשון, או שההתקפה הערבית האחרונה במזרח-התיכון הונחתה ביום-הכיפורים הקדוש ליהודים. ברצותו להפתיעך, יתכנן יריבך את המבצע, במקום ובזמן הבלתי צפויים ביותר. אין כל מסתורין בגישה זו; אתה היית נוהג בדיוק כמוהו. ובכל זאת, ממשיכים אנו להיות מופתעים בשעות משונות ובמקומות מוזרים.

עלינו לחיות בעירנות, ולהיות דרוכים עשרים וארבע שעות ביממה. זה מחייב, בין היתר, לנצל את טובי האנשים לאיוש המשמרות במחלקה, לקיים מערכת תגמולים עבור הממלאים תפקיד בלתי נעים זה, ולנקוט אמצעים מיוחדים כדי להבטיח את עדכונם התמידי. מכאן, הצורך במנהיגות בדרגה גבוהה ביותר, וקיום תכניות המותאמות לשינויים הרבים במצבי הכוננות. לבסוף, יש ליצור ולקיים הלך-רוח נכון בכל הדרגים של מערכת ההגנה שלנו.

● זכור כי אותות אזהרה יהיו לעתים קרובות קבורים בערימות של מידע לא-רלבנטי ומלא ניגודים וסתירות. אם סיגלת לעצמך את ההצעות הקודמות, תהיו אתה ואנשי-המודיעין שלך מסוג-לים בדרך-כלל להתמודד עם בעיה זו. בכל אחת מהדוגמאות להפתעה שצויינו, היו סימנים סותרים ומטעים לרוב, אשר היטו מן המסלול את מערכי-המודיעין ואת מקבלי ההחלטות; זו תישאר תמיד בעיה. יריבך מקריין סימנים אלו, הן במתכוון והן שלא במתכוון. אתה חייב להתמודד עם גורמים מטעים ומבלבלים אלה, כמו עם שפע המידע הלא-רלבנטי הזורם בתוך המערכת.

דוד קאן, בהשתמשו בפרל-הרבור כדוגמא, מתאר בעיה זו בצורה מציאותית ואוהדת: „מובן שלאחר מעשה, קל לזהות את, האות-מבשרי-הרע' האמיתי, שעה שאותות אחרים, בלתי (המשך בעמ' 29)

לכל הדעות באדמיניסטרציה של חינוך ולא דוקא בחינוך ממש. ואמנם, מצאתי לשמחתי כי לא אלה כיוונו שלטונות צה"ל בהגדרים את תפקידו של קצין-החינוך. עוד באותה חוברת:

„אולם, קצין-החינוך, אשר יסתפק רק בפעולות אלה, ימלא אמנם חלק מתפקידו, אך יעסוק רק בצד הטכני של תפקיד קצין-החינוך. מן הראוי לשוב ולהדגיש שהמפקד בצה"ל, הטרוד במכלול הבעיות ביחידה אינו יכול לטפל במכלול הנושאים והוא זקוק על-כן למסייע וליועץ. בצד אלה, קיימת חשיבות מרובה לא רק לפעילות החינוך המתבצעת בפועל, אלא בעיקר לאוירה והסביבה החינוכית הנוצרת ביחידה. בעיצוב אוירה נאותה יש לקצין-החינוך תפקיד מרכזי, ראשון במעלה. קצין-החינוך אסור לו שיהיה רק טכנאי המביא את מפעילי החינוך ואמצעיו ללא שיקול דעת משלו. מתפקידו להתאים את המפעילים והאמצעים לתנאי היחידה, לאופיה, ולצרכים המשתנים מעת לעת. עליו לדעת לשזור את מכלול הפעילויות החינוכיות במסגרת אחת מתוכננת ומכוונת. הוא חייב ללוות פעילות זו בהתערבותו האישית ולהטביע את חותם רוחו של המפקד.“

מכאן נובע כי מצפים מקצין-המטה לענייני חינוך שיפעל כמצופה מקציני-המטה האחרים, שיתווה תכנית, יתאימה לתנאים ולאחר קבלת אישור המפקד, יביאנה לידי ביצוע. אך בכך לא די. נאמר בהמשך:

„כבר צוין לעיל שהחייל הינו בראש וראשונה אדם עם מכלול שלם ושווה של רגשות. מצד שני היחידה מהווה מסגרת חברתית מורכבת. בשני אלה צריך לטפל ולטפח. זהו כמובן תפקידו של המפקד. אך גם לקצין-החינוך יש כאן כר פעולה נרחב. כאדם נייטרלי * בעל הבנה ורגישות לנושא, הוא חייב לסייע למפקד להרגיש ולחוש את הבעיות במידה והן מתעוררות. קצין-החינוך צריך לסייע למפקד לטפל בבעיות אלה ואולי חשוב מזה — עליו לסייע ביצירת התנאים המוק-דמים כדי למנוע את התהוותן.“

מציטוט זה נובעת כוונת השלטונות להעניק לקצין-החינוך גם מעמד של אישיות חינוכית, במלוא מובן המילה. לא רק טכנאי, אלא גם גורם שבכווח להשפיע השפעה חינוכית. מגמה זו בולטת ביתר בהירות בהמשך הדברים **:

„כדי להשלים את פעילותו החינוכית, צריך קצין-החינוך גם להשתלב בפעילות החינוכית הישירה כהשלמה לפעילויותיו של המפקד וגורמי החינוך האחרים. כאן תחום פעולתו הוא כמעט בלתי מוגבל. החל משיחות עם קבוצות מפקדים על בעיות חינוך וטיפול בחיילים ועד לשיחות והרצאות לחיילים עצמם“. איני מכיר קציני-החינוך רבים הממלאים כך את תפקידם. לרוב, הם גם אינם מתאימים ואינם בנויים לפעילות מסוג זה, ועל-כן הם בוחרים בביצוע האדמיניסטרציה של החינוך. מפקדיהם אינם מפתחים ומכוונים את פעילותם לאפיקים חינוכיים ממשיים, משום שאינם נותנים אמון

* הערה אישית: מכל המושגים שאפשר לאפיין בהם אדם, מעורר בי המושג, „אדם נייטרלי“ התנגדות ואי אמון. דומני כי ברוב המצבים קשה לו לאדם להיות נייטרלי, ובמיוחד במצבים בהם הוא מעורב. כשמדובר בנושא עליו מופקד האדם, הרי שיש ב„נייטרליות“ זו משום גריעה חמורה בכושר ביצוע התפקיד. אם מרומז במושג המצוטט כי קצין-החינוך מהווה גורם נייטרלי בין המפקד ליחידה, הרי שהמנסח החטיא מאוד את הבנת תפקידו של קצין מטה.

** שם, עמ' 9.

על קצין-החינוך

מקובל על כולנו כי לחינוך בצבא תפקיד משמעותי, הן במילוי המשימות השוטפות בימי רגיעה והן — בסופו של דבר — בהשגת ניצחון בקרב.

אין עוררין על כך, שבמושג „מפקד“ בצה"ל גלום מעצם טבעו, גם המושג „מחנך“. מוסכם על כן, כי תפקידו של קצין-החינוך הוא לשמש קצין-מטה לענייני חינוך. אם ניטול גזירה-שווה מהגדרת התפקידים של קציני-מטה אחרים, נמצא כי בתפקידו זה מוטל עליו לארגן, לתאם, לייעץ, לסייע למפקד בנושאי חינוך ולפקח על ביצוע מדיניותו וכוונתו.

הגדרה זו מוצאת לה ביטוי ב„ספר עזר לקצין החינוך“ * בו נאמר: „קצין-החינוך הוא המסייע למפקד בתפקידו כמחנך. ק. החינוך הוא ק. מטה, אשר מתפקידו לארגן, לייעץ ולסייע למפקד בכל הפעולות הקשורות בבני-אדם, בטיפוח המוראל ובביצוע פעילות החינוך בעוצבה וביחידות הכפופות לה.“

דומני כי תפקיד כה נכבד מחייב שנבדוק אם אמנם מתפקדים נושאי התפקיד בהתאם למצופה מהם, אם אכן מכוונים לתפקיד זה את האנשים המתאימים ביותר ואם ההכשרה הניתנת להם אמנם מתאימה **. נראה לי, לצער, כי בשלושת המישורים התשובה היא שלילית. באותה חוברת כתוב: ***

„תפקידו הבסיסי של קצין-החינוך הוא לספק את שירותי החינוך הבסיסיים בעוצבה. הבאת מרצים, ארגון ערבי הסברה של המפקד, עריכת ימי עיון, הוצאת חיילים לקורסים חינוכיים, ארגון מסיבות ומועדון, דאגה לספק עיתון, משחקים, בידור, סרט ועוד, הם כאמור מתפקידו הבסיסיים של קצין-החינוך. ללא אספקה סדירה של אמצעים לא תיתכן כל פעילות חינוכית ביחידה“. ואכן, ברוב המקרים משמש קצין-החינוך היחידתי, בעיקר כמקשר ומתאם בין הרמה הממונה ובין יחידתו, לצורך קבלת ספרים (כדאי גם לבדוק בהזדמנות את סוג הספרים), עיתונים, עלונים וכיוצא בזה. דהיינו, מישור קרוב מאוד לאפסנאות.

פעילות מסוג אחר היא תיאום מרצים ובדרנים (אגב, לרוב קובעת הרמה הממונה — קרי קצין-החינוך ברמה הממונה — מי המרצה/הבדרן ועל מה הוא ירצה/יבדר) או קבלת סרטים. ניתן בהחלט למצוא לעיסוקים אלה הקבלה קרובה לתפקידי קצין-רכב. באירוע כמו סיום קורס, מתאם קצין-החינוך בית-דפוס להפקת עלון, אמצעים למסיבה, ועוד „אקטים“ הקשורים

* „ספר עזר לקצין החינוך“, הוצאת קח"ר אוגוסט 73, (מהדורה ארעית) עמ' 8. הרשיתי לעצמי להלאות את הקורא בציטוט נרחב למדי מחוברת זו, משום שפרסום זה לא זכה לתפוצה נאותה בקרב קצינים שאינם משתייכים למערכת החינוך הצה"לית וכדאי שידע המפקד מה ראו השלטונות לנגד עיניהם בקבעם את תפקיד קצין החינוך.

** איני מתכוון בדברים אלה לעצם ההכשרה בקורס קציני-החינוך המבוצע, לפי מיטב ידיעתי, ברמה טובה, אלא לכלל הכשרתו של קצין-החינוך.

*** שם.

ביכולתם. המסקנה המתבקשת היא שקציני חינוך רבים אינם מתאימים לתפקידם.

דרגתו של קצין-חינוך ברמת החטיבה היא סג"מ/סגן. לקורס קציני חינוך מגיעים גם אנשים שלא נמצאו מתאימים לקורסים פיקודיים. חלקם בחר בדרך זו שלא מתוך מוטיבציה חיובית. חלקם, שואף אמנם לתרום בדרך כלשהי לצה"ל, אך מתוך היותם מודעים לנתונייהם, בחרו בדרך החינוך כאלטרנטיבה. מבטא זאת צוער, אשר כתב בעלון הסיום של קורס קציני חינוך: „רציתי לתרום לצה"ל, אך אתם מכירים אותי ויודעים שאינני, פיטרי' ולכן בחרתי בדרך החינוך“.

יש גם לתת את הדעת להכשרה אותה מקבל קצין-החינוך לעומת הכשרתם של קציני מטה אחרים. האם היו ממנים לתפקיד קצין-אפסנאות חטיבתי, קצין זוטרי, אשר הנסיון שב-אמתחתו אינו אלא קורס תאורטי ולא עוד? אולם כיום, קשה לטפח קצין-חינוך, גם משום שנעדר השלב היחידתי בהיררכיה החינוכית. לאחר סיימו את קורס קציני-החינוך מגיע הקצין הישר לרמת החטיבה(!). בצבא המצרי מוצב „קצין הכוונה מוראלית“ או לפי תוארם „עוזר המפקד לטיפוח המוראל“ — בכל הרמות מגודר ומעלה, ואף ביחידות-משנה קטנות יותר, אם אלו מצויות במקומות מבודדים**.

כשם שיצירת הפירמידה הפיקודית והמנהלית דרושה ליעול הפיקוד ולטיפוח רמת הפיקוד והמנהל, כך גם חיונית יצירת פירמידה חינוכית, לאותן מטרות. על-ידי כך, ניטיב להכשיר את אלה שבידם ניתן לעסוק בחינוך צבאי. אם תוקדש לבחירת האנשים אותה מידת רצינות שמוקדשת לבחירת מפקדים וקציני מטה אחרים, נמצא עצמנו, ללא ספק, קוטפים פירות מובחרים. מימד אחר של הנושא קשור באישיותו של קצין-החינוך. אין ספק שהדוגמה האישית מהווה מרכיב נכבד בחינוך. אם כך, נקל להבחין את הקושי בפניו עומד אדם חסר נסיון קרבי, בבואו להקנות מוטיבציה לוחם. מצאתי ביטוי הולם למימד זה בספר „מסעי קובפאק“***, בו מסביר המחבר את התוקף והסמכות המוסרית של „פוליטרוק“-לוחם, לעומת ה„גואם“ המסתפק בדיבור. דוגמה אחרת מצויה בספר „אנשי פאנ-פילוב“****. כאשר שולחים צוות קרב — המורכב מנציגי כל הכיתות בגדוד — לפעולה שמטרתה להתגבר על פחד מפני האויב, מצרפים גם פוליטרוק. השתתפותו בפעולה מקנה לו מיד תוקף מוסרי מיוחד, לעומת מדריך פוליטי בכיר שנותר במחנה.

איני מציע לקבל באופן עיוור את הדוגמה הרוסית של קצין-החינוך. ידועים לכל דוגמות שליליות לרוב הנובעות מאותה שיטה. אולם, אין פסול ליטול את הצדדים החיוביים של הרעיון, אלו המתאימים לנו. כך, למשל, מדוע לא יוכנס תפקיד קצין-חינוך למסגרת תפקידי המטה הרגילים בצה"ל, אותם ממלאים קצינים במסגרת הרוטציה בתפקידים? קצין מתאים שסיים תפקידו כסגן מפקד פלוגה, יוכל להיות קצין-חינוך גדודי טוב במשך תקופה נתונה, ולאחריה ימשיך בסבב תפקידיו. כך גם מפקד פלוגה מתאים ואף מפקד גדוד. מסלול

* עלון סיום קורס קציני חינוך ונוער, מחזור ד', עמ' 2.
** ראה מאמרו של סא"ל יונה: „הכוונה מוראלית בצבא המצרי בשנים שקדמו למלחמת יום הכיפורים“, „מערכות“ 237, עמ' 4.
*** גנרל ורשיגורה: מסעי קובפאק; הוצאת מערכות, 1953.
**** א. בק: אנשי פאנפילוב; הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשי"ד.

הקידום של הקצין לא ייפגע והדבר יביא לעליה חדה ברמת קציני-החינוך וכוח השפעתם.

פעולה נוספת הניתנת לביצוע בקלות ובמהירות היא חיפוש אחר אנשים מתאימים, אשר מסיבות שונות אינם ממונים לתפקידי פיקוד, ושיבוצם לתפקיד קציני-חינוך. יש לוחמים וקצינים בעלי כישורים לְדָבָר, שפרשו מן השירות ומסיבות שונות אין בידם מינויי פיקוד. כמו-כן אפשר למצוא אנשים נוספים כאשר התנאים לבחירתם יהיו כישוריהם, נסיונם (רצוי גם נסיון קרבי) ואישיותם. כשאנשים אלה יימצאו בתקופת שירות המילואים בקרב הפלוגות והגדודים (ולא ייצמדו דוקא למפקד) הם ירימו במידה משמעותית את רמת היחידה הלוחמת, תוך הענקת ביטחון עצמי, מוטיבציה ומוראל. אלה יקנו למערכת רמת החינוכית אופקים חדשים ויתרמו תרומה ממשית, הן באימונים לקראת המלחמה והן במהלכה. בד בבד, נכשיר ונטפח קציני-חינוך ראויים לשמם שייבחרו בקפדנות. כך אפשר יהיה לקיים את הפסוק המסכם את הפסקה ממנה הרביתי לצטט:

„רק קצין-חינוך המשלב בתחום עבודתו פעולות חינוך, ייעוץ וסיוע למפקד בתחום המוראל ויחסי האנוש ופעולות חינוכיות ישירות תורם בצורה ממשית לתהליך החינוך בצה"ל“.

סא"ל א.

* * *

צל"ש — זלזול באויב

בעיית היחס הנכון לכושרו של האויב וליכולתו נדונה מהיבטים שונים לאחר מלחמת יום-הכיפורים, ונדמה שמושגי היסוד בתחום זה התערערו.

ברצוני להאיר היבט נוסף הקשור לבעיה זו:

הזלזול באויב מחד-גיסי וההתפעלות העצמית מאידך-גיסי, הם מושגים שאינם עולים בקנה-אחד; שכן ממה-נפשך: אם האויב כה נחות — אין כל רבותא בניצחון עליו וציוני-הגבורה המוענקים לחיילי צה"ל אינם מוצדקים; ואם אמנם בצדק הם ניתנים — כי אז ברור שהאויב אינו כה נחות.

עוד יצוין שהעובדה שלמדינות-ערב שפע במשאבים, כוח-אדם, נשק וכיוצא-באלה — היא כשלעצמה אינה ערובה לניצחון ולהישגים; שכן גם לנתונים קיימים יש למצוא שימוש מושכל, ואם אמנם הערבים מצליחים להשתמש ביתרונותיהם האובייקטיביים הלכה למעשה — יש לזקוף זאת לזכותם כלוחמים ולא לגנותם.

יש להגיע, איפוא, למסקנה כי ההתמודדות הקשה עם הערבים תובעת, בין השאר, גם מיכולתם הקרבית והמדינית ולכן אל לבו לזלזול באויב. הזלזול באויב גורע מערכנו כלוחמים.

עמי ליבנה

(המשך מעמ' 27)

נחוצים, ועל-כן נשכחים, נסוגים אל הרקע. המבקרים, המביטים אחורה דרך כוונת 20×20, בוררים את הסימנים הנכונים ומת-עלמים מכל האחרים, וכך מתקבל הרושם שאפילו פתי חרש-אילים יכול היה לראות את העומד להתרחש בפרל-הרבור. אלא שלא כך נראה הדבר לאלה שהיו שם“.

גם אם תנהג על-פי ההצעות שהצעתי לעיל, לא אוכל להבטיחך שלעולם לא תופתע, אולם אני ערב לכך שסיכויי ההפתעה יצטמצמו עד למינימום — ומה עוד יכול מפקד לבקש?

מסוק נ"ט

קולונל פ. אי. קולינס

שלו. ברשימה זו משמש לכן המונח „מסוק נגד-טנקים“ (מנ"ט) לתיאורו של מסוק רב-תכליתי שיכולתו נגד-טנקים באה לו מן הציוד המיוחד המותקן בו. ציוד זה כולל כוונת מגדילה ומיוצבת שבה משתמש התותחן המוטס (מנחה הטיל וטייס-המשנה) לשם זיהוי המטרה והנחיית הטיל אליה; מערכת כנפונים משני עברי המסוק שבהם תלויים הטילים; וכן ציוד בקרה ושליטה המותקן סביב למושביו של התותחן-המוטס.

התפישה הטקטית שביסוד הפעלתם של מנ"טים ניתנת לתיאור באמצעות פירמידה פשוטה בת תשע אבנים. ארבע האבנים המהוות את נדבך-הבסיס מייצגות עקרונות-יסוד שבהיעדר אחד מהם יתערער המבנה כולו. בנדבך האמצעי — שלוש אבנים המייצגות את תכונותיו של הציוד ההכרחי והתומכות בנדבך העליון בן שתי האבנים — שם שוכנים העיניים, המוח והלב של המערכת כולה.

האבן הראשונה בבסיס הפירמידה מייצגת את „עקרון הקטילה המובטחת“. כאשר בוחרים את החימוש המתאים, יש לזכור את הנתונים הבאים: תותחים בעלי מהירות-לוע גבוהה וזקוקים למשטח-ירי כבד ויציב, אם רוצים להשיג מידה סבירה של דיוק-קליעה. טילים לא-מונחים יש לשגר ממטוס המתקדם במהירות גבוהה בקו-ישר לקראת המטרה, וגם אז יש ספק בדיוק-הקליעה במטרות-נקודה. דיוקו של הטיל-המונחה אינו תלוי כלל בתנועתו של משטח-השיגור. ואם לתותחן יש כוונת מגדילה ומיוצבת, ניתן להנחות את הטיל לפגיעה בכל חלק של המטרה, אפילו בטווחים העולים על 3,000 מטרים.

האם יכול המסוק הנגד-טנקי להיות אמצעי-הנגד של ברית-נאט"ו לעדיפות המספרית העצומה של ברית-וארשה בטנקים? שאלה זו כבר זכתה לתשומת-לב רבה. למרות שדובר בכך ונכתב על כך כה הרבה, עדיין שוררת בורות ואי בהירות ניכרת גם בקרב אלה המתמקדים להיות „מקצוענים צבאיים“.

„מסוקי תקיפה“ ו„ספינות-תותחים אוויריות“ — מונחים חסרי הגדרה מדויקת מעין אלה, משמשים לתיאורו של כל מסוק הנושא חימוש כלשהו; השימוש במונחים אלה מוצדק, רק כאשר הוא בא לתאר מסוקים שנועדו לשאת מכלול מגוון של כלי-נשק, דוגמת טובות לטיפוסי מסוקים כאלה הם ה„קובר“ וה„צ'איינו“, ה„גן השחור“, שרובם תוכננו למלחמה מעין זו שהתנהלה בוואיט-נאם ואשר להם היכולת לשאת חימוש מגוון ורב, החל מנשק-קל רב-קני, מטולי-רימונים, מקלעי 30 מ"מ ועד לטילים חסרי-הנחיה וטילים-מונחים נ"ט. אולם, מסוקים אלה כולם הינם כלי-טיס גדולים, ואפילו הקטנים שבהם נראים כמו „כריש שנתקע במים רדודים“ כאשר הם מגסים לפעול ב„גובה פני הקרקע“ — הגובה היחיד שבו יכול המסוק נגד-טנקים לפעול אם ברצונו לשרוד.

בשביל משימות נ"ט בלבד, אין כל צורך לתכנן מסוק מיוחד. מסוקים רב-תכליתיים טובים ומהימנים, כמו ה„סקאוט“ וה„לינקס“ המצטיינים בזריזותם ובגמישותם, מתאימים במיוחד למשימות נגד-טנקים — וזאת משום שאת הטיל-המונחה הנ"ט ניתן להנחות לאורך כל הדרך עד למטרתו בדייק-נות שאינה תלויה כלל בתכונותיו של משטח-השיגור המעופף

האבן השניה בנדבך-היסוד מייצגת את „עקרון הניידות הטקטית“. „לוליינות טקטית“ היא ביטוי הולם יותר, שכן כושר-התנועה התלת-ממדי של המסוק, הוא המגן עליו מפני פגיעה. מיד לאחר שהמנ"ט שיגר את טיליו מעמדה אחת, הוא חייב להסתלק משם במהירות, לחדש את חימושו ולחזור לתקוף מעמדה אחרת. לעולם אסור לו לנסות להתמודד עם התנגדות כלשהי. יש מי שסובר שתורת-לחימה כזו לוקה בחוסר תקיפות ותוקפנות, וכי מן הראוי שבמנ"ט יותקן גם מקלע אחד כדי שיהיה לו כושר-תגובה מיידי, במקרה שיופתע על-ידי אש נק"ל, או כדי שיוכל, לפחות, להנחית מטח-אש תוך כדי נסיגה. זוהי איוולת שבאה תמיד על עונשה, ובעונש עוד ידובר אחר-כך.

האבן השלישית בנדבך-הבסיס היא „עקרון הטקטיקה הנכונה“. כל נשק, סופו מובטח לו אם הפעלתו הטקטית אינה נכונה. ההסטוריה הצבאית משופעת בדוגמאות של שימוש מוטעה בחיל-רגלים במלחמת-העולם-הראשונה, ושל שימוש לא נכון בכוחות משוריינים לאחר-מכן, תוך כדי חשיפתם לנשק נגד-טנקים שהוצב בעמדות מוכנות-כהלכה. המסוק נגד-טנקים אינו אלא, ביסודו של דבר, נשק-הגנתי המתאים להפליא לטקטיקה של מארבים. המנ"ט מסוגל לקטול טנקים בתנועה, בעודו מרחף בעמדות-ירי שבהן קשה להבחין בו, אפילו במשקפת מטווח של 1,500 מטרים; לעמדות אלה יכול המנ"ט „להתגנב“ תוך כדי גיצול כושר-השדאות של הטייס, ומתן הוא יכול לחמוק במהירות, מיד לאחר שעשה את מלאכתו.

בתחילה היתה התפישה שלנו אחרת. בניסויים הראשונים של „מסוק נגד טנק“ שלטה המחשבה שעל המסוק להיות בתנועה מתמדת, כדי שלא יהווה מטרה נוחה לחימוש העיקרי של הטנק. אולם מחקר נוסף והתפתחות טקטית הוכיחו כי אש מן הטנק עצמו היא הקטנה שבדאגותיו של המנ"ט וכי ההצלחה הגדולה ביותר מובטחת למנ"ט אם יפתח באש בטרם יתגלה, זאת תוך כדי ריחוף בעמדות-ירי קבועה הנמצאת מאחורי קו-ההגנה הקדומני ביותר של כוחותינו. משמעותו של עיקרון שלישי זה — „עקרון הטקטיקה הנכונה“ — הוא כי המנ"ט הוא קוטל-טנקים ולא צייד-טנקים.

האבן הרביעית היא „עקרון התגובה המהירה“. דבר זה מושג תוך גיצול גמישותו וזריזותו של המסוק, על-ידי תקשורת מעולה ובאמצעות מערכת טובה של בקרה ופיקוד. לצורך זה חייב המנ"ט להיות מרכיב אורגני של כוחות הקרקע ופעולתו צריכה להיות בפיקודו הישיר של מפקד הקרקע הקדומני האחראי לגזרת-הלחימה אשר אליה שוגר המנ"ט. עקרונות-היסוד הם, איפוא אלה: קטילה, זריזות, תגובה, והפעלה טקטית נכונה.

סיכומי של המסוק

לספקנים יש טענה היורדת לשורשה של תפישת המנ"ט, לנקודה נמוכה עוד יותר מאשר עקרונות-היסוד שהגדרנו: לטענתם, הפירמידה כולה בנויה על חול, והם לא יחזרו בהם אלא כשיווכחו שכלי-טייס עדין ושביר זה מסוגל בכלל לשרוד בסביבה העוינת של שדה-הקרב החדיש. לכן הבה נעשה הפסקה כדי לטפל בערעור זה. סיכומי העיקריים של המנ"ט

הם מפגזי-הארטילריה, בעודו נייע על הקרקע (שם הוא שוהה רוב הזמן), ממטוסי קרב-הפצצה בעודו על הקרקע או באויר, ומאש ישירה מנשק קטן-קוטר שעלולה לפגוע בו אם יכנס במקרה לטווח-הירי של כוחות-סיוור של האויב.

נדון תחילה בסיכון האוירי. ההסטוריה מוכיחה כי התצפיות הארטיילריות המוטסות של מלחמת-העולם השניה שהשתמשו במטוסי „אוסטר“ זעירים, שרדו גם כנגד ה„מסרשמיטים“ הגרמניים, זאת גם בגזרות לחימה לוחטות ביותר, כמו ראש-הגשר של אנציו. מטוסי-הקרב הגרמניים לא יכלו ל„אוסטר“ הבריטי, בעיקר בשל מידותיו הזעזעוריות, כושר-התמרון העדיף שלו ויכולתו לטוס בביטחון בגבהים נמוכים ביותר. יתר על כן, לרוב היה טס מעל שטחים מוחזקים בידי כוחותינו, שהאש נגד-מטוסים הקלה שלהם עשתה רבות להטרדתם ולהשמדתם של מטוסי-האויב הרודפים.

מאז אותם ימים, גדל בהרבה הפער בכושר-תמרון בגובה נמוך. מטוסי קרב-הפצצה הסילוניים של ימינו נזקקים לרדיוס-פניה גדול בהרבה ממטוסי-הבוכנה שקדמו להם, ואילו המסוק נגד-טנקים מצטיין בכושר-תמרון לולייני העולה לאין-שעור על זה של ה„אוסטר“ מימי מלחמת-העולם השניה. יתר-על-כן, מסוק מנמיך-טוס אינו נצפה בנקל ממטוסי-קרב החולף מעליו. בניגוד לטנק, הוא אינו משאיר מאחוריו שובל מסגיר של אבק ביום יבש, או עקבות-זחל בוגדניים ביום גשם. נתיבי-הגישיה של המנ"ט אינם סרטי בטון או זפת המסומנים במפות; המנ"ט אינו מוגבל לאזורים בעלי עדיפות טובה ואי אפשר „לתעל“ את תנועתו על-ידי מכשולי-קרקע מסוגים שונים.

אשר לסיכון של פגזי-ארטילריה: התשובה לכך היא בהרחקת אתרי-הנחיתה של המנ"טים לעורף אזורי הבריגדה והדיביזיה. לאחר שנבקט אמצעי-זהירות זה, חייב המסוק לסמוך על מזלו הטוב, בדיוק כמו כל אותו ציוד צבאי בלתי-משוריין הנמצא באזור-הלחימה. למנ"ט יש, לפחות, „רגליים“ מהירות הרבה יותר, כדי להסתלק מאזור פגוע-אש למקום נקי יותר ובריא יותר.

אשר לסיכון של אש נשק-קל: קיימת אסכולה הגורסת חימושם של מסוקים במקלעים, לשם תגובה ישירה, זאת על סמך ההנחה כי „אילו יכלו ברווזים להשיב אש, היו פחות ברווזים הרוגים“. אולם, יש לזכור כי המסוק מנהל מלחמה בלתי פוסקת נגד כוח-הכובד. הוא חייב לשלם בכושר-תמרון תמורת מטען, ובמטען-מועיל תמורת דלק ושריון. התבונה מחייבת, לכן, להטיל עליו לסחוב עימו רק את הדברים הנחוצים לו באופן חיוני. אין למנ"ט כושר-נשיאה עודף בשביל ציוד, אשר „בנסיבות מסוימות כדאי שיהיה לו“. יתר-על-כן, טייס המסוק נמצא בעמדה נחותה ביותר כדי להגן על עצמו באש-ישירה, בשל הסיבה הפשוטה שבטווחים של נשק-קל, „סוסו“ הזריז הוא המטרה הגלויה ביותר לעין. הוא חושף ללא הרף את מקומו, לא רק על-ידי חופת-הפרספקס המבהיקה ועל-ידי גנדודי הרוטור הסובב, אלא גם על-ידי רעש המנוע מקורר-האויר שלו. מה שגרוע עוד יותר, הטייס — השוכן בלב כל הרעש הזה, כשראשו נתון בתוך קסדת-תעופה, אוננו מבודדות היטב כנגד כל הרעשים החיצוניים שעליהם סומך איש החי"ר כדי לקבל מושג ראשוני מאיזה צד פתחו עליו באש נשק-קל. על אף לקחים מסוימים שניתן אולי להפיק מן הלחימה בויאט-נאם ומפעולותיו של הצבא הבריטי באירלנד-הצפונית, אני

• ראה הערה בתרשים בעמוד הבא.

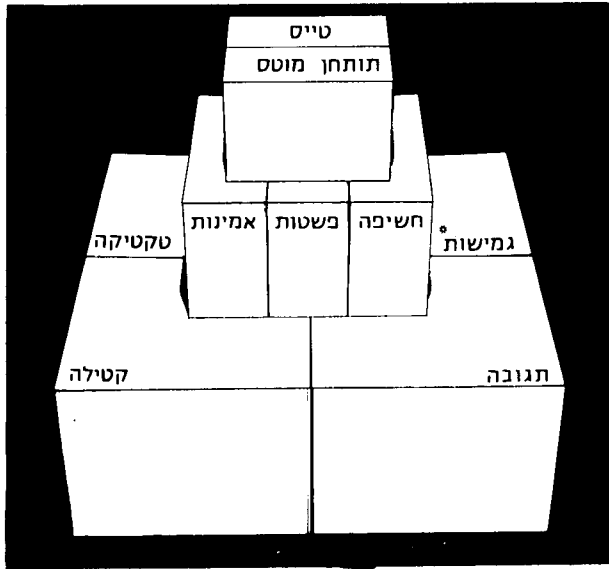
חושש מאוד כי המסוק עלול להתגלות כפגיע לאש נק"ל הרבה יותר מכפי שסוברים כיום. הגנתו מפני סיכון זה חייבת לבוא באמצעות „רגליים זרזיות” וטקטיקה נבונה.

שלושה עיקרים

נשוב כעת לתפישה הטקטית: בנדבך המרכזי של הפירמידה שלנו מייצגות שלוש אבנים, שלוש תכונות הכרחיות של כלי-נשק. הראשונה היא „אמינות”. במסוקים של ימינו ניתן לתאר את אמינותם — בת 70 אחוזים, זאת אומרת: מכל עשרה מסוקים שביחידה, שבעה יהיו כשירים בכל עת לפעולה. בתקופת לחימה ניתן יהיה „להגמיש” שיעור זה במידת-מה, שכן ההתייחסות לכללי-בטיחות ודאי תהיה רפויה במקצת. לעומת זאת, ניתן לצפות לתקלות לא מעטות כתוצאה מאש-אויב. אם נצייד את המסוק במערכת-נשק מורכבת יחסית, בעלת שיעור אמינות דומה של 70 אחוזים, הרי שדרגת האמינות של המערכת בשלמותה, תהיה מכפלת שני השיעורים, דהיינו $70\% \times 70\% = 49\%$ — וזו, מגקודת-ראות צבאית, דרגת אמינות נמוכה מכדי שאפשר יהיה להשלים עמה. מובן שאל לנו לשאוף לדרגת אמינות של 100 אחוזים, אך כל מערכת שאמינותה פחותה מ-60 אחוזים פסולה מראש לשימוש כנשק קרבי תקני.

האבן האמצעית בנדבך המרכזי מייצגת את „עקרון הפשטות”. טיל הנ"ט SS-11 נזקק להנחיה ידנית מרגע שיגורו ועד רגע פגיעתו. אמנות הנחיית הטיל, יחד עם הידע הטכני הדרוש לשם חימושו לפני השיגור והכושר לתפעל בו-זמנית את הכוונת — כל אלה מצריכים שימוש מושכל בשתי הידיים ודרגה גבוהה של מיומנות, המחייבת תרגול סדיר עם מתקני-דמה וירי חי של לפחות שלושה טילים בכל שנה, כדי לקיים את כשירותו של התותחן-המוטס. הדבר מחייב, כמו-כן, תיאום קפדני עם טייס המסוק, אשר משימתו לרחף בנקודה אחת בגובה ראשי-האילנות אינה קלה כלל וכלל. צוות זה של טייס ותותחן צריך לבצע ביחד את המשימה המורכבת ביותר שניתן כיום לבצע בשפתו הקדומנית של שדה-הקרב. הם מצטיינים ללא ספק במוראל גבוה ובהחלטה נחושה להצי-ליח, אך עם כל זאת ניתן לצפות לכשלונות לא מעטים שייגרמו כתוצאה ממצאיאות שדה-הקרב. לפיכך, יש להשתדל לפשט ככל האפשר את המשימה המוטלת על שנים אלה. פיתוחם של אמצעי בקרה חצי-אוטומטיים לטילים-מונחים בקור-ראיה, כמו טילי „טאו” ו„הוט”, הקל במידה ניכרת מהמעמסה המו-טלת על התותחן האווירי; פיתוח זה הביא ליתרון נוסף וחשוב מאוד מבחינת המחיר הכספי של המלחמה, שכן הוא שיחרר את הצוות מן ההכרח לתרגל ירי-חי, גורם שמייקר במידה רבה את מחירה של כל מערכת-נשק. פיתוח זה הפך כבר למושגת את שיטת ההנחיה הידנית של טילים-מונחים בקור-ראיה.

האבן האחרונה בנדבך-המרכזי מייצגת את „עקרון החשיפה העצמית”. אחת המסקנות מן הניסויים המוקדמים במנ"טים הייתה כי תוך פרק-זמן ידוע לאחר המראתו, יש למנ"ט סיכוי טוב למצוא את מטרתו ולקטול אותה; לאחר פרק-זמן קצר זה, פוחתים סיכויי הצלחתו של המנ"ט והסכנה לבטחונו גדלה והולכת במהירות. למן הרגע בו שוגר הטיל מן המסוק, חייב הטייס לקיים קור-ראיה ישיר ובלתי-מופרע בינו לבין המטרה.

• בגוף המאמר מנוסח המונח כלוליינות. — המ ע"ר.

לכן, חשוב באופן חיוני להקטין ככל האפשר את זמן התעופה של הטיל, שכן הסיכון של גילוי מהאוויר, טיווח-נשק ופעולת-נגד קטלנית, גדל בריבוע ככל שנמשך זמן החשיפה-העצמית של המסוק. קצב-האש של המנ"ט מושפע גם הוא מזמן התעופה של הטיל, וכיום אפילו עם הטילים המהירים ביותר — קצב-אש של 3 טילים בדקה צריך להיחשב כשאפתני מדי; מיותר לציין כי עבור תותחני-הטנקים, קצב-ירי כזה הוא משחק ילדים. ככל שיתקדם פיתוחו של נשק נגד-מסוקים, כן תגדל חשיבותה וחיוניותה של בעיית החשיפה-העצמית של המנ"ט.

תארנו, אם-כן, את שלושת העיקרים השולטים בהגדרת תכו-נותיהם של הציוד והנשק: אמינות, פשטות וצמצום החשיפה-העצמית. צירופם של כל אלה יוצר את היעילות הקרבית ומביא את התפישה הטקטית שלנו לשלב העליון שלה.

כוח-אדם

הנדבך-העליון בפירמידה מורכב משתי אבנים, המייצגות את הטייס ואת התותחן-המוטס. תכליתיותה האמיתית של מערכת-הנשק תלויה, בסופו של דבר, במיומנותם הטכנית של אלה ובנחישות-החלטתם להצליח במשימתם. הם זקוקים למלוא הביטחון-העצמי המתפתח כתוצאה מאימוני-צוות ממושכים. הם נושאים את העינים ואת המוח אשר מבלעדיהם לא יהיו התגובות, והעזו וההחלטה-הנחושה כדי להפיק ממערכת-הנשק את כל מה שהיא יכולה לתת. אכן, קיימות עוד הרבה חוליות-אנוש אחרות בשרשרת, והחשובה מכולן היא זו של אנשי צוות-הקרקע. בידיהם מופקדים המסוק, החימוש והציוד האופטי-אלקטרוני. אנו נוטים כיום לקבל את פעילותם של אלה כנתון המובן-מאליו — ויתכן שזו הגדולה במחמאות שאפשר להעניק להם.

אפשרויות

אי אפשר לערוב לתכליתיותו של המנ"ט, עד שלא יועמד במבחן של מלחמה ממשית, מן הסוג שבשבילה תוכנן. עם

שוב תרומתו של המנ"ט, לא רק בהנחת מהלומות נשקור הוא, אלא גם בקלות ובמהירות שבהם הוא יכול להעביר חלק מנשק הנ"ט הקרקעי אל המקומות הנכונים. המהירות והקלות היחסית שבהן יכול המנ"ט להתרכז אל כל נקודה שהיא בשדה-קרב ולשוב ולהתפורר ממנה, הן תכונות בעלות משמעות טקטית חשובה ביותר.

מסוקים עדיין יקרים, יחסית, בתור אמצעי תחבורה ותובלה, אבל למרבית הנסיעות בטווחים של 150—300 ק"מ באירופה המערבית, יכול השימוש במסוקים לקצץ פי שלושה את הזמן הדרוש לשם נסיעה מנקודה אל נקודה ברכב גלגלי. לעתים מהוים המסוקים את אמצעי-התחבורה האפשרי היחיד כדי להגיע לנקודות, „חסרות-גישה". במקרים כאלה החיסכון גדול והמחיר הגבוה של שימוש במסוק מתקבל בהבנה. עד כמה שמדובר בהוצאות צבאיות, הרי הכסף המוצא על מסוקים צבאיים זוכה לתמורה יוצאת מן הכלל. אפילו אם המנ"ט לא יופעל לעולם בקרב נגד טנקי-אויב, הרי מערכת זו, בניגוד לכמעט כל מערכת צבאית אחרת, מהווה בעיתות רגיעה גורם חשוב ביותר בתור מסוק רב-תכליתי לכל שימוש שהוא. מערכת מעין זו לא ניתן למצוא בנקל בימי שלום, ולא ניתן למצוא בכלל בזמן מלחמה, אלא אם-כן המערך הארגוני של כוח-אדם מאומן, ציוד ופיקוד מוכן מראש.

(המשך בעמ' 48)

זאת, נעלה מכל ספק העובדה שהמנ"ט מסוגל לצאת מבסיסו לאחר אתראה מוקדמת קצרה ביותר ולהתקדם במהירות של 200 קמ"ש בכל כיוון, מבלי לסבול מבעיות התנועה של העולם המודרני. המנ"ט אינו זקוק לאמצעי-עזר כלשהם כדי לעבור מכשוליים ואף אינו צריך, „מובילים" כדי להאריך את חיי הזחלילים והמנוע שלו. המנ"ט נושא נשק נ"ט שיעילותו וקט-לניותו כבר הוכחו. אם, כפי שהומחש באירועים צבאיים שונים מאז הפלישה הרוסית לצי'כוסלובקיה, המלחמה הבאה תפתח ללא כל אתראה אסטרטגית, הרי שהתרומה המדינית והצבאית של המנ"ט לעוצמת הכוחות-המוזונים תהיה חשובה לאין-שעור.

בתפקידו כמשחית-טנקים, יעבור עוד זמן רב עד שהמסוק נגד-טנקים יוכל לזקוף לזכותו פגיעות במספר רב כמו טנק „ציפטיין" ממוקם היטב; ככלות-הכל, ל„ציפטיין" קצב-אש גדול פי שנים ומלאי פגזים גדול פי עשרה מאשר למנ"ט. אולם מלחמת יום הכיפורים אישרה את הדעה כי טילים-מונחים נגד-טנקים המופעלים ידנית בידי אנשי-חי"ר, יכולים להיות תכליתיים ביותר נגד טנקים הנמצאים בתנועה. כל מה שדרוש הוא להבטיח כי אנשי-החי"ר מפעילי-הנשק יתמקמו במקומות הנכונים. אם אינם במקומות הנכונים, הם חסרי ערך; ואם מספרם של אנשי החי"ר קטן, הרי קשה מאוד להבטיח כי נשק הנ"ט שלהם יגיע למקומות הנכונים. במצב כזה מתבלטת

הסיבוב החמישי בעיני פרשנים ערביים

סא"ל יונה

משותפת לשני הפרשנים הקביעה, כי הפסקת האש הנוכחית היא, בהכרח, זמנית, וזאת מחמת סיבות אחדות, הנובעות ממהותו של הסכסוך הערבי-ישראלי. מהות הסכסוך אינה אם ייקבע הגבול בין ישראל לשכנותיה קילומטרים אחדים מערב רבה או מזרחה מקוי הפסקת האש, כי אם עצם המשך קיומה של ישראל כמדינה ריבונית בעלת זהות יהודית. מאידך גיסא, קבלת תביעותיה של ישראל לגבולות ביטחון והסתלקות מן הזיקה לגורלם של הפלסטינאים משמעה, לגבי המדינות הערביות, כניעה ואבדן סיכוייהן להפוך גורם בעל השפעה מדינית במפה הבינלאומית. אל-איובי מסכם זאת במלים הבאות:

„גורמי המאבק הערבי-ישראלי והריפותו, ההופכים אותו לסכסוך שעניינו להיות או לחדול, עומק האיבה שהצטברה משך עשרים ושש שנות מאבק דמים וחוסר האפשרות למצוא פתרון, שיבטיח הן את זכותו של העם הפלסטינאי לשחרור ולשיבה והן את המשך קיומו של האימפריאליזם הגזעני (קרי: ישראל) על אדמת המולדת — כל אלה הופכים פיתרון כלשהו, שיושג בגיבנה לאחר מאמצים רבים, לפיתרון זמני, שאין בכוחו לעקור את שורשי המאבק או לשים לו קץ. שני הצדדים היריבים יודעים היטב, כי פיתרון כזה אינו אלא מוצא בלתי צודק ובעל אופי זמני. יתכן, אמנם, כי מצב זה יחזיק מעמד חודשים או אף מספר שנים, אולם הוא טומן בחובו זרעים של מאבק מזויין חדש, אשר יפרוץ בהיווצר התנאים המתאימים.“

מאפייני „הסיבוב החמישי“

אל-איובי מונה שישה מאפיינים של המלחמה הבאה:

א. המלחמה תהיה בהכרח קצרה, שכן מעצמות-העל מחזיקות בידן את המפתחות לאספקה של נשק קונבנציונלי מתוחכם לאיזור; הן לא תרשינה מלחמה ממושכת או נרחבת באיזור כה רגיש, שבו מצוי המאגר החיוני של האנרגיה, אשר אם ייפגע או יושמד עלול להיגרם משבר כל-

ישראל ולא תיסוג מכל האדמות הערביות, ולא תכיר בזכויות הפלסטינאים.“

בהתבססם על דברים אלה הרבו בחודשים האחרונים פרשנים וכתבים צבאיים ערביים לעסוק בסוגיית „הסיבוב החמישי“ הבלתי נמנע. חלק ניכר מהם דן בהיבטיה המדיניים של המלחמה העתידה, תוך הוקעת ישראל, אשר מדיניותה נועדה, בפועל, להנציח את הקיום הנוכחיים של הפרדת הכוחות, ולכפות שוב על מדינות ערב את המצב של „לא שלום ולא מלחמה“, אשר לשם שינויו יצאו מצרים וסוריה למלחמה באוקטובר 1973. פרשנים אחרים ניסו לעמוד על דרכי הפעולה האפשריות של שני הצדדים אם תתחדש המלחמה, תוך ניתוח הזירה, יחסי הכוחות והתפיסה הבטחונית הכוללת של שני הצדדים, במטרה להגיע ל„תסריט“ (Scenario) אפשרי, אחד או יותר, של המלחמה הבאה. ניתוח מלחמת אוקטובר והלקחים שהפיקו הימנה שני הצדדים — או שהיה על הצדדים להפיק, לדעת הפרשנים — הם נקודת המוצא של ניתוחים אלה.

מתוך כל אלה בחרנו להביא הפעם קטעים מארבעה מאמרים שפורסמו בקיץ האחרון בשני שבועונים לבנוניים, והדנים בהיבטים שונים של „הסיבוב החמישי“ — מאמרו של המוקדם (לויט. קול). בדימוס היתים אל-איובי, פרשנו הצבאי של השבועון אל-אסבוע אל-ערבי, „המלחמה החמישית — מתי, כיצד והיכן“, שהתפרסם ב-10 ביוני 1974, וסדרה בת שלושה מאמרים משל מחמוד עזמי, פרשנו הצבאי של השבועון אלדסתור, שהתפרסמו בגליונות השבועון ב-19 באוגוסט, ב-26 בו וב-2 בספטמבר 1974.

המערכת

כבר בעיצומן של השיחות להפרדת הכוחות בחזית הדרום בחורף האחרון נשמעו בקהיר קולות שהטעימו, כי מלחמת אוקטובר לא היתה אלא השלב הראשון במאבקן של מדינות העימות ל„חיסול תוצאות התוקפנות“. הדוברים המצרים הוסיפו, כי חידוש המלחמה הוא אקט צפוי, אם ישלחו המאמצים למצוא לסכסוך עם ישראל הסדר מלא בדרכים מדיניות — הסדר שיענה, כמובן, לדרישות הערבים ולציפיותיהם. זוהי רוח הדברים הנשמעים מקהיר ומדמשק גם במשך כל התקופה שחלפה מאז נחתם ההסכם להפרדת הכוחות בחזית הדרום (17 בינואר 1974) ובחזית הצפון (5 ביוני 1974). נשיא מצרים חזר וביטא עמדה זאת פעמים רבות, דרך משל, באיגרת ששיגר ב-4 במאי 1974 ליו"ר מועצת המהפכה של לוב ולחבריה:

„מצרים רואה את עצמה נתונה בעימות ממושך, אשר לא יסתיים אלא לאחר שיפנה האויב כל שעל של האדמות הערביות ומשיוחזרו זכויותיהם של כל העמים הערביים, ובראשם עם פלסטין... מצרים לא הפסיקה את המלחמה אלא כדי לצבור כוח, שיאפשר לה להמשיך בצעידתה.“

שר המלחמה של מצרים, המושיר (מרשל) אחמד אסמאעיל עלי הרבה אף הוא להתבטא באורח דומה. באחרונה הוסיף גם את עיקריה של ההערכה, כי חידוש המלחמה יתכן באחד משני המצבים הבאים: א. ישראל תנסה לעשות מעשה תוקפנות נגדנו כדי להחזיר לעצמה את יוקרתה ובמטרה להגיע לגיבנה מתוך עמדה של כוח. ב. אנו נחדש את הלחימה, לשם שחרור אדמותינו בכוח, אם תתעקש

1. מדברים שאמר בראשית אוקטובר 1974 בסימפוזיון שנערך מטעם אגודת העיתונאים בקהיר (סימו"ת מקהיר, 13 באוקטובר 1974).

כלי עולמי. היקף התערבותן של המעצמות להפסקת המלחמה, מהירותה ואופיה יהיו פועל יוצא של מאזן הכוחות, אשר ייווצר בזירת הקרבות בימים הראשונים של המלחמה. שכן, כללי הדטאנט יאלצו את המעצמות להתערב, ביחוד אם היא אחד מן הצדדים הלוחמים צפוי לתבוסה מוחצת.

ב. המלחמה תהיה הרסנית מקודמותיה — יופעלו בה כוחות רבים יותר, מצוידים בנשק רב ומשוכלל יותר שייצור עוצמת אש גבוהה יותר. אין זה מן הנמנע, כי המלחמה תועתק מקוי החזית הקדמיים אל העורף וזאת עקב הגברת יכולתם של שני הצדדים להפציץ מטרת בעומק, והי-זוק עוצמתם של כוחותיהם המוטסים וה-מונחתים.

ג. מדינות ערב יוכלו להשיג הפתעה אסטרטגית כוללת בשלוש הזירות וליטול את יוזמת ההתקפה, שכן כוחותיהן המזוינים מבוססים על צבא סדיר, ערוכים דרך קבע בקרבת הגבולות, ומסוגלים לפתוח במתקפה בלא כורח של גיוס מילואים מוקדם. מן הצד האחר לא תוכל ישראל להשיג הפתעה כזאת, שכן ריכוז כוחותיה למתקפה מחייב גיוס מילואים בהיקף רחב, שהוא כשלעצמו יהווה אתראה מספקת. ישראל תוכל אמנם לתקוף במפתיע מן האויר, כפי שעשתה ב-5 ביוני 1967, שכן גיוס כוחותיה האוויריים אינו דורש זמן רב ואפשרי תוך שמירה על סודיות מלאה. אולם עליית רמת הכוננות והעירנות בצד הערבים, רשתות המכ"מ והגנת הנ"מ המפותחות, וכן גם הסתרת המוטסים במ-קומות מבוצרים — כל אלה יפחיתו את השפעתה של מכה אווירית ראשונה, ויאלצו את האויב לשלם מחיר גבוה במטוסים ובטייסים.

ד. צה"ל יכנס למלחמה במבנה מאוזן יותר של עוצבותיו, שיכללו, נוסף לשריון ולחיי"ר, גם מספר גדול יותר של תותחים ושל טילים נ"ט. איזון זה הוא אחד הלק-חים של מלחמת אוקטובר, בה הוברר לישראל, כי נוכח התגבור הרב שחל במ-ערכות ההגנה האווירית של הערבים, תוכל לסמוך בעתיד רק באופן חלקי על סיוע אווירי לעוצבות היבשה. עם זאת, מאפש-רים משאביה המצומצמים בכוח-אדם, רק גידול מוגבל ביחידות החיי"ר וביחידות סיוע, ולפיכך יאלצו כוחות צה"ל להת-בסס, גם בעתיד, על טנקים בלא חיי"ר מספיק.

ה. באויר צפויה ירידה בולטת בעליונות האווירית שממנה נהנתה ישראל בעבר, כיוון שמדינות ערב רוכשות מטוסי קרב הפצצה אפ-1 מצרפת ומטוסים מיג-23 ומיג-25 מבריה"מ.

ו. הקרבות בים יתנהלו בעת ובעונה אחת בים-התיכון ובים-האדום ולא יהיו מוגבלים עוד לפעולות בקרבת החופים, כי אם ילוו בהסגר ימי ובקרבות לפריצתו בשני הימים. במבצעים הימיים יקחו חלק שייטות הכוללות סירות טילים שטח-שטח, טרפדות, צוללות וסירות טילים שטח-אוויר. המבנים הימיים יסתייעו במטוסי קרב ארוכי-טווח ובמסוקים מצוידים בטילים אוויר-שטח.

מטרות המלחמה

מניחות המאפיינים האפשריים של המל-חמה הבאה, מגיע אל-אויבי להגדרת מטרותיה מנקודת-המבט השונות של ישראל והערבים. המשותף לשני הצדדים הוא קביעת מטרות ברורות, אם גם מוגב-לות מבחינת יעדן הסופי; המלחמה כולה תתנהל במסגרת המגבלות הבין-לאומיות שעליהן עמד בניתוח המאפיינים.

ישראל תשאף להשמיד את כוחותיהם המזוינים של הערבים מבלי לכבוש שט-חים ערביים נוספים. ישראל מודעת לכך, שכיבוש שטחים נוספים לא יגרום לכניעת הערבים או לשבירת רצונם, אלא ירחיק עוד יותר כל סיכוי להסדר של הסכסוך. מטרתה תהיה, על כן, למנוע ניצחון ערבי על-ידי השמדתה של מכונת המלחמה הע-רבית. באשר לערבים, קיים אמנם סיכוי סביר מבחינה צבאית, להשיג ניצחון היס-טורי מכריע על ישראל, אולם הם יודעים, גם, כי ניצחון כזה הוא בלתי אפשרי במ-צב הבין-לאומי הנוכחי. המקסימום שיוכלו להשיג הוא שחרור האדמות שנכבשו ב-1967, השמדת הכוח האנושי והתשתית הכלכלית של ישראל, וזעזוע מחודש של החברה הישראלית, נוסף לזה של 1973. הודות לזעזוע כזה, תיווצר במדינה הצי-ונית תחושה של חוסר ביטחון וחוסר טעם במלחמה נוספת נגד הערבים. הנהגתה של ישראל תצטרך לבחור בין קבלת התנאים של פיתרון צודק לבין הסתלקות ויציאה מאיזור הסכנה.²

2. בפועל אין אויבי מציג בתסריטו שתי אפשרויות, שכן המדובר באפשרות אחת המ-נוסחת בשני ניסוחים, שרק קו דק ביותר מב-דיל ביניהם. "פתרון צודק" לדעת הערבים ו"פירוק" מרצון של מדינת ישראל אינם אלא שני צדיה של אותה המטבע. — המ ע ר .

האסטרטגיה שעל הערבים לנקוט בה לפי לקחי מלחמת אוקטובר למסקנתו של אל-אויבי, לפיה תהיה המל-חמה הבאה קצרה ומוגבלת במטרותיה, שותף גם מחמוד עזמי, המעמיד אותה כבסיס לגיתוחו את האסטרטגיה שעל הערבים לנקוט במלחמה הבאה.

מלחמה קצרה מנוגדת, למעשה, לתפיסת היסוד הבטחונית-אסטרטגית הכוללת של הערבים. שכן, "מלחמת בוק" מעין זו, תואמת את משאביה המוגבלים של ישראל, המבססת את כוחותיה המזוינים על גידותן של עוצבות השריון ועל כושר ההפצצה ורבי-התכליתיות בביצועים של חיל האויר. מאידך גיסא, מלחמה ארוכה מאפשרת לכוחות המזוינים של הערבים לגייס את משאבי כוח-האדם שלהם במלואם, לארגן את מאמציהם ולהתאימם לאיטיות היחסית של תנועתם ולשיטות הלחימה שלהם. יתר על כן, מלחמה מתמשכת פירושה התשת מקורותיה הכוללים המוגבלים של ישראל — תוצאה שאם תושג מהווה, כשלעצמה, הישג ניכר לערבים. ואכן, במלחמת אוק-טובר הצליחו הערבים לראשונה, בהשוואה למלחמות הקודמות, לכפות על ישראל מלחמה ממושכת יחסית. הם הצליחו בכך כתוצאה מהכנה שנמשכה שנים, בקובעם לעצמם מראש יעדים מדיניים וצבאיים מוגדרים, ובנטלם לידיהם את יוזמת ההת-קפה. אולם, הצלחתו של צה"ל לעבור למתקפת-נגד — לאחר שהחזיר לעצמו את שיווי משקלו, שהתערער בעקבות ההפתעה של המכה הראשונה החזקה והמוצלחת, מבחינת ההכנות והביצוע, שהנחיתו מצ-רים וסוריה — חשפה את העובדה, כי היקף ההכנות הצבאיות המוקדמות של הערבים, לא הספיק לניהול מלחמה ממו-שבת. כתוצאה מכך השיגו הערבים רק באורח חלקי את המטרות הצבאיות המוגבלות שקבעו למלחמה. הלקח היסודי שעל הערבים להפיק מכך הוא, כי ההכנות למלחמה הבאה — יהיו יעדיה המדיניים והצבאיים מוגבלים ככל שיהיו — חייבות להיות בהיקף שיתאים למלחמה ממושכת ומקיפה.³

תכנית המלחמה של מצרים וסוריה נועדה להגשים מטרות מדיניות. הקשר בין המהלכים הצבאיים למטרות המדיניות היה ברור יותר בחזית הדרום מאשר בחזית הצפון, בשל המהירות הרבה בה עברה ההדגשות מכאן ולהבא הן שלנו. — המ ע ר .

ישראל להתקפת-נגד בחזית הצפון, במלחמה חיסלה את ההישגים הצבאיים הראשונים של צבא סוריה בגולן, ופתחה פירצה רחבה בקוי ההגנה הסוריים בציר קוניטרה-דמשק. לעומת זאת, האיחור שחל בהתקפת-הנגד של צה"ל בחזית הדרום, אשר החלה ב-15 באוקטובר, איפשר לכוחות המצריים להשיג את חלקה הראשון של תוכנית המתקפה — צליחת התעלה, חיסול קו בר-לב, והקמת ראשי-גשר חזקים, בעלי יכולת עמידה בפני התקפות הנגד הראשונות. חלקה השני של התכנית קבע את העמקת ראש הגשר עד לעומק 30 קילומטרים, השתלטות על קו הגבעות המקבילות לתעלה ושם — התבססות להגנה. בין שני שלבי-היסוד של התכנית הפריד שלב ביניים של "עצירה טקטית", שבמהלכו אמורים היו לחצות את התעלה הכוחות, אשר נועדו להעמיק את ראש הגשר. זו היתה התכנית המקורית. אולם, האטיות שבה תוגבר ראש הגשר בכוחות שריון וביחידות הגנה אווירית, וכן היעדר כמות מספיקת של תחמושת וציוד, מנעו את השלמת ביצועה של התכנית.

את תוצאות המלחמה בחזית הדרום יש לבחון גם בהיבט נוסף. תכנית המלחמה עצמה, בקבעה את שלב "העצירה הטקטית", שיקפה את חוסר הביטחון ביכולת העצמית, שנבע מתבוסת 1967, את החשש מכוחו האווירי של האויב ומחוסנו של קו בר-לב, וכן את האמון המוגבל שרחשו המפקדות הצבאיות לנשק הסובייטי; כל אלה יחדיו יצרו את האגדה בדבר העליונות הצבאית של ישראל. אף שניתן להבין כל זאת, ברור כי התכנית המקורית מנעה על כן מן המצרים לנצל את ההצלחה הגדולה, שאירעה בסוף היום השני למלחמה, כאשר ברשות המפקדה הישראלית נותרו 90 טנקים כשירים בלבד, מתוך 250—300 הטנקים שהיו לה משרצה המלחמה. ניצול ההצלחה במצב זה, תוך פיתוח מתקפה מהירה לכיבוש קו הגבעות או המעברים המרכזיים במערב סיני, נראה למפקדה הצבאית המצרית כהרפתקה מסוכנת, אשר מוטב להימנע מפיתויה.

מלחמת אוקטובר הוכיחה, אם כך, כי לא די בהצלחות המושגות בשלב הפתיחה, אלא די בועזוע תיאוריית הביטחון הישראלי ובהמרצת מעצמות-העל להתעניין בסכסוך הערבי-ישראלי, כדי להגיע ליישום מעשי ומלא של החלטת מועצת

הביטחון 242 וההחלטות האחרות, המשלימות אותה. מניתוח זה מגיע עומי ללקח הבא, שהוא פיתוח הלקח היסודי שהובא לעיל: כל תכנית ערבית למלחמה הבאה, ככל שתהיה מוגבלת במשכה ובמטרתה המדינית, לא תשיג את מטרתה, אלא אם כן יושמד במהלכה חלקם העיקרי של כוחות האויב — או, לפחות, אותו חלק המסוגל לתקוף. מכאן נובע, כי על כל המהלכים הצבאיים להיעשות תוך חופש תנועה אסטרטגי, אופרטיבי וטקטי (כלומר, משוחררים מכבליה של תכנית מבצעים נוקשה), כאילו נועדו להשמיד לחלוטין את כוחות האויב ולכפות עליו את כוח רצוננו המלא.

השלב הראשון של מלחמת אוקטובר, בשתי החזיתות, הוכיח כושר תכנון, ארגון ושליטה על הגייסות. הודות לכל אלה הצליחו המצרים לחצות את התעלה בחמש דיביוזיות, ואילו הסורים הטילו למערכה שלוש דיביוזיות ממוכנות ושתי דיביוזיות משוריינות. גיהול המבצעים בשתי החזיתות היה מחוכם ומוצלח ביותר כל עוד נעשה בהתאם לתכנית שהוכנו בעוד מועד ואשר הכוחות התאמנו בביצוען תקופה ארוכה לפני שהחלו הקרבות. אולם, אך הוגשמו המטרות שנקבעו בשלב הראשון של התכנית — עברה היוזמה לצד הישראלי. בתכנון המוקדם של המלחמה הועדו רכו התקפות-נגד ישראליות והוכנו להן מהלכי תגובה. אולם, מאחר שהתקפות-הנגד הישראליות חרגו מההערכה המוקדמת, לקה הביצוע של התגובות הערביות למהלכים הישראליים בקיפאון והתאפיין באיטיות-תגובה רבה. במיוחד בלטה היכולת הנמוכה לפעול במסגרת מלחמה ניידת, המתבססת על הפעלת עוצבות גדולות של שריון, תוך שיתוף פעולה הדוק עם יחידות ממוכנות ועם כוחות האויר הטקטיים. זהו הלקח השלישי של מלחמת אוקטובר, ותנאי מוקדם להצלחת הערבים במלחמה הבאה חייב להיות ישומו המלא, היינו, מוטל על הרמות השונות של הפיקוד והמטה להתרכז באימונים בניהול מלחמה ניידת תוך הערכת מצב ותגובה מהירות עוד יותר. כן הכרח לפתור את בעיית העברתם מהיריה של נתוני מודיעין לגורם מקבל ההחלטה בכל הרמות, כדי למנוע הישנות של פעולות צה"ליות דוגמת צליחת התעלה באיזור דוורסואר וההבקעה באיזור סעסע שבחזית הצפון.

מלחמת אוקטובר המחישה היטב, כי כוחות החי"ר הערביים — ובמיוחד המצריים — גילו רמת הפעלה גבוהה של אמצעי נ"ט החדשים, דוגמת הטילים נ"ט "סנאפר" ו"סאגר". כן גילו צוותי ההגנה האוירית, בשתי החזיתות, כושר גבוה בהפעלת טילים קרקע-אוויר א.ס.6 ו-א.ס.7 ותותחים נ"מ מתנייעים זט.אס.יו. (Z.S.U.) 23 רבי-קנים, הופעלו גם טילים קרקע-אוויר וסוגים שונים של תותחים נ"מ, אשר הופעלו עוד לפני מלחמת אוקטובר⁴. ההפתעה שנגרמה לכוחות צה"ל מעילותן הטקטית של מערכות ההגנה האוירית והנ"ט, היא אשר זיעזעה את מנגנון המלחמה הישראלי, שהיה מבוסס ביסודו על שיתוף הפעולה בין הטנק למטוס במלחמה ניידת מהירה. ואולם, מלחמת אוקטובר גם המחישת, כי טקטיקת ההתקפה של הצבאות הערביים נפלה כהרבה מן הרמה הגבוהה של הטקטיקה שהפעילו בהגנה. במלחמה הבאה יופעלו בוודאי שוב טילים נ"ט ונ"מ בקנה-מידה נרחב, וזאת על-ידי צבאות שני הצדדים; אולם אלה לא יבטלו את תפקיד הטנק או מטוס הקרב-ההפצה בלחימה. הכרח לזכור גם, כי הכוחות הישראליים הצליחו לפתוח את שתי הפרצות בדוורסואר ובסעסע ולהרחיבן, למרות הטילים נ"ט ונ"מ שהופעלו בהצלחה כה רבה על-ידי הכוחות הערביים. הצלחת טקטיקות ההגנה במלחמה הרביעית, אסור שתהיה יסוד לדוקטרינת הלחימה של הכוחות הערביים במלחמה החמישית. זאת ועוד: קרוב לוודאי שהאויב הישראלי, אשר הופתע במלחמה הרביעית מעילותן של טקטיקות ההגנה של הצבאות הערביים, יחפש תשובה מתאימה להן לקראת המלחמה החמישית. תשובה מעין זו עלולה לבטל את יעילותן של טקטיקות-ההגנה אלה, או לפחות לצמצם את השפעתן. על הערבים לפתח, אם כן, את הטקטיקה של מלחמה ניידת התקפית תוך הדגשת שיתוף הפעולה בין השריון, החי"ר וכוחות האויר. כן עליהם לשקוד על קיום רמה גבוהה של טקטיקה הגנתית. זהו לקחה הנוסף של מלחמת אוקטובר, אשר על המפקדות של הצבאות הערביים ליישמו לקראת המלחמה הבאה.

4. פרטים על מערכות ההגנה האוירית, שהופיעו על ידי צבאות מצרים וסוריה במהלך מלחמת יום-הכיפורים, ניתן למצוא במאמרו של בסין עוציה "רשתות ההגנה האוירית", "מערכות" 238—239. — המערך.

לאופרד-2

טנק המערכה העיקרי של גרמניה המערבית לשנות ה-80

בפיתוח טנק חדש טוב יותר, אלא יש לנצל כל אפשרות להגדלת כושרם הקרבי של הטנקים משנות יצור קודמות, תוך השגת יתרון באיכות ובביצועים טכניים טובים יותר. יש לפעול יותר ויותר בכיוון של שיפוץ ומודרניזציה כדי לא לפגור גם עם הטנקים הישנים אחר ההתקדמות הטכנית.

קו מחשבה דומה בולט גם במחקר של החברה המתכננת „פורשה“ (PORSCHÉ), שעסק בבעיה של חידוש לאופרד 1 בעת פיתוח לאופרד 2. תחילה, בסמוך לשנת 1966, היתה הבעיה סיפוקן של הדרישות הספציפיות של המפרט הצבאי, שמסיבות שונות לא יושמו ביצור. בנוסף לכך, נתבקשו הצעות בדבר עדכון לאופרד 1 בהתאם למצב-הידע בתקופה של 15—20 שנה — חיי-השירות המתוכננים של הטנק. רוב השיפורים שגולדו ממחקר זה ניתנים היו ליישום ישירות בקו-היצור, אך חלק מההמלצות נתקבל רק לאחר ניסויים מתישים ופיתוח ניסויים.

בעקבות מחקר זה נבנו דגם ניסויי ושני אבות-טיפוס, תוך שיתוף פעולה הדוק בין היצרן העיקרי Krauss-Maffei AG ו-„פורשה“ בביצוע התכנית כולה והמרכב במיוחד; בינו לבין WEGNANN בפיתוח הצריח, ובינו לבין AEG TELEFUNKEN באלקטרוניקה.

מאחר שבאותו זמן היה הפיתוח המשותף הגרמני-אמריקני של MBT-70 כיוורשו של M-48 בעיצומו, לא הוצבו דרישות מבצעיות גרמניות לתכנית לאופרד 2, ואף לא ניתן היה לצפות לתקציב מספיק. התכנית החדשה היתה, על-כן, מבוססת בחלקה על הדרישות המבצעיות שעובדו במשותף עם צבא

אחד מנושאי הפיתוח החשובים ביותר בתכנית ההצטיידות המחודשת של צבא גרמניה הפדרלית הוא הלאופרד 2, שהיה ידוע בכינויו הקודם קמפפנצר (KAMPFPANZER), או במשך זמן קצר קילר (KEILER). רכב קרבי משוריין חדיש זה מתוכנן להחליף לקראת סוף שנות ה-70 את 1054 הטנקים M-48A2C מתוצרת ארה"ב שעדיין נשארו בשירות; לאחר דיונים ממושכים החליט הצבא לבסוף נגד המודרניזציה של ה-M-48 (על-ידי החלפת התותח והמנוע) — פיתרון שנשקל לאור המחיר הגבוה יותר של הטנק החדש. החיסכון שנוצר מהוצאת ה-M-48 משירות יפצה במידה רבה על העלות הנוספת של הלאופרד 2 — הגובעת בעיקר מהדרישות המבצעיות החמורות יותר עבור הטנק החדש. להחלטה זו של הצבא נודעת משמעות רבה בהקשר לתכניות הרכש ארוכות-הטווח של טנק המערכה העיקרי — תכניות העוסקות לא רק בהחלפת ה-M-48 בלאופרד 2, אלא גם בהחלפה המתוכננת של לאופרד 1 בשנות השמונים המאוחרות בקמפפנצר 3, בפיתוח אנגלי-גרמני משותף.

ההחלטה לאמץ תהליך דו-שלבי לחידוש כוח טנקי-המערכה היחשה בעקבות ניסיון קודם עם תכנית הרכש של ה-M-48, כשהתברר מהר מאוד שחידוש מלא של סדר-כוחות כלי הרכב הקרביים המשוריינים, לא בא בחשבון מטעמים כלכליים.

בראייה ארוכת-טווח, אין הצבא יכול להימנע מהמסקנה, שבפיתוח כל טנק חדש, לא ניתן יותר להסתפק בהתקדמות מקבילה לפיתוח הפוטנציאלי של האויב, ואפילו לא בהשגת יתרון טכני עליו. נוכח העדיפות המספרית של האויב, לא די

השטח, ומאפשר גם שימוש במטענים בעלי טמפרטורת פיצוץ גבוהה יותר, ללא הפשרות הרגילות, החייבות להיעשות בקנה בעל סלילים כתוצאה מהשאיפה להאריך את חייו. שימוש בתחמושת מיוצבת-סנפירים מקנה יכולת להשתמש במהירויות לוע גבוהות בהרבה, ומאפשרת שימוש בקליעים בעלי יחס אורך לקוטר מעל 4.5:1, דבר שאינו אפשרי בתחמושת מיוצבת סחרור.

סביר שפגזים ח"ש מנעל הנורים מתוחה זה יכולים לחדור את המטרות הסטנדרטיות של נאט"ו, אפילו בטווחים ארוכים אם אפקט נותר מספיק (RESIDUAL EFFECT). בתוספת לתחמושת ח"ש מנעל מהירה זו, יורה לאופרד 2 גם פגז רב-תכליתי, בשימוש נגד מטרות קשות ורכות, ובטווחים ארוכים יותר נגד מטרות-שטח. בנוסף לניצול עיקרון המטען החלול, מקבלים מתחמושת רב-תכליתית זו אפקט ריסוס עצום. לשני סוגי התחמושת הותאמו תרמילים מתכלים למחצה, בעלי כרכוב פלדה.

מערכת טעינה הידראולית נועדה להקל על תפקיד הטען, המפעיל עיל בנוסף לתותח הראשי, גם את המקלע המקביל מ"ג 7.62 מ"מ, את כפתור „ההיכוך-לירי“, וכן את בורר סוג התחמושת. מערכת זו מניחה את הפגז במאונך על מגש הטעינה מיד לאחר שהוא נשלף מתא הפגז התורן. מערכת הטעינה המ-לווה את התותח במצבו המיוצב, מרימה את הפגז למצב טעינה, ומכאן הוא נדחף ידנית אל מקומו בקנה. התותח והצריח מופע-לים הידראולית הן במצב רגיל והן במצב מיוצב וגם בהפעלת חירום; הפעלת חירום אפשרית על-ידי שתי משאבות הידראו-ליות, אחת לצידוד ואחת להגבהה, המופעלות ידנית על-ידי התותחן. מנגנון כינון התותח ומערכת היצוב בנויים על-פי עיקרון CADILLAC-GAGE.

פיתוח ושיפור נוספים של FEINMECHANISCHE WERKE MAINZ (FWM), AEG — TELEFUNKEN ו- HONEYWELL תרמו לעובדה שמערכת היצוב בלאופרד 2, עולה, בכל הנוגע לדיוק, במידה רבה על כל מערכת ידועה אחרת. דרושים לא יותר מ-2-3 כוילים ליום כדי לקיים רמה זו של דיוק.

הגישה הגרמנית, הגורסת שעל מפקד הטנק להיות משוחרר ככל האפשר מתפקידים משניים, ניכרת בתכנון לאופרד 2 גם בכך, שמדי-הטווח, המשמש גם כוונת ראשית, מופעל על-ידי התותחן. לשם כינון התותח, כיוון ותיקוני ירי, יש לתותחן, בנוסף לפריסקופ החד-עיני TZF1A, בעל הגדלה $\times 8$ (שהועבר ללא שינוי מלאופרד 1), ציוד חדש EMES-12 — שניהם מפיתוח ויצור ZEISS. אולם, ה-EMES-12 הוא מד-טווח משולב המכיל לייזר וגלאי סטראוסקופי. שילוב זה פותר את הבעיה החשובה של הדי-שוא מטעים הבאים מהלייזר. הגלאי הסטראוסקופי המשמש גם הוא מד טווח שולב קודם כל על-מנת לבדוק את הטווחים שנמדדו על-ידי הלייזר, אולם ציוד תצפית זה כשלעצמו, באורך בסיס של 1.72 מ' והגדלה $\times 8$ או $\times 16$ מספק לתותחן אמצעי תצפית סטראוסקופי מצוין, עם ביצועים מפתיעים בתנאי ראות גרועים.

• תרמיל מתכלה עשוי חומר פלסטי, אשר משמש לשמירת חומר הנפץ ההודף הדרוש לירי הפגז, ומקל על הטענתו בתותח. בזמן הירי נשרף החומר הפלסטי, כך שאין צורך „לפלוט“ את התרמיל, ובכך נחסכת מערכת פליטת תרמילים וגם נחסך מקום על רצפת הטנק, שהיה נתפס בעבר על-ידי התרמילים הריקים.

ארה"ב, יחד עם מספר דרישות גרמניות ספציפיות שהתעוררו. כל אלה הוליכו למסקנה שהמשך פיתוח „תפישת הלאופרד“ עשוי לספק את כל הדרישות. בין הדרישות שנבעו מתכנית MBT-70 היו אלה הנוגעות לצריח ולתותח, משום שהיו כבר ספקות אם חימושו העיקרי של MBT-70 משתלם*, כשם שהיה ספק אם יש בנשק משולב כזה משום פיתרון אופטימלי. אפילו העצירה שנתחייבה בטנק עד שהטיל ישיג את מטרתו היתה מנוגדת לדוקטרינה הגרמנית הבסיסית הגורסת מעבר מהיר וחלק ככל האפשר מעמדת-אש לתנועה. על-כן החליטו מתכנני לאופרד 2 להתקין צריח עם תותח מקובל, שיוכל לענות באורח מירבי על הדרישות הגבוהות ביותר שהוצבו מבחינת הסתברות-פגיעה וכושר חדירת שריון.

לפני התכנון מחדש או השיפור הכללי של כל המרכיבים, נדרשה תשובה לשאלה כיצד ובאילו תנאים יבוצע שיפוץ לאופרד 1 במטרה לשפר את יעילותו המבצעית. המטרה השנייה, אף כי פחות רשמית, היתה ליצור טנק מערכה חדש מאותם הקומפוננטים.

כשנתקבלה ההחלטה ב-1970 להפסיק את תכנית הפיתוח המשותף הגרמנית-אמריקנית, בשל הסכמת שני השותפים לפתח את טנק העתיד הפשוט יותר כל אחד לעצמו, הוקצבו סכומים ניכרים יותר לתכנית לאופרד 2. הידע בעל-הדרך שהושג מהניסויים המשותפים ב-MBT-70 והניסיון שהצטבר מאבות-הטיפוס הראשונים, זרם אל תוך שלב הפיתוח השני, שכלל בניית 17 אבות-טיפוס של לאופרד 2, הנמצאים עתה בניסויים טכניים. ניסויי-השירות שכבר החלו, מראים שאם הכל ילך כשורה, יש לצפות שהאישור לכשירותו של הטנק לשירות ינתן בערך בסוף שנת 1975. ניפוק דגמי יצור צפוי, איפוא, החל באביב 1978.

מנקודת ראות תכנונית, תכליתיות העלות (cost-effectiveness) היא עדיין הגורם שיכריע לצד תכנית פיתוח או תכנית רכש. תכליתיות-העלות של לאופרד 2 נחשבת די גבוהה. גיתן להסיק הערכה זו ממספר נתונים השאובים ממצב הפיתוח הנוכחי. אך נתונים אלה אינם עוזרים במאומה לקביעת הערכה איכותית של רכב קרבי חדש זה. אין לצפות בשלב זה אפילו להערכה השואתית של יעילותו הקרבית לעומת טנקים קיימים אחרים. אפשר להניח כי לאופרד 2 יעלה על טנקים הנמצאים כיום בשירות, בכל שלושת מרכיבי היעילות הקרבית — עוצמת אש, ניידות והגנת-שריון; אולם הערכה מוסכמת ומוחלטת, על יסוד הנתונים העומדים לרשותנו כיום, היא בלתי אפשרית.

עוצמת-אש

לאופרד 2 הוא הטנק הראשון במערב המצויד בתותח בעל קדח חלק. לתותח שפותח על-ידי ריינמטל, יש סדן מסילה אנכי ומנגנון טעינה הידראולית. משקלו עולה רק במעט על התותח 105 מ"מ הנמצא כיום בשימוש נרחב. הוא מצויד בשני בלמי-רתיעה והוא חוזר למצב הירי בעזרת שני מנגנוני-החזרה (RECUERATORS) מסוג חדש, כשהסדן נפתח בו-זמנית. קנה-תותח חלק-קדח ניתן בנקל לטיפול בחום או לטיפול פני-

• ה-MBT-70 (Main Battle Tank 70) תוכנן בשיתוף פעולה אמריקני-גרמני, ונועד להיות טנק מערכה עיקרי של מדינות אלה בסוף שנות ה-70. הטנק אמור היה להיות מצויד בתותח דו-תכליתי, היורה הן פגזים והן טילים נ"ט.

- 1 פריסקופ של המפקד
PERI-R-12
- 2x צג טלביזיה למערכת
ראיית לילה לתותחן
- 2 צג טלביזיה למערכת
ראיית לילה למפקד
- 3 כוננת **EMES-12**
של התותחן
- 4 פריסקופ **TZF-1A**
- 5 לוח בקרה של מחשב
FLER-H אש בקרת
- 6 לוח בקרה של המפקד

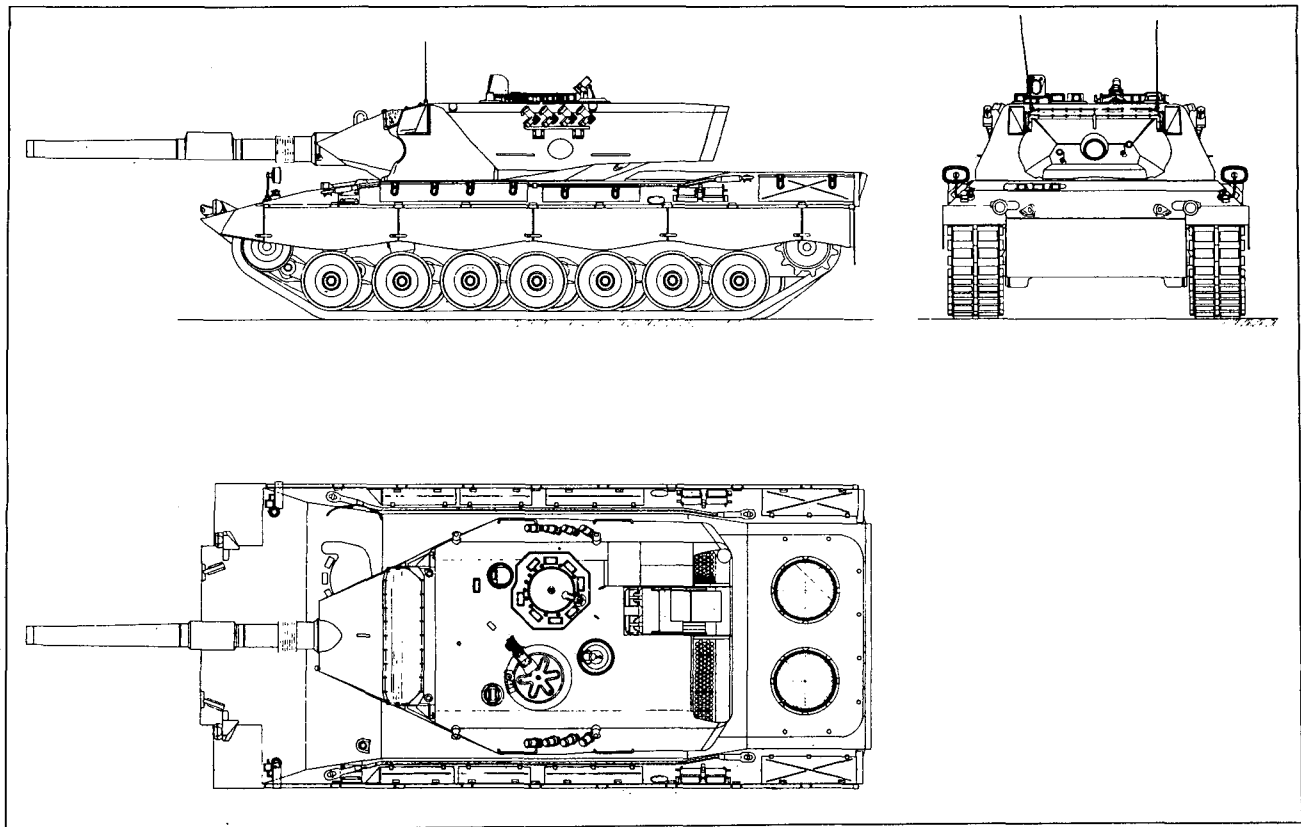
מערכות המפקד והתותחן בלאופרד-2

אמצעי ראיית לילה פסיביים הם בין העוזרים החשובים ביותר להשגת יעילות קרבית שהוכנסו ללאופרד 2. הא"א האקטיבי וציוד אור-לבן ניתנו רק למקרים שהשימוש באמצעים פסיביים אינו אפשרי בגלל תנאים סביבתיים. שילוב מגבר האור הפסיבי בעל מחוש חום ומערכת ראיית לילה פתיקה * מעניק תצפית על שדה הקרב ואיתור מטרת בליילה, ללא סכנת גילוי על-ידי האויב. גם יחידה זו מבוקרת מרחוק ומאוכסנת בכרית הצרית. עדשת האובייקטיב, וכן גם הפריסקופ הפנורמי, ניתנים לציוד של 360 מעלות בלחיצת-יד של המפקד, ללא תלות במצב הצרית, ושניהם מיוצבים גם בציר האופטי. מאחר שדרישות ראיית לילה לתותחן ולמפקד הן כמעט זהות, הוחלט לאמץ העברת המונות על-ידי טלביזיה לשניהם ועל כן ניתן לכל אחד צג.

ניתן לצודד את התותח אל קו הראיה של הציוד הנ"ל, על-ידי הפעלת מתג, בדומה לפריסקופ PERI-R-12 בהנחיית מחשב בקרת האש. מחוש-החום מאפשר גם גילוי של מטרת מוסות היטב. אם המידע המתקבל מחישת החום נקבע כלא מספיק לזיהוי חיובי, משתמשים במערכת ראיית הלילה הפתיקה כדי להשיג זיהוי מדויק יותר של המטרה. אבות-הטיפוס מצוידים עתה בשני סוגים שונים של אמצעים לאיתור מטרת. האחד הוא פיהוח של ZEISS ELTRO, והשני הוא מתוצרת AEG — TELEFUNKEN. ההחלטה באיזה ציוד לבחור טרם נתקבלה, אך לא יהיה זה מפתיע אם הלאופרד 2 יצויד במכשיר תצפית תרמי בעל כושר הפרדה גבוה, שיבוא במקום

מדידת טווח עם EMES-12 — מד הטווח הלייזר/סטראוס-קופי — בעשית כדלקמן: לאחר ישור עם המטרה, מופעל הלייזר על-ידי כפתור שעל ידית הכינון; הזמן הנדרש לקרן הלייזר להגיע למטרה ולחזור, נמדד על-ידי מחשב אלקטרוני ומאפשר קביעת הטווח. המחשב יכול לאחסן מספר מדידות-טווח, כולל אלו שניתן לייחס להדי-שוא. מד הטווח EMES-12 מאפשר לתותחן לבדוק במהירות, באמצעות מחוון הטווח הסטראוסקופי, אם הלייזר טיווח נכון את המטרה. מדידת טווח אופטית, הכלולה בלאופרד 1 (שכבר הוכיח עצמו) אפשרית גם עם EMES-12 על-ידי הפעלת בקרה רגלית או ידנית. אמצעי נוסף למדידת טווח עומד לרשות המפקד וסימון הטווח על הכוונת שלו מושג על-ידי העיקרון „בסיס על מטרה“, אך אז רוחב המטרה או גובהה חייבים להיות ידועים. הפריסקופ PERI-R-12 — פריסקופ פנורמי עם יצוב ג'ירו של קו הראיה — נותן למפקד כוונת לבקרת-אש ממדרגה ראשונה בה אפשר להשתמש גם למטרות תצפית א"א. קו הראיה ניתן להסטה בהגבהה וציוד, ומצבו היחסי לקו האש ניתן לקריאה על-גבי מדרג-דמוי-שעון שבמערכת השנתות. הכוונת, המחור-ברת למחוון הציוד על-ידי פעימה חשמלית, מאפשרת למפקד לרכוש מטרה מכל מצב-ציוד-צרית רצוי ובהמשך, לצודד את התותח אליה. מייצב נגדי נועל את הפריסקופ הפנורמי על המטרה בעת סיבוב הצרית. ניתן להזין אל תוך המייצב הבנוי בתוך ה- PERI-R-12 גם את תוספת זזית ההגבהה המתחייבת משימוש בסוגי תחמושת שונים וכן את הזזית המובילה הדרושה לפגיעה במטרה נעה. הן היחידות האופטיות והן יחידות העזר האלקטרוניות מוצבות על רכיבים מרכזי זעזועים. זרקור הא"א/אור לבן, המותקן גם בלאופרד 1, מוסתר על-ידי שריון בכרית הצרית. הוא מובא לעמדת-הארה על-ידי בקרה מרחוק וזזית ההגבהה שלו נקבעת על-ידי מחשב בקרת-האש. בפיקוח מערכת זו, יתותך תמיד ציר אלומת האור הצרה או המפוזרת את קו הראיה בטווח שנבחר לירי או לתצפית.

* מערכת ראיית לילה פתיקה (gated viewing) — נועדה למנוע טעות בהערכת הטווח על-ידי סגירת המערכת לפרקי זמן המתאימים לזמן המשוער שידרש לקרן (אור או לייזר) לעבור את המרחק מהסנק למטרה וחזרה, עפ"י הערכת טווח שהושגה על-ידי מכשיר פשוט יותר תחילה — במקרה זה מחוש חום פסיבי. בצורה זו, הדים החוזרים מעצמים יותר קרובים, כלומר מוקדם מדי, או מעצמים רחוקים יותר מהמטרה, כלומר מאוחר מדי, אינם נקלטים במערכת ואינם מטעים.

ניידות

הצבא הגרמני אימץ מזה שנים רבות את הגישה הגורסת כי לעוצמת האש תהיה תמיד עדיפות על-פני הגנת השריון; הם מודים ששיפורים מסויימים בהגנה, שיושגו חלקית על-ידי ניידות, רצויים. על-כן קודם הפיתוח בכיוון זה, אשר מתבטא במנוע MBT-70 החזק בהרבה, ובמקומו"מ בעל מעמס-עבודה גדול במידה ניכרת, שעמדו ברוב הדרישות להגדלת הניידות.

משנפסקה תכנית MBT-70 בישת-המזל אומצה יחידת הכוח בטנק החדש כמעט ללא שינוי. מתלה-המקו"מ ההידרו-פנאומטי, שלפי ההערכה הגרמנית מייצג את הכיוון העתידי בתכנון המתלה לטנק, עדיין אינו יכול להיחשב כמספק לגמרי, על אף 12 שנות עבודת-פיתוח. מאחר ש"פורשה" והיצרן העיקרי Krauss-Maffei AG ראו את המתלה ההידרו-פנאומטי מהפכני מדי, מסובך מדי ומעל לכל יקר מדי ומשום שלא היתה כל דרישה למתלה בעל יכולת לשנות גובה, אומץ בלאופרד מתלה מסוג מוט פיתול בעיצוב חדיש.

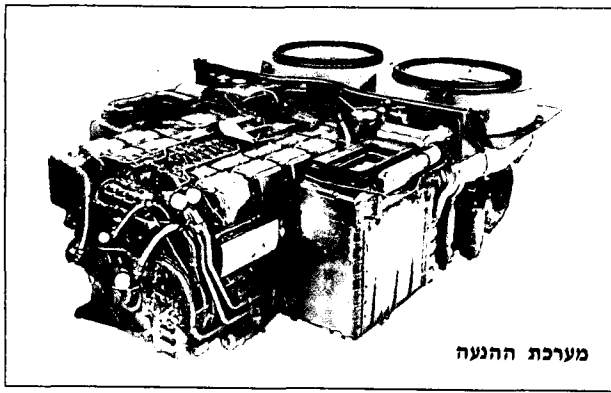
יחידת הכוח מכילה את המנוע עצמו עם מחולל בן 20 ק"ו, חיבת הילוכים ומערכת היגוי; מערכות סינון-אוויר, קירור ופליטה ומערכת בלמים. בהיותו מתוכנן כיחידה, ניתן מכלול המנוע להחלפה בתנאי-שדה תוך כ-15 דקות. מנוע הדיזל, עם טעינת גידוש MB 837 KA-500 שפותח על-ידי MTU הוא רב דלקי בעל הספק 1500 כוח סוס, ונותן ללאופרד 2 יחס הספק משקל של כ-30 כ"ס לטון, הישג שרק מערכת ההנעה של ה-MBT-70 משתווה אליו. המנוע הוא בעל 12 צילינדרים מסודרים ב-90° V, 4 פעימות, ויחס דחיסה של 20.5:1. מומנט מירבי הוא 460 ק"ג מטר — ב-1950 סל"ד.

נתון אופייני למנוע זה הוא יחס הספק לנפח בשעור

המגבר בעל מחוש חום, בתנאי שניתן יהיה לייצר מכשיר תצפית כזה במחיר סביר לפני שהטנק יכנס לשירות מבצעי. ליבה של כל מערכת בקרת-אש הוא מחשב בקרת-האש שתוכנן על-ידי AEG — TELEFUNKEN. המחשב המכונה FLER-H, משרת את המפקד והתותחן כאחד ומעבד נתונים המתקבלים מ-EMES-12 וממדה-טווה באורח אוטומטי מלא. המחשב מעבד נתונים גם מה-PERI-R-12, מתשומות (INPUTS) מערכת היצוב, ומהתקפים (פולסים) המתקבלים מאמצעי ראיית הלילה ומהזרקור.

מידע זה, בתוספת זווית הטנק, שיפוע הקרקע והתשומות ממכ-שירי החישה האחרים, מאפשרים למחשב להורות את זווית ההגבהה ואת האזימוט של התותח עבור כל סוג תחמושת. לשם העסקת מטרה נעה, קיימת ב-FLER-H מערכת שנתות הניתנת להתאמה לזווית המובילה הדרושה, בהתחשב בתנועה העצמית ובתנועת המטרה. כל מה שעל התותחן לעשות לשם כך הוא לעקוב לשניה אחר המטרה בעזרת המחווון. מכשירי החישה המספקים למחשב נתונים על לחץ אטמוספירי, על הטמפרטורה באוויר ועל רוח צד — ממוקמים על גג הצריח, בעוד שמכשירי החישה לטמפרטורת אבק השריפה ממוקם בתא התחמושת התורנית. נתונים על בלאי קנה התותח ועל גורמי תחמושת רלבנטיים, יש להזין אל תוך המחשב באורח ידני. מובן שאת כל הנתונים המוזנים בדרך-כלל באופן אוטומטי ניתן במקרה חירום להזין בשיטה ידנית.

כל לוחות הבקרה והמחווונים שבאמצעותם מתנהלות כמעט כל הפעולות הדרושות לבקרת-אש, מסודרים לפי השיטות החד-יות ביותר בעיקרון הגישה הנוחה והראות הטובה. הם חסונים במידה רבה בפני טעויות והפעלתם דורשת זמן מינימלי.

מערכת ההנעה

במצמד או מאיטים המופעלים הידראולית כך שהחלפת ההילוי כים היא אוטומטית למחצה.

בין יתר היתרונות שמקנה השימוש בתיבת הילוכים אוצרת כוח זו נמנים: היגוי חסר-בעיות, פשטות כללית בתפעול, בלאי ושחיקה גמוכים של כל המערכת — מהמנוע ועד לזחלים, מידת הגנה רבה בפני הזנחה או נזק מכוון, וכתוצאה מכך מחיר נמוך להכשרה, תחזוקה ותיקונים. תיבת ההילוכים מכילה גם בלם הידרו-דינמי-מכני משולב, הכולל שני בלמי צלחת (דיסק) מכניים; מאט (retarder) בעל הספק מירבי של כמה אלפי כוחות-סוס, אשר באמצעותו ניתן לבלום את הטנק ממהירות של 35 קמ"ש ב-3.6 שניות. לכן, לחיצה על הבלמים אינה מהווה בעיה. עוצמת הבלימה באמצעות הדוושה, הנבחרת על-ידי הנהג, נשארת אף היא קבועה בכל התחום. מקומו של המאט, על הציר הראשי של מערכת ההילוכים, בין תיבת ההילוכים ויחידת ההיגוי, מאפשר להספק התמסורת להשתמר במלואו אפילו בזמן בלימה.

ביצועי ניידות טובים יותר יתאפשרו כאשר להיגוי ההידראולי-משובי תתווסף בעתיד מערכת היגוי-כוח, שתופעל על-ידי מצמד הידרו-דינמי, ותייצר הספק יחסי למומנט המופעל עליה. תיבת ההילוכים מאפשרת לנצל כמעט את כל הספק המנוע לסיוע להיגוי, תוך איבוד זמן מזערי ובקרה ללא שלבים, ולהעביר כוח זה בצורה אופטימלית אל הזחלים. סיבובים בטוחים וללא זעזועים והאטה מהירה מאוד, וכן סיבוב מלא על הציר תוך 10 שניות, כל אלה אפשריים. לאור ההישג ביחס משקל להספק בשיעור 1.3 ק"ג/כ"ס ב-HSWL 354/3, אין זה מפתיע שההספק ליחידת נפח של כל יחידת הכוח עולה ב-57 אחוז על זה של לאופרד 1, או כשהבסיס הוא אותו הספק, הוקטן משקלו ב-38 אחוז. מצב הפיתוח כיום מתאפיין בנתונים הבאים: יחס כוח לנפח (כולל מנוע תיבת הילוכים, מסנני האויר, ומערכת הקירור, כולל בקרת קירור האויר) הוא 220 כ"ס/למ"ק, שעה שיחס משקל לכוח הוא 3.8 ק"ג/כ"ס. יחידת המנוע כבר נוסדה ביותר מ-20,000 ק"מ בטמפרטורות שונות בתחום של 40°- עד 49°+ צלזיוס.

התכנון הטכני של המוקו"מ עונה במידה רבה לדרישת ניידות מירבית אפשרית. רק מוקו"מ עם תנועת מתלה וכושך עבודה בעומס מספיק גדולים, מאפשר שיפור בעבירות תוך הענקת יציבות טובה לרכב כולו. מתלה מוטות הפיתול בלאופרד 2 נבחר לאחר בדיקת כל הפתרונות הטכניים להגדלת ניידות האפשריים בגבולות כספיים סבירים. במתלה — 14 מוטות פיתול, כל אחד בקוטר של 62 מ"מ עם תנועת מתלה של

892 כ"ס/מ"ק, שהוא יותר מכפול מהשיעור הממוצע של 411 כ"ס/מ"ק הקיים בטנקים כמו ציפטיין, ויקרס, AMX-30, M-60 A1, STRV-103-B, ו-PZ-28. לערך זה נודעת השפעה גדולה על המשקל הכללי של לאופרד 2, כי הרי ככל שגדל נפח ההתקנה של יחידת הכוח כן גדל הנפח שיש להקיף בשריון, ומכאן גדל משקל השלדה. ההתקדמות אשר הושגה בפיתוח מנוע 1500 כ"ס ניכרת גם ביחס משקל לכוח בשיעור 1.57 ק"ג/כ"ס; זהו שיפור של יותר מ-47 אחוז בהשוואה להישג של המנוע MB-838, 830 כ"ס, של לאופרד 1. הגדלה עצומה זו בהספק, בתוספת שכלולים טכניים רבים והגדלת מהירות הסיבוב ל-2600 סל"ד, היא בעיקרה תוצאה מפעולת מטעני גידוש טורבו מקוררי אויר, המנצלים את אנרגיית גזי המפלט והמותקנים אחד על כל סוללת צילינדרים.

מטען הטורבו טרם הגיע לעיצוב אופטימלי, משום שלא ניתן עדיין להשיג האצה מספקת עד המהירות ותשואת ההספק המירביות שיאפשרו לטנק לנצל את יכולת התאוצה הגבוהה ביותר שלו. מכל מקום מיחסים כיום חשיבות מיוחדת לאופטי-מיזציה של תאוצה, המאפשרת לטנק לזנק מתוך מחסה ברגע הצורך.

לקירור המנוע נודעת חשיבות מכרעת המשפיעה על אורך חייו. שני מצננים עגולים גדולים המותקנים מעל תיבת ההילוכים, עם מניפות רדיאליות קונצנטריות, המופעלים ונעצרים אוטו-מטית בהתאם למידת החום של נוזל הקירור, מבטיחים את ביצועיו המירביים של המנוע אפילו בטמפרטורה סביבתית גבוהה. כדי להשיג איכות זו ובתהחשב בשיקול נפח, נדרש הספק גדול כדי להגיע למהירות גדולה, יחסית, של אויר הקירור.

כדי לסנן את אויר הבעירה, הנשאב דרך שואב-אויר, הותקנו במרכזו, מעל תא-המנוע, שני מסנני אויר דו-שלביים. חלקיקי האבק המסולקים על-ידי השלב הראשון נשאבים החוצה לפני שהאויר נכנס למסנן היבש המהווה את השלב השני. יעילות סילוק החלקיקים, לפי הנתונים, היא 99.9 אחוז, אף לאחר תקופה ממושכת של שימוש במסנן.

ציוד העזר הנדרש לתפעול המנוע, כגון מסנני אויר, מתמרי חום המים, מתנע, מחולל ואמצעי בקרה אלקטרוניים, ממוקמים סביב בית גוף המנוע. היחידה המשולבת של תיבת-ההילוכים וההגה HSWL 354/3 מתוצרת RENK, המותקנת בתיבה קומפקטית עם מערכת ההיגוי המשובי (regenerative steering gears) ומצמדת למנוע, מחוברת לגלגל התנופה של המנוע באמצעות מצמד משונן. תיבת הילוכים הידרו-מכנית-פלנטרית בת 4 מהירויות זו, היא ממיר-מומנט הידרו-דינמי מצויד במצמד (CLUTCH) עוקף או מגשר למטרת היסכון בדלק. האפשרות הניתנת להחליף הילוך תחת עומס, מאפשרת לנוע באותה מהירות (עד 30 קמ"ש) לפנים או לאחור בשני ההילוכים הנמוכים. דבר זה מקנה יכולת לעבור במהירות מתנועה לפנים לתנועה לאחור, גם תחת עומס בפרק זמן הבלימה; יתרון זה יכול להיות מכריע במשימות סיור או בתנועה למגע, מאחר שכל דרגה בתיבת הילוכים זו מצוידת

* בהיגוי משובי (REGENERATIVE) מעבירה המערכת את כל המומנט לחול שאינו נעצר, להבדיל ממערכות היגוי מטיפוס ישן יותר, בהן חלק מהמומנט הולך לאיבוד בגלל בלימת הזחל.

הגנת שריון

רמת ההגנה הבליסטית הניתנת לטנק ולצוות בפני תחמושת ח"ש, שריפה, מוקשים ונשק גרעיני, מותנית בראש וראשונה בעובי הדופן, באיכות לוחות הפלדה, קשיותם וחוזקם. להגנה בפני יריי בכינון-ישיר נודעת חשיבות מכרעת לצורת המשט-חיים השונים ולזווית שלהם. הדרישה המבצעית להגנת הצוות היתה גבוהה, והביצוע, במיוחד בשל ההגבלה המוכתבת למשקל של 50 טון, היה קשה. מאחר שאי אפשר להשיג הגנה בליסטית מלאה, ניתנת עדיפות מודגשת לעיצוב הצורתי של לאופרד 2. מאמצים מיוחדים הושקעו ביצירת משטחים תלולים בחזית הצריח והתובה. ואכן הושגו הישגים מפתיעים למדי.

ניתן להגן בפשטות ובמהירות על הציוד האופטי החיוני באמצעות כיפות שריון חזקות. החומרים שבשימוש היו גם כן בדרך כלל לוחות שריון. מידת החשיבות שייחסו לעילות קרבית ניכרת באימוץ שריון הבנוי מלוחות אשר ביניהם רווח זה מקטין בהרבה את האפקט של האנרגיה הקינטית ושל תחמושת מטען חלול. חוסר רציפות בשריון החיצוני וידידות אחיזה בוטלו בעיקרם ולאזורים בעלי סיכון גבוה ניתנה הגנה מיוחדת. מאחר שהגנה בליסטית תואמת במידה רבה לתפישה הכללית, ומאחר שלא הוחלט סופית על הגבול העליון של משקל הטנק, אין לראות את אבות-הטיפוס כמיציגים קביעות סופיות.

גם להגנת אב"כ ניתנת תשומת לב הולמת. עיצובה של מערכת האב"כ לטיהור אויר שופר, והדרישות לאפשרות החלפה פשוטה יותר של המסנן ולהגברת היעילות הכללית של המתקן — נפתרו. על כן יכול הטנק להצות אזורים רוויים או מזהמים, ללא השפעה מזיקת על הצוות. כמות האויר המסופקת על-ידי המניפות מבטיחה את הלחץ העודף הדרוש בתא הלחימה. חלקיקי האבק הגדולים, יחסית, הנשאבים פנימה עם האויר, נפלטים מיחידת הסינון המוקדם כדי למנוע כניסת מקור קרינה אפשרי לתאי הלחימה. מאחר שהמשטחים העליונים החלקים בלאופרד 2 נוחים לטיהור והדבר נלקח בחשבון גם בבחירת צבעי ההסוואה, ניתן להחזיר את הרק"מ במהירות לכוננות קרבית, אפילו אחרי התקפה גרעינית.

מסלק העשן בתותח 120 מ"מ מנקה את תא הלחימה מעשן, כשם שעושה מערכת דומה במקלע. בקרבות אב"כ ניתן להקטין את ביצועי שתי המערכות האלה על-מנת לקיים את הלחץ העודף בתא הלחימה. בנוסף ל-8 מדוכות עשן, מצויד צריח הלאופרד 2 במטול-רימונים מעיצוב חדש ומעניין, שפותח על-ידי DIEHL לקרב-מגע. נגד חיל רגלים ציוד זה מאפשר לטעון מתוך הצריח רימונים נפיצים ולירות אותם בוויית תלולה. המטול ניתן לסיבוב של 360 מעלות ומעניק הגנה לטווחים קצרים בכל תחום השטח המת.

המשקל הקרבי של אב"ה-טיפוס היה עדיין מעל 50 טון וברור שלא ניתן היה לפשר בין דרישות נוספות רבות והפיתרון התכנוני האופטימלי. בנוסף לכך, הבסיס הראשוני של תכנית לאופרד 2 היה צר מדי. דגש רב מדי הושם על שיפוץ לאופרד 1, ולאחר מכן על הדרישה להשתמש ככל שאפשר בחלקים משותפים לשני דגמי הלאופרד. אך למרות אלה, הביאו המאמצים לשיפור הביצועים, לתוצאות חיוביות כמעט בכל מרכיבי היעילות הקרבית ונוצר רכב קרבי המשלב מכסימום עוצמת-אש וניידות עם הגנת-שריון טובה ביותר.

320 מ"מ ממצב סטטי של גלגלי המרכוב ותנועה שלילית של 210 מ"מ, והוא בעל כושר מעמס עבודה של 25000 ק"ג-מ'. מתוך שבעה גלגלי מרכוב בכל צד, מצוידים שלושת הקדמיים ושני האחוריים בסוג חדש של צלחות חיכוך משככות זעזועים. למרות שבעיות טמפרטורה, בלאי והקטנת מקדם החיכוך של המשככים תלויות במידה רבה ביעילות האטימה של התיבה — ולכן ניתנות לבקרה רק בקושי — החליטה חברת „פורשה" ליצור סוג חדש לגמרי זה של משככים ללאופרד 2. שיעור הבלאי של הצלחות, נמוך מאוד, והן מצופות בפלסטיק בעל תכונות צמיגות והחלקה דומות לאלה של המתכת עצמה; הן מסתייעות לחליפין בגלגל שיניים כנגד זרוע התנופה ובית-המשכך, תוך כדי היצמדותן זו לזו על-ידי לחץ צירי. כשזרוע התנופה בתנועה למעלה, מוגבר לחץ צירי זה על-ידי צלחות אקסצנטריות הפועלות צירית, ופעולת השיכוך גדלה בהתאמה. עפ"י ניסויים נראה כי משכך שכבתי מסוג זה פועל בדיוק רב יותר וגורם פחות התנגדות-סיבוב במוקד"מ ממשככי חיכוך אחריים. הוא בנוי בתוך בית מיסב זרוע התנופה, מוגן וסגור בצורה מספקת. צלחות המשככים השכבתיים, בקוטר 270 מ"מ, מצריכות תחזוקה מועטה מאד, מותקנות בציר משותף עם מוט הפיתול, ונכנסות כ-150 מ"מ אל תוך פנים הרכב.

בקליפת התובה מצויים, מלבד זרועות התנופה, רק בלם פלסטי דמוי-תא — אחד בכל צד המוצמד לעוצרי חבטה של גלגלי המרכוב הראשון והשני. לאור כושר פיזור החום הטוב שלהם והחיסכון הניכר במשקל, נבחרו לטנק זה גלגלי מרכוב מאלו-מיניום קל, בעלי שכבת ציפוי נגד בלאי המותזת עליהם מסביב ומטופלת בחום. הם חלולים ועל-כן קלים יותר וגדולים יותר במקצת בקוטרם מאלה של לאופרד 1. מצד שני, גלגל ההינע בקוטר 600 מ"מ קטן מגלגלי המרכוב (קוטר 700 מ"מ) וקטן גם מזה של לאופרד 1.

לשם הקטנת הלחץ הסגולי, פיתחה חברת DIEHL זחל ברוחב 635 מ"מ. הזחל הוא בעל חולית קצה ופינים מצופים גומי ומצויד בכריות גומי הניתנות להסרה, דבר המעניק אחיזה מספקת בדרך, אף בתנאים לא נוחים. כשכריות הגומי מוסרות, יש לזחל הקרבי הנמתח על-ידי אותה מערכת-מתיחה שב-לאופרד 1, תפיסה טובה מאד הנשענת על ארבע גלגלות מחוברות לתובה. רמת הפיתוח הגבוהה של כל מרכיבי המוקד"מ מאפשרת ניצול מירבי של כוח המנוע. כשפועלים בקרקע בעלת קשיים ממוצעים, במהירות העולה על 45 קמ"ש, נזקק הלאופרד 2 ל-1350 עד 1500 כ"ס במשך מרבית זמן הפעולה; 1200 עד 1350 כ"ס במשך 30 אחוז מהזמן, ו-1000 עד 1200 כ"ס במשך 13 אחוז מהזמן.

האנרגיה החשמלית מסופקת על-ידי מחולל (גנרטור) ראשי מופעל על-ידי המנוע, בהספק 20 ק"ו. במספר אבות-טיפוס הותקנו למטרת ניסוי גם מחוללים של 9 ק"ו המופעלים על-ידי מנוע-עזר; אלה יופעלו לחימום מוקדם של המנוע בטמפרטורה סביבתית נמוכה. שאר דרישות האנרגיה מסופקות על-ידי שש סוללות של AH 300, אשר במזג אויר קר, ניתנות לחימום מראש בהשראה (אינדוקציה). חימום תאי הלחימה נעשה על-ידי מערכת מחולל העזר ו/או על-ידי המנוע הראשי; מתגי החום הדרושים ממוקמים בתא הנהג ובתאי הלחימה.

לאופרד 2 — נתונים טכניים

נפח בהתקנה 1.68 מ"ק
 יחס הספק לנפח 892 כ"ס/מ"ק
 יחס משקל להספק 1.57 ק"ג/כ"ס
 צריכת דלק סגולית 180 גרם/כ"ס/ש'

תיבת הילוכים

טיפוס HSWL-354/3
 סוג — מערכת הידרו-מכנית פלנטרית עם מתמר מומנט ומצמד עוקף והחלפת הילוכים בסיוע מערכת-כוח
 מספר הילוכים 4 לפנים, 4 לאחור
 סוג החלפת הילוכים חשמלי-הידראולי
 יחסי התמסורת 4.47:1
 2.19:1
 (לפנים ולאחור) 1.51:1
 1:1
 משובי משולב (הידרו-דינמי והידרו-סטטי) סוג ההיגוי

מזקו"מ

מתלה מוט פיתול, קוטר 62 מ"מ
 תנועת מתלה — למעלה 320 מ"מ
 למטה 210 מ"מ
 בולמי זעזועים (בכל צד) 5 משככי חיכוך מצופים (על גלגלי מרכוב מס' 1, 2, 3, 6, 7)
 גלגלי מרכוב כפולים (בכל צד) 7
 קוטר גלגלי המרכוב 700 מ"מ
 גלגלי תמך לזחל (בכל צד) 4

סוג הזחל — חוליות עם פינים מצופים גומי וכריות גומי ניתנות להסרה, חודי שלג להבטחת מאחז בשלג
 אורך חיבור טבעת הזחל 183.5 מ"מ

מערכת החשמל

מחולל (גנרטור) אחד של 20 ק"ו על המנוע העיקרי, מחולל אחד של 9 ק"ו על מערכת העזר לכוח החשמלי מופעל על-ידי מנוע רב-דלקי, 6 סוללות 300 Ah מחוממות ב-השראה.

כללי

מערכת הגנה אב"כ עם מערכת על-לחץ. מערכת סילוק עשן למקלע, 2 מתמרי חום, פתח מילוט ברצפה.

פנורמי (משולב) מד טווח (א) 9.74 מ'
 בכוונת EMES-12 אורך בסיס 7.73 מ'
 1.72 מ' אורך בסיס 3.54 מ'
 לייזר (משולב) מד טווח (ב) 3.42 מ'
 בכוונת EMES-12 2.49 מ'
 TZF-1A כוונת עזר פריסקופית 0.54 מ'
 יש מד-שיפוע (קלינומטר) 0.49 מ'
 יש מחוון צידוד 0.635 מ'
 מחשב ציוד לתיאום טווח 4.72 מ'
 שנתות EMES-12 2.785 מ'
 שנתות TZF-1A
 מד שיפוע
 PERI-R-12 כוונת המפקד 50,500 ק"ג
 פריסקופ פנורמי 29.75 כ"ס/טון
 עם יצוב קו ראייה 0.83 ק"ג/סמ"ר
 XSW-30-U זרקור
 + א"א מבוקר
 על-ידי מחשב

צג לפריסקופ לראיית לילה פסיבית, מבוקר על-ידי מחשב, תנועה של 360 מעלות, קו ראייה מיוצב, מערכת ראיית לילה פתיקה לזע"ט

פריסקופים — למפקד 8
 — לטען 1
 — לנהג 3
 — לתותחן 1
 זרקור נהיגת לילה 1

מנוע

יצרן ומתכנן MTU
 MB873 Ka-500
 סוג 4 פעימות, טעינת גידוש דיזל, רב-דלקי
 2 מטעני טורבו של גז המפלטים V-90° 12
 מספר צילינדרים 8
 קרוור מים
 הספק 1500 כ"ס דיין
 ב-2600 סל"ד
 (סל"ד מירבי) 20.5:1
 460 קג"מ/מינ
 ב-1950 סל"ד 165 מ"מ
 155 מ"מ
 2360 ק"ג משקל יבש
 אורך דרך פעימה 1.67 מ'
 רוחב 1.06 מ'
 גובה 0.83 מ'

אורך כללי, תותח לפנים 9.74 מ'
 אורך התובה, כולל זחלים 7.73 מ'
 רוחב, עם קצות הזחלים 3.54 מ'
 רוחב, ללא קצות הזחלים 3.42 מ'
 גובה, מעל גג הצריח 2.49 מ'
 מרווח גחון לפנים 0.54 מ'
 מרווח גחון מאחור 0.49 מ'
 רוחב הזחל 0.635 מ'
 אורך הזחל במגע קרקע 4.72 מ'
 עקבת הרכב 2.785 מ'

משקל

משקל קרבי 50,500 ק"ג
 יחס הספק/משקל 29.75 כ"ס/טון
 לחץ סגולי על הקרקע 0.83 ק"ג/סמ"ר

ביצועים

מהירות מירבית על דרך 68 קמ"ש
 מהירות שיוט בשדה 55 קמ"ש
 כושר תנועה בשיפוע חזיתי 60%
 כושר תנועה בשיפוע צדי 30%
 מעבר מדרגה, גובה 1.15 מ'
 מעבר תעלה, רוחב 3 מ'
 כושר מעבר מכשול מים 1.2 מ'
 כושר מעבר מכשול מים עם הכנות 2.35 מ'

חימוש

תותח (קדח חלק) 120 מ"מ
 מסלק עשן יש
 מעטה תרמי * יש
 סדן יש
 סוג תחמושת מסילה אנכי
 ח"ש מנעל ח"ש מנעל
 מיוצב סנפירים, רב-תכליתי
 מקלע Mg-3
 קליבר 7.62 מ"מ
 קצב אש 850 כ' לדקה
 מטול רימונים יש
 מדוכות עשן 80 מ"מ יש

ציוד כינון ותצפית

מערכת בקרת כינון אלקטרו-הידראולית
 כפתור עדיפות למפקד יש
 כפתור עדיפות למפקד יש
 לבקרת אש יש
 יצוב נשק יש

* מעטה תרמי הוא כיסוי לקנה התותח, שנועד למנוע התעקמות הקנה בגלל השפעת קרני השמש או מקור חום אחר המקרין רק צד אחד של הקנה באופן לא סימטרי.

* ניתן להחליפו בתנאי קרב תוך 15 דקות.

הנעה למאמץ-גופני בקרבת החיילים

סא"ל דוד בן-אשר

- קיום „בלמים“ פסיכולוגיים:
- הרצון להימנע מתחושת מגבלות הגוף, הבאה לביטוי יתר בשעת פעילות גופנית מאומצת.
- הפעילות הגופנית כרוכה לעתים קרובות בכאבים שונים.
- מרבית לעסוק בפעילות הכרוכה במתח, כמו סרטים וקלפים, לשם בריחה מן המציאות בעלת המתחים האחרים.
- רבים מסתפקים בהזדהות המופשטת על-פני פעילות מעשית — צפיה בתחרות כדורגל למשל.
- המגוון הרחב של פעילויות-גופניות יוצר מבוכה שסופה העדר כל פעילות; בהקשר זה יצוין העדר-המידע בדבר התועלת שבכל סוג פעילות.
- חוסר זמן ואמצעים.

*

- דוקא בצה"ל חיוני לעסוק בפעילות גופנית מפרכת, בין השאר בשל הסיבות הבאות:
- הכושר הגופני הוא גורם שעשוי לעזור בלחימה.
 - הפעילות הגופנית מהנה.
 - הפעילות הגופנית תורמת לבריאות.
 - אימונים גופניים תורמים לסיפוק היצר התחרותי, בכל מסגרת שהיא.
 - כיוון שהצבא פועל במסגרות מוגדרות, נודעת להשקפתו של

- הכל עוסקים בבעית הכושר הגופני הלקוי בצבא ובאוכלוסיה כולה. דומה שאין עוררין על חשיבותה של סוגיה זו — אך נאה דורשים ואין נאה מקיימים.
- מה יניע חייל להתאמץ בחיי השגרה שלו? הסוציולוג הישראלי שלמה ארד מציין מספר סיבות עיקריות להעדר הנעה לפעילות גופנית
- פעילות גופנית אינה מניבה פירות מידיים — ומכאן הרפיון באימוני כושר גופני. שהרי גם אם ידוע המשקל המצטבר של אימון גופני — ההתמדה הדרושה להשגת כושר גופני מרפה ידיהם של רבים.
- המסגרת החברתית המקובלת אינה תומכת בפעילות גופנית.
- הגורם המעורר של בריאות ואורך ימים, חסר השפעה בישראל בשל המציאות הפוליטית והחברתית, שבה חפצים להימלט מן המציאות.
- קיימת הנעה לאי-עיסוק בפעילות גופנית, בגלל תאוריות מנוגדות, בדבר תחליפים לאימון-גופני כמו:
 - א. דיאטה, קיט, סאונה וכיוצא-באלה.
 - ב. עבודה מאומצת ושירות מילואים.
 - ג. פעולות מחשבה הנראות שוות-ערך לאימון-גופני — שחמט, עבודה, חוגים וכדומה.

רשום את הישגך בלוח זה במירב הדיוק				
חאריך	חתימה המפקד	3 ריצת 2,000 מ'	2 קימה משכיבה לישיבה	1 כפיפת מרפקים בתליה על מחת
טבלת הישגים		900 רץ 7:00 דק "עבר" פחות מ- 7:00 רץ מעטיין	בין 25-32 פעם- "עבר" יותר מ- 33 פעם- מעטיין	בין 7-15 "עבר" מעל 15 - מעטיין

כרטיס הישגים אישי

לשם הדגמה מובא כאן כרטיס הישגים אישי, אשר הפיקוח עליו חייב להיעשות על-ידי מפקד, ברמת מ"פ ומעלה. זוהי ערכת-כושר בת שלושה מרכיבים: סבולת לב — ריאה, כוח באיזור הידים והכתפים, כוח באיזור הבטן. חייל העומד בדרי-שות הנקובות הינו בעל כושר טוב.

האימון הנ"ל אמנם אינו מעניין במידה מספקת אך הוא יעיל ותכליתי. יתר-על-כן, כמעט לא ניתן להעלות על הדעת ביצוע המוני של תרגול מסוג זה, ללא אכיפת פקודה קפדנית, או שהתרגול יבוצע על-ידי חיילים בעלי תודעה עמוקה לסוגיה, ביחידות מיוחדות.

לעומת אימון במשטר אכיפה מנסים שיטות ספורטיביות, מגוונות ביותר, לרבות ביחידות שדה, לשם העלאת כושר. יש להניח ששיטות אלו תורמות להגברת ההנעה לעסוק במאמצים גופניים וניתן לדרבן את החיילים על-ידי תמריצים, כגון חופשות, פרסים וכיוצא באלה, או שיתוף המפקדים באימון. שיטות אחרונות אלה, המבוססות על הנעה אישית, יגיעו לכלל שלמות אם ישולבו בשיטות של אכיפה.

יש המצדדים דווקא בדרך הקשה והכפייתית, האפורה והתכ-ליתית; וטענתם עמם: — בצבא חייב חייל לבצע פקודות ללא עוררין, ואין להתחשב באישיותו ובהנעה שלו. אחרים מחייבים את הגישה המדרבנת באופן אישי, הגורמת לחייל לרצות לבצע, ליהנות מעצם המאמץ הגופני.

לדעתי, עדיפה הגישה האחרונה, וזאת משום שבמציאות הנוהגת בצה"ל, בשל המתח הרב באימוני הלחימה והפעילות הבטחונית השוטפת, לא נראה כי בעתיד הקרוב תוקדש יתר תשומת-לב לסוגיית הכושר הגופני; לכן נראה כי יש לטפח את ההנעה האישית לשם הגברת הכושר הגופני. אמנם אכיפת האימון הגופני יעילה יותר, אך לאחר סיום שלב הטיורונות אין האכיפה מבוצעת ולכן יש למקד את המאמץ בטיפוח ההנעה האישית.

נראה כי יש להקים מערך שיעסוק אך ורק באימון הגופני, בסיוע כל רמות הפיקוד. מערכת זו תשאף למצוא דרכים ליצירת הנעה אישית לכל חייל ומפקד. המערכת תשתדל לאכוף את האימון הגופני ככל שניתן, במסגרת המגבלות הקיימות.

מפקד היחידה על הכושר הגופני חשיבות עליונה. גם כאן לית מאן דפליג שכושר גופני חיוני לחייל; ומפקדי היחידות אינם יוצאים מכלל זה. אולם יש והמפקדים סבורים כי חייל שניחן ביכולת טבעית ובבריאות תקינה יוכל לעמוד בכל הנדרש ממנו, גם ללא הקפדה מיוחדת על אימונים גופניים. לדעה זו תורמת העובדה שמעולם לא נודע כישלון צבאי בצה"ל עקב כושר גופני לקוי; יתר-על-כן, ככל שגדל התחכום במערכות-הנשק קטנה ההיזקקות המיידית לכושר-גופני רב. עם זאת, אין די בהסתמכות על יכולתו הטבעית של החייל; נראה כי אין מודעות מספקת לצורך באימון-גופני לשם ביצוע פעולות קשות במיוחד או ממושכות; ואין צריך לחזור ולהזכיר שאימון-גופני תורם לבטחונו העצמי של החייל, לשמירה על בריאותו בגיל מבוגר ולהרגשתו הטובה.

שלושה הם המרכיבים הבונים את איכות החייל:

● המרכיב המקצועי — מיומנות לחימה, הפעלת מערכות-נשק, יכולת חשיבה טקטית, ידיעת ההתנהגות בקבוצה הלוחמת וכדומה.

● המרכיב הנפשי — מורל, ערכים, משמעת פנימית, חינוך.

● המרכיב הגופני — בריאות, כושר-גופני.

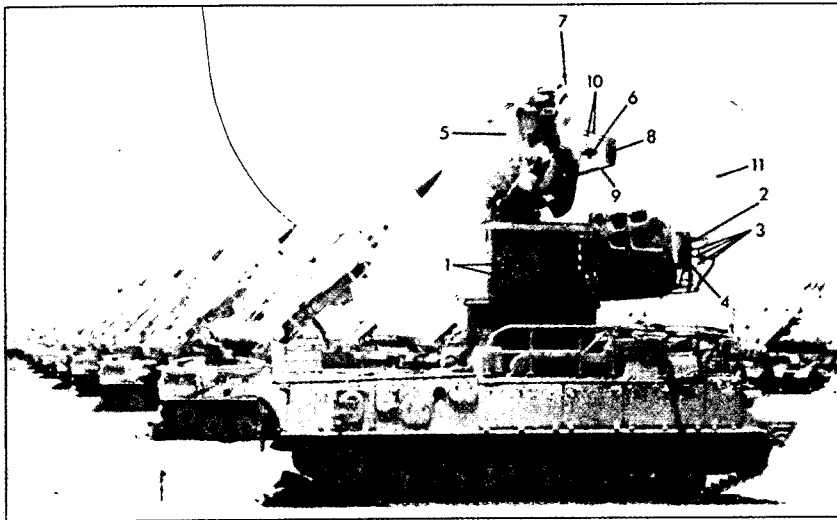
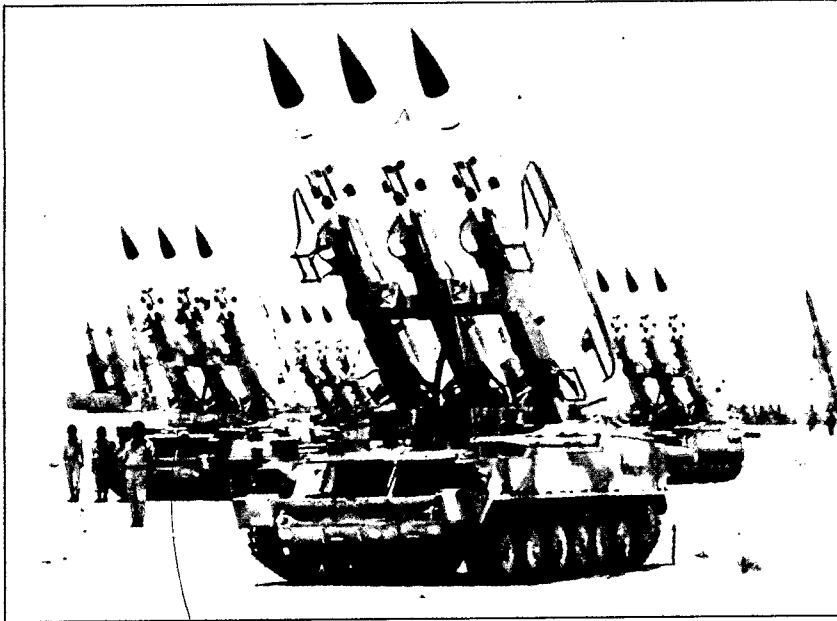
במרכיב הראשון — יסודות אישיים וקבוצתיים כאחד. שני הנתונים — אישיים יותר, וביחוד האחרון.

יש לקיים יחס נאות בין שלושה מרכיבים אלה; שכן מסתבר כי הדגש מושם דווקא על המרכיב הראשון, המקצועי ואילו המרכיב הגופני מונוח. הטענה כי עצם האימון הקרבי, מקנה כושר גופני גבוה, נכונה במקרים בודדים; או היא מקרית בהחלט, מכל מקום מקרים אלו הם נחלת יחידות חי"ר בלבד. רק אימון מתוכנן, מקצועי, ברמת מאמצים גבוהה, מעלה באמת רמת כושר גופני.

עוד יצוין כי הפעילות הגופנית בצה"ל שמטרתה להקנות כושר גופני גבוה, לרבות הפעילות הספורטיבית — היא בעיקרה במסגרות-רשות ורק מיעוטה — במסגרות-חובה. על-אף שפקודות מטכ"ל מחייבות אימון גופני, אין הן מקוימות הלכה למעשה, אלא במסגרות הרשות כאמור.

הואיל והקניית הכושר הגופני היא במסגרת-רשות ברורה, נודעת חשיבות יתר ביצירת הנעה אישית בקרב החיילים לרכישת כושר גופני נאות.

חידושי שקטיקה ושנייקה

ס.א.6 - נתונים חדשים

תמונות אלו צולמו בעת מפגן צבאי שנערך ב-5 ביוני השנה בעויבד שבמצרים, לציון מלאת 7 שנים למלחמת ששת-הימים. במפגן נטלו חלק יחידות הארמיה השלישית על כל ציודן, אשר נסקרו על-ידי הנשיא סאדאת ושר ההגנה גנרל איסמעיל. התמונות הועברו למערב על-ידי צלם זר, אשר ניצל חוסר תשומת-לב של הצנזור המצרי. הן מציגות לראשונה בפרוטרוט את מערכת מכ"מי ההנחייה של טילי ס.א.6, המכונים בנאט"ו, "סטרייט פלאש" (Straight Flash). על פיהן יש אפשרות לאמת

ולהשלים ידיעות קודמות אודות מערכת המכ"מ. התמונות הפריכו את ההנחה כי בנוסף להנחייה חצי אקטיבית קיימת גם אופציה של הנחייה על-ידי בקרה מרחוק ועקיבה אופטית אחרי המטרה. סוללת ס.א.6 מצרית כוללת 8 כלי-רכב הנושאים משגרי טילים, מערכת הנחייה מכ"מית, "סטרייט פלאש" וגם, שלא כצפוי, מכ"מ בקרה אורית לטווחים ארוכים בשם "פלאט פייס" (Flat Face), כינוי נאט"ו), הנראה בדרך כלל יחד עם טילי ס.א.6-3 כשהוא מורכב על

רכב-קרון זיל 157. סדר פעולת השיגור של טילי ס.א.6 הוא כזה: המטרה מאותרת על-ידי מכ"מ ארוך-טווח "פלאט פייס", אשר מעביר נתונים מקורבים (אזימוט, גובה, טווח) למכ"מ הרכישה של "סטרייט פלאש". מכ"מ זה מבצע רכישה מדויקת יותר, ומוצא באמצעות מכשיר זע"ט שמדובר במטרה עוינת. המטרה מועברת אז למכ"מ העקיבה וההארה, הננעל עליה, דבר המאפשר את שיגור מספר הטילים הדרוש אל המטרה.

סקאד-B

טיל קרקע-קרקע SCUD-B, אשר לפי פרסומים זרים מסופק לאחרונה לצבא סוריה, הוא טיל חד שלבי, לטווח 280 ק"מ. כרכב משגר משמש המרכב המוסב של טנק JS-4 (ללא צריח) שהותקנה בו עריסה הידראולית להגבהת הטיל, ושולחן-ירי מתקפל. בכל אחד משני צדי תא-ההפעלה מורכבים במאוזן שני בקבוקי פלדה. לכל צדו השמאלי (בכיוון הנסיעה) של הטיל מתמשך מעבר כבלים. שיגור הטיל מתבצע בכיוון ניצב לפני הקרקע משולחן השיגור.

הטיל

אורך — 11.26 מ'

קוטר — 0.86 מ'

משקל — 5.95 טון

טווח מירבי — 280 ק"מ

דלק — נוזלי (ניתן לאחסנה).

המרכב

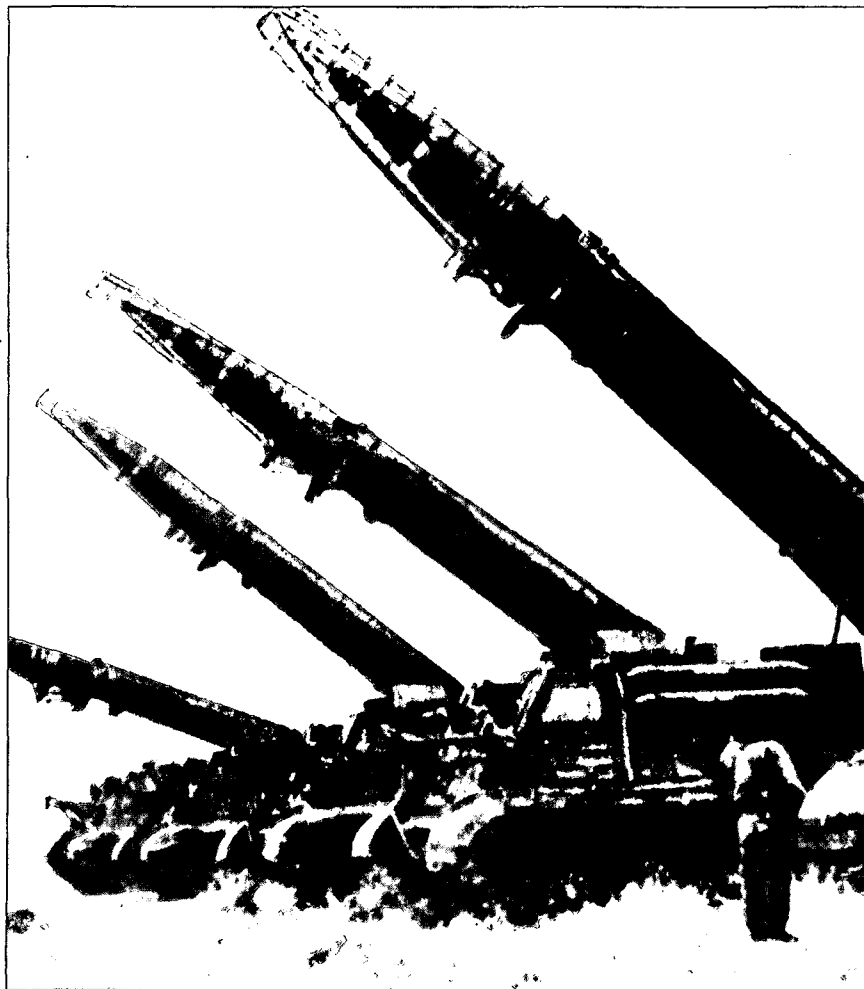
אורך (עם הטיל) — 12.6 מטר

רוחב — 3.2 מטר

גובה — 3.3 מטר

מנוע — 690 כ"ס דיזל, צילינדר V-12

טווח נסיעה — 150 ק"מ.

פלוטון

הצבא הצרפתי החל לקלוט לאחרונה את טיל הקרקע-קרקע מדגם PLUTON, המסוגל לשאת ראש קרבי גרעיני לטווח 120 ק"מ.

הטיל

משקל — 2400 ק"ג ; אורך —

7.60 מ' ; קוטר — 0.65 מ' ; מונע

באמצעות דלק מוצק ; לטיל

מערכת הנחיה (מתוצרת SAGEM) ;

עוצמת הראש הקרבי 15 או 25

קילוטון (לפי בחירה).

רכב-המשגר

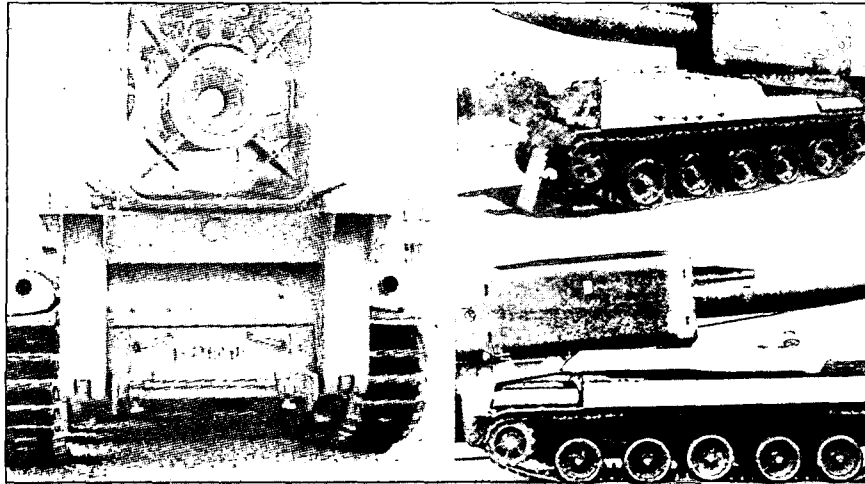
מרכב מוסב של טנק AMX-30 ;

תובה דמוית ארגז, שכל דפנותיה

מוטות אלכסוניות ; מושב הנהג

בצד השמאלי הקדמי ; בצד ימין

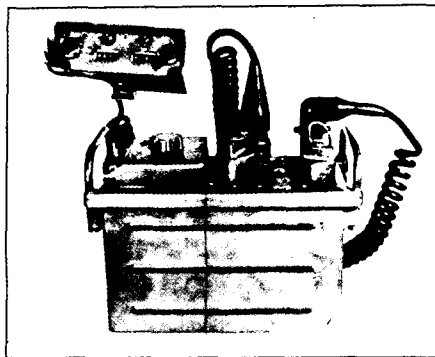

נמצא מנוף הטענה עצמי מסתובב ;
הטיל מותקן במיכל מלבני,
פתוח מלפנים ; לירי הטיל מטים
את המיכל לאחור.

נתוני רכב-המשגר

מהירות — 65 קמ"ש
חימוש — טיל „פלוטון" אחד
גובה — 8.50 מ'
משקל — כ-36 טון
הספק — 700 כ"ס
צוות — 3+1 איש
אורך — 6.80 מ'
רוחב — 3.10 מ'

8 ספרות. הניסויים הראו כי
דרושות אך 40 שעות לאימון
המפעילים. המכשיר מופעל
באמצעות 8 כרטיסי תכנית, עליהם
מודפסים מעגלים אלקטרוניים.
אחזקת המכשיר פשוטה ומהירה
ומתבצעת על-ידי החלפת
הכרטיסים הפגומים בחדשים.

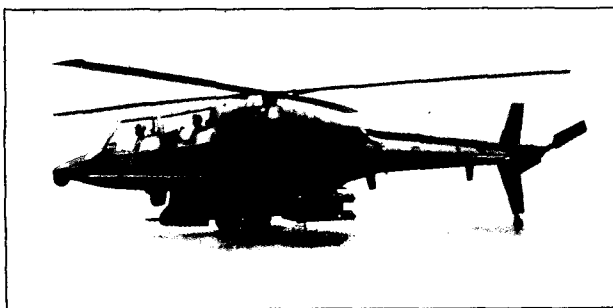
מכשיר ניווט לחי"ר

הצבא האמריקני החל להצטייד
השנה במכשיר ניווט קרקעי לחייל
הרגלי. המכשיר AN/PSN7 שוקל 5
ק"ג וניתן לשאתו על הגב. יעודו,
לציין לחייל את מיקומו המדויק,
תוך כדי הליכה באופן רצוף, על-
ידי צג המראה קואורדינטות בנות

(המשך מעמ' 33)

העתיד

נפנה עתה בקצרה לסיכויי הפיתוח בעתיד ; ככלות הכול, עלינו
להזהר שלא להסתכן בהוצאות גבוהות מדי העלויות „להוציא
אותנו מן השוק" לגמרי. נהיה ברי-מזל אם מסוק מטיפוס
„לינקס" יעלה פחות מחצי מיליון לירות שטרלינג בגירסתו
כמסוק נגד-טנקים — ומזל רב עוד יותר דרוש לנו כדי שטיל-
מונחה נ"ט בעל הנחיה חצי אוטומטית לטווח של ארבעה
ק"מ, יעלה פחות מ-2,000 לירות שטרלינג. כיום כבר מדברים
על מערכת היזון-מטרות אוטומטית לגמרי, משהו בנוסח
„לירות ולשכוח", פיתוח שיאפשר למנ"ט להפחית במידה רבה
את זמן החשיפה-העצמית שלו. בהקשר זה סבור אני כי בכך
הגענו לנקודה שבה פיתוח טכנולוגי נוסף הכרוך בהוצאות
מוגדלות בהרבה ובפיגורים גדולים בייצור, יגרום רק להקטנת
מספרם של כלי-הנשק העומדים בפועל לרשות הכוחות הלוח-
מים בשדה-הקרב. אפילו אם יתגשמו חזונותיו מרחיקי-הלכת
ביותר של הנלהב בחסידי המנ"ט, אין זה סביר לצפות שמספר
קטן של מנ"טים חמושים בטילים נגד-טנקים בעלי הנחיה-
אוטומטית מושלמת, יוכלו לתקן את חוסר האיזון המשוער
בין כוחות השריון של „ברית וארשה" לכוחות השריון של
ברית-נאט"ו.

אין בעולם נשק יחיד היכול לתת מענה לכל הבעיות הטקטיות
המורכבות של שדה-הקרב. מה שניסיתי לעשות במאמר זה הוא
להסביר את התרומה החשובה — במושגים של ניידות וחסינות-
כוחות — שיכול לתרום המסוק הנגד-טנקי. בזמן שלום תרו-
מתו חשובה בתור סימן ליכולת הגלומה של כוחותינו המזו-
נים ; בזמן מלחמה תרומתו חשובה בתור אמצעי-הגנה
נ"ט גמיש וקל-תגובה ; בזמן של פעילות צבאית „תת-
מלחמתית" תרומתו חשובה בתור כלי-תחבורה ותובלה רב-
תכליתיות.

